

**

*0: EK

*1: 2006-2007

*2: 14

*3: WordXP

*4: 14de vergadering

*5: Dinsdag 19 december 2006

*6: 13.30 uur

**

Voorzitter: Timmerman-Buck

Tegenwoordig zijn 70 leden, te weten:

Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Bierman-Beukema toe Water, Biermans, Broekers-Knol, Van den Broek-Laman Trip, Van Dalen-Schiphorst, Doek, Doesburg, Dölle, Van Driel, Dupuis, Eigeman, Engels, Essers, Franken, Van Gennip, De Graaf, Hamel, Hessing, Van Heukelum, Hoekzema, Ten Hoeve, Holdijk, Jurgens, Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije, Ketting, Klink, Kox, Van der Lans, Van Leeuwen, Leijnse, Lemstra, Van der Linden, Linthorst, Luijten, Meindertsma, Meulenbelt, Van Middelkoop, Minderman, Nap-Borger, Noten, Van den Oosten, Pastoor, Platvoet, Pruiksma, Putters, Rabbinge, Rosenthal, Ruers, Russell, Schouw, Schuurman, Schuyer, Slagter-Roukema, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Van Thijn, Thissen, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, Wagemakers, Walsma, Werner, Westerveld, Witteman en Witteveen,

en mevrouw Van der Hoeven, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de heer Hoogervorst, minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en mevrouw Schultz van Haegen-Maas Geesteranus, staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat.

**

*N

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Woldring, Middel en De Wolff wegens bezigheden elders.

**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De lijst van besluiten is opgenomen aan het einde van deze editie.

De **voorzitter**: Ingekomen is een brief van het lid H.E.S. Woldring van de CDA-fractie van 13 december 2006, die luidt als volgt:

"Geachte mevrouw Timmerman,
Vanwege recente ontwikkelingen in mijn werk aan de Vrije Universiteit en een chronische ziekte in mijn gezin, zie ik mij genoodzaakt prioriteiten te stellen in mijn werkzaamheden. Wat dit laatste betreft heb ik besloten diverse nevenactiviteiten af te stoten, waaronder het lidmaatschap van de Eerste Kamer.

Door middel van dit schrijven bericht ik u dat ik mijn lidmaatschap van de Eerste Kamer met ingang 1 januari aanstaande beëindig.

Hoewel het mijn bedoeling was op 19 december aanstaande in de Kamer aanwezig te zijn, moet ik vanwege overmacht helaas van dit voornemen afzien."

Van deze brief is mededeling gedaan aan de voorzitter van het Centraal Stembureau voor de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Ik stel voor, deze brief voor kennisgeving aan te nemen.

**

Daartoe wordt besloten.

*B

!Rijksomroepbijdrage!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Mediawet in verband met additionele bezuinigingen op de rijksomroepbijdrage, verbeteringen in de financiële verslaglegging en de naamswijziging van het Bedrijfsfonds voor de pers (30402).

Dit wetsvoorstel wordt zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Gehoord het College van Senioren, zijn ter afhandeling als hamerstuk aan de agenda van vandaag toegevoegd het wetsvoorstel Wijziging van de Woningwet en enkele andere wetten, alsmede de planologische kernbeslissing Derde Nota Waddenzee.

**

*B

!Woningwet e.a.!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Woningwet en enkele andere wetten (verbetering naleving, handhaafbaarheid en handhaving bouwregelgeving) (29392).

Dit wetsvoorstel wordt zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B

!PKB Waddenzee!

Aan de orde is de behandeling van:

- de planologische kernbeslissing Derde Nota Waddenzee (26431, nrs. 93 en 94).

De **voorzitter**: Ik stel voor, de planologische kernbeslissing goed te keuren.

**

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Aangezien de voorgenomen besluiten, de voorgenomen ministeriële regeling, de voorgenomen ontwerpbesluiten, de verschillende verdragen die ter stilzwijgende goedkeuring zijn voorgelegd, de algemene maatregel van bestuur die is voorgehangen en de voorgenomen tijdelijke regeling, de termijn is verstreken, stel ik vast, dat wat deze Kamer betreft aan uitdrukkelijke goedkeuring geen behoefte bestaat.

Het betreft de stukken met de nummers 27744, nr 23; 29259, nr. 32; 30352, nr. 2; 30691, nr. 1; 30695 (R1814), nr. 1; 30700, nr. 1; 30808 (R1815), nr. 1; 30812, nr. 1; 30813, nr. 1 herdruk, 30814, nr. 1; 30829, nr. 1; 30835, nr. 1 herdruk; 30836 (R1817), nr. 1; 30838, nr. 1 en 30858, nr. 1.

**

*B

!Archeologische monumentenzorg!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Monumentenwet 1988 en enkele andere wetten ten behoeve van de archeologische monumentenzorg mede in verband met de implementatie van het Verdrag van Valletta (Wet op de archeologische monumentenzorg) (29259).

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van harte welkom in deze Kamer.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Witte**man (PvdA): Voorzitter. Amsterdam, 6 december 2006, een debat over de canon. De minister van OCW richt zich via haar ambtenaar tot de culturele instellingen: "Cultuur heeft waarde in zichzelf, pure schoonheid, ontspanning, verbeelding en duiding van de wereld en onszelf. Uw opdracht is ons te laten zien wat niet vergeten mag worden, ons te raken met echte, tastbare getuigen uit het verleden. Juist die intrinsieke waarde is belangrijk voor een samenleving. De bindende werking van cultuur ligt in die waarde reeds besloten. De canon is een uitgelezen manier om uw waarden voor de samenleving concreet te tonen. De canon is een kans."

Wij beschikken sinds kort over een historische canon die ons uitzicht biedt op van waar wij komen, hoe het ons sindsdien is vergaan en hoe wij zo zijn geworden als wij zijn. Dat is mooi en ook belangrijk, zeker in een samenleving waarvan steeds meer culturen deel uitmaken. U en ik, wij vragen ons af hoe het komt dat wij een canon nodig hebben als breekijzer voor gesloten vensters.

Hoe komt het toch dat wij onze eigen geschiedenis niet meer kennen? Hoe komt het dat wij die blijkbaar niet belangrijk vinden? Deze vragen schoten door mijn hoofd bij de bestudering van het te implementeren Verdrag van Valletta dat geheel en al draait om de bescherming van ons verleden, het archeologisch erfgoed. Het is een onmisbare en ook vaak de enige bron over het ontstaan en de begintijd van ons land en zijn vroegere

bewoners. Als wij behalve op de hunebedden ooit een venster willen openen op Nederland in de vroege middeleeuwen, moeten wij snel zijn. Er is al ongehoord veel verloren gegaan.

Het Europees verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed heeft een heel lange weg afgelegd van 16 januari 1992, toen het op Malta tot stand kwam, via de goedkeuringswet in 1998 tot vandaag, 19 december 2006. Al met al zijn er op 27 dagen na vijftien jaren voorbij gegaan. Dat is lang voor de sporen en scherven in eroderende bodems. Het is natuurlijk een nogal ingrijpende wetswijziging. Niet alleen de Monumentenwet moet immers worden aangepast, maar ook de Wet op de ruimtelijke ordening, de Wet milieubeheer en de Ontgrondingswet omdat het doel van deze wetswijziging is het archeologisch belang beter te verankeren in alle activiteiten die gevolgen hebben voor verstoring van de bodem, zoals bouwen, MER-activiteiten en ontgronden. Dat kan echter de reden toch niet zijn? Wij hebben kort geleden nog mee mogen maken hoe schaamteloos snel wetten, ook gecompliceerde, door de Tweede en de Eerste Kamer konden worden gejaagd.

De PvdA-fractie zou graag nog enige kwesties aan de orde willen stellen. Deze betreffen het principe dat de verstoorder betaalt, het bewaren in situ en vooral de wetenschappelijke kwaliteitsbewaking. Wanneer bij bodemverstoringen het archeologische belang moet wijken voor andere belangen, komt de financiering van archeologisch onderzoek voor rekening van de verstoorder van de bodem, namelijk de gemeente of de projectontwikkelaar. Over artikel 6 van het Verdrag van Valletta, artikel 11 van de Monumentenwet, is in de loop der jaren ontzettend veel heibel geweest waarbij noties van eigen verantwoordelijkheid en solidariteit voortdurend van partij verwisselden.

"Voor een publiek belang hoeft je toch niet te betalen?" "Kunnen wij niet een wettelijk omslagstelsel bedenken, hoofdelijk omslaan?" "Worden bouwprojecten niet onnodig uitgesteld zodat 's lands economie in gevaar komt?" "Je graaft op, dat is toch een goede zaak voor iedereen, en dan moet je ook nog zelf betalen. De bouwer zou geld toe moeten krijgen." Deze teksten hebben door de jaren heen geklonken in Kamers met hoofdletters en kamers met kleine letters. Gelukkig is de regering onverbiddelijk gebleven en wij prijzen haar daarom. De Handelingen lezen als dramatische teksten, tegengestelde belangen uitdrukkelijk die elkaar eigenlijk uitsluiten. Voeg daarbij als derde personage de regering met wanhopige teksten als: "Dit beginsel vormt het hart van het verdrag. Passen wij dit niet toe, dan kunnen wij het verdrag niet implementeren en dat kan niet want het is al in 1988 goedgekeurd." Hieruit rijst het beeld op van een regering als tragische held, onschuldig schuldig, zich in alle bochten wringend om het principe maar aan de man te brengen dat, als er rekening mee wordt gehouden in de begroting, er geen verdraging zal ontstaan, dat de kosten van een opgraving wel meevallen en dat een projectontwikkelaar die wel kan betalen, tot de opmerking dat het in ons rechtstelsel niet vanzelfsprekend is dat uitsluitend de overheid, in casu de belastingbetaler, betaalt voor zaken die van collectief belang zijn.

Vanwaar toch deze vertoning? Het gaat er toch om dat veroorzakers zich ervan bewust dienen te zijn dat bodemverstorende initiatieven onder omstandigheden gepaard behoren te gaan met maatregelen ter bescherming van het bodemarchief? Dat kost geld, net als maatregelen ter bescherming van milieu en natuur voor de initiatiefnemer tot kosten kunnen leiden. Een slecht milieu snijdt ons af van ons leven hier en nu. Een vernietigd bodemarchief snijdt ons af van ons leven vroeger en toen. Zo is het en niet anders. Bij een canon alleen kan je niet leven.

Is het principe dat de verstoorder betaalt wel handhaafbaar en uitvoerbaar? Die vraag moet worden gesteld, nu ook de Raad van State van oordeel is dat dit beginsel niet geschikt is voor een evenwichtige toedeling van de kosten. Mijn fractie denkt dat het mogelijk is, mits aan ten minste twee zaken wordt voldaan, namelijk dat de verstoorders niet te zeer over de kling worden gejaagd en de kosten redelijk en proportioneel zijn en dat er voldoende informatie van goede kwaliteit voorhanden is over het bodemarchief. Punt één: wanneer zijn kosten onredelijk? In artikel 34A van de wet is opgenomen dat excessieve kosten worden gecompenseerd. Deze treden op wanneer de verhouding tussen archeologische kosten en totale investeerderskosten is zoekgeraakt. Ook toevalskosten vallen hieronder. Mijn fractie vindt dat een goed besluit. Wie gaat dat alleen betalen? Hoewel provincie en gemeente mogen beoordelen of de opgravingskosten al dan niet excessief zijn en zij zelf het drempelbedrag betalen -- zoveel euro maal het aantal inwoners -- moet het meeste geld van het Rijk komen. Mijn fractie maakt zich daar zorgen over. Er zou een achterstand zijn. Dat is een. Zijn er ten tweede wel genoeg financiële middelen? Wil de minister hier en nu nogmaals uit de doeken doen hoe het zit met de incidentele verhogingen van het budget van 1,2 mln.? Hoe zit het met de eenmalige uitkering van het Provincie- en Gemeentefonds en de FES-gelden? De berichten die mijn fractie bereiken, zijn in tegenspraak met elkaar. Is de achterstand bijvoorbeeld al ingehaald? Uit het veld bereiken mij berichten dat dit nog lang niet het geval is.

Goede informatie is belangrijk voor het gebied waar de bodemverstoring zal plaatsvinden. Dergelijke goede informatie moet vooraf voorhanden zijn. Alleen dan kan een goede bestuurlijke afweging worden gemaakt. Alleen dan kan de verstoorder er tijdig rekening mee houden door bijvoorbeeld te besluiten om van de bouwlocatie af te zien en elders te gaan bouwen, door de bouwplannen zodanig te veranderen dat de archeologische site in het ontwerp kan worden opgenomen of door in zijn begroting de kosten van een opgraving op te nemen. In de woorden van de minister leidt voorzienbaarheid tot een goede planning, zowel in ruimtelijke als in financiële zin. Bravo! Hoe staat het met genoemde informatievoorziening zonder welke de wet niet kan werken?

In ieder geval heeft de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, nu het RACM, een kenniscentrumfunctie gekregen, wettelijk vastgelegd in artikel 55. Goede zaak. Dit centraal archeologisch informatiecentrum ontwikkelt en beheert het centraal archeologisch informatiesysteem Archis dat onder andere indicatieve archeologische waardekaarten bevat, bestemd

voor provincies en gemeenten. Alles lijkt dus weer in orde, op papier, maar uit de praktijk weet mijn fractie dat goede waardekaarten vooralsnog toevalstreffers zijn. Wil deze wet de sympathie, dus de medewerking van de verstoorders behouden, zal er vaart achter de productie van indicatieve waardekaarten moeten worden gezet. Dan gaat het echt om goed werk en niet om snel, oppervlakkig werk waarbij globaal wordt aangeduid welke gebieden eventueel waardevol zijn. Daar is noch de verstoorder, noch het publiek belang bij gebaat. Is de minister persoonlijk bereid, haar snelle doch zorgvuldige vaart achter de ontwikkeling en productie van hoogwaardige indicatieve waardekaarten te zetten?

Er gaan ook stemmen op voor het in een soort vastgoedregistratiesysteem opnemen van archeologische waarden naast andere informatie over bijvoorbeeld vervuiling. Wat is de mening van de minister over een dergelijk systeem? Is daar al mee begonnen? Naast waardekaarten is het zinvol, goede kennisatlassen van bepaalde gebieden te vervaardigen die meer informatie dan een kaart met toelichting kan bevatten. Dergelijke atlassen zijn natuurlijk kostbaar vanwege de grote tijdsinvestering. Mijn fractie is van mening dat hier een mooi en nuttig onderzoeksproject voor archeologische faculteiten uit te formuleren is. Wil de minister, de canon indachtig, een dergelijk onderzoeksproject faciliteren? Wie ziet erop toe dat de provinciale en gemeentelijke archeologische diensten en adviesbureaus beschikken over en daadwerkelijk werken met indicatieve waardekaarten van hoge kwaliteit? Ik krijg van de minister graag antwoord op deze vragen.

Kwestie twee gaat over preventie in situ. Wat moet je doen als het vooronderzoek de aanwezigheid van archeologisch erfgoed uitwijst? Artikel 4 van het Verdrag van Valletta beschouwt als beste bescherming van het archeologisch erfgoed behoud, bij voorkeur in situ, in de bodem dus. Dit is in de Monumentenwet overgenomen als derde lid van artikel 19. In de nadere memorie van toelichting aan de Tweede Kamer lezen wij dat volgens de regering het archeologisch belang een authentiek belang is dat het meest gebaat is bij behoud in de bodem. Veel gehoorde argumenten zijn dat wij over enige jaren misschien betere opgravingstechnieken hebben en dat wij door vindplaatsen in de koelkast te zetten, niet alles tegelijkertijd hoeven op te graven in verband met capaciteitsproblemen.

"In situ bewaren" betekent ook dat er op die plaats niet mag worden gebouwd. Er mogen wel koeien grazen, maar de bodem mag er niet worden verstoord en het grondwaterpeil mag er niet worden verlaagd. Samen met de "verstoorder betaalt" is "in situ bewaren" de essentie van het Verdrag van Valletta, maar de vraag of het voor het erfgoed in Nederland beter is om het in de grond te laten zitten of op te graven, is inmiddels door de praktijk ingehaald.

Hoewel Nederland voor "in situ" kiest, wordt bijna 95% opgegraven. Hoe komt dat? Dat komt doordat de werkelijkheid is dat het nauwelijks lukt, daadwerkelijk bescherming in situ af te dwingen als een vindplaats wordt bedreigd door bodemingrepen voor huisvesting of met een ander doel, bijvoorbeeld economisch. Dorestad bij Wijk bij Duurstede is daar een voorbeeld van. Daar staat de

projectontwikkelaar te trappelen om de bodem totaal te vernietigen. In dit geval is dat fout, want het gaat om zeer belangrijk erfgoed. Wij zouden de wethouder moeten durven aanraden, elders te gaan bouwen.

Bescherming in situ lukt zelfs niet altijd op terreinen die rijksmonument zijn. Soms lukt het om in steden een bouwwerk op palen te zetten en zo het bodemarchief te beschermen, maar iedereen wil tegenwoordig vanwege dichtslibbende steden kelders en parkeergarages onder grote gebouwen. De economische druk is vaak zeer groot, vooral omdat er in Nederland zo weinig alternatieve locaties zijn. Waar bouw je dan een nieuwe wijk? Dit is een verzuchting van menig wethouder. Mijn fractie is van mening dat behoud in situ als idee wellicht goed te handhaven is, maar dat er in de wet en de AMvB die ons onlangs bereikten, meer oog voor de praktijk moet zijn. Die is altijd: opgraven wat wordt bedreigd. Hoe erg is dat? Misschien is dat wel niet zo erg, gezien de strategie van het Rijk om het aantal rijksmonumenten in situ te verminderen. Bovendien vraagt mijn fractie zich af of het in situ bewaren de beste keuze is voor ons dichtbevolkte land waar iedere vierkante meter van economische waarde is. Ons land is ook nog eens waterrijk en heeft een vochtig klimaat. Daardoor degraderen archeologische sites alleen maar. Materiaal vergaat en sporen verbleken als gevolg van het feit dat hier tot diep in de middeleeuwen met uitzondering van een periode van circa tweehonderd jaar in de Romeinse tijd, niet in steen is gebouwd.

In deze omstandigheden betekent "behoud in situ" niet alleen niet opgraven, maar ook conserveren om de degradatie te vertragen. Dat is zeer kostbaar op sommige soorten vindplaatsen. Daarom en vanwege de degradatiekans is opgraven vaak te verkiezen, zelfs van grafvelden met veel botmateriaal en metaalvondsten die niet direct worden bedreigd door bijvoorbeeld wegeaanleg en huizenbouw. Daarom is het archeologisch erfgoed hier te lande vaker beter in een museum dan onder de grond te beschermen. Voeg hierbij dat in tegenstelling tot bijvoorbeeld Griekse en Italiaanse monumenten onze monumenten altijd in de grond verborgen zijn. Daar spreken zij niet tot de verbeelding, hetgeen in verband met de canon niet erg aantrekkelijk is, meent mijn fractie. Daarom vraagt zij de minister of zij bereid is om deze specifieke, Nederlandse situatie uit te werken en te verwerken in bijvoorbeeld de AMvB die in concept voor ons ligt, overeenkomstig de manier waarop zij artikel 6 aan de bijzondere bouwomstandigheden in Nederland heeft aangepast vanwege het belang van meestal kleinschalig archeologisch onderzoek in historische stadskernen dat in genoemd artikel over het hoofd werd gezien. Dat betrof namelijk uitsluitend omvangrijke ontwikkelingsprojecten.

Ondanks het bovenstaande beschikt ons land over sites die niet direct worden bedreigd door infrastructurale ingrepen; wel door natuurlijke degradatieprocessen. Daarvoor moet een actiever instandhoudingsbeleid worden gevoerd. Waarom gebeurt dat niet? Waarom worden er geen maatregelen genomen om het waterpeil en het fosfaatgehalte van akkercomplexen op de zandgronden in Brabant, Gelderland, Overijssel en Drenthe stringenter onder controle te houden?

Er zijn ook de nodige rijksmonumenten die wel wat aandacht kunnen gebruiken in termen van behoud of beheer, bijvoorbeeld urnenvelden en grafheuvels die onder dennenbossen liggen. In feite zouden die dennenbossen er moeten worden afgehaald. Er zou ook meer aandacht moeten zijn voor de steden met een Romeinse achtergrond, bijvoorbeeld Voorburg, Cuijk en Maastricht. Dat kost natuurlijk geld. Ook behoud in situ kost geld, maar de wet vraagt het en de minister is verantwoordelijk. Onze fractie hecht zeer aan cultureel erfgoed en wil daarom zo snel mogelijk in kaart hebben wat in ieder geval in situ zou moeten worden bewaard. Dan kan er vervolgens worden geprioriteerd, opdat zo min mogelijk verloren gaat, nadat er al zoveel verloren is gegaan. Mijn fractie heeft niets aan mooie woorden over de intrinsieke waarde van ons cultureel erfgoed als dat erfgoed tegelijkertijd onder onze handen afbrokkelt. Mooie woorden worden dan mooie praatjes.

En dan nu de kwaliteit, niet van de wet, want die zit geheid in elkaar, om in bouwtermen te blijven, maar van de opgraving, waar het bijna altijd op uitdraait. Dat is de derde kwestie, de bewaking van de wetenschappelijke kwaliteit. De wetswijziging gaat verder dan het Verdrag van Valletta. Van oudsher was de overtuiging dat het archeologisch erfgoed alleen maar veilig gesteld kon worden door het in overheidshanden te laten. Ook in de Monumentenwet 1988 staat dat alleen aan een rijksdienst, in de praktijk de ROB, de betrokken faculteiten en gemeenten, een opdracht tot opgraven kan worden verleend. Welnu, in dit wetsvoorstel vervalt deze restrictie. Waar een markt ontstaat, dient de kwaliteit van het product, in dit geval de opgraving, geborgd te worden. Helaas is uit onderzoek gebleken dat de opgraving op zichzelf niet als waarde wordt gezien. Waarde verbindt zich niet met het cultureel erfgoed waarmee men in contact treedt -- dat was wel wat het verdrag beoogde -- maar met de snelheid van het onderzoek, de snelheid van het opgraven, want dan kost die archeologie niet zoveel en dan wordt de bouw of de ontgronding niet te lang uitgesteld. Uitstel kost immers geld.

Wij zagen al eerder door de toonzetting van sommige partijen in de Tweede Kamer dat men zich vooral zorgen maakt over de economische gevolgen van het uitstel door onderzoek en opgraving. Mijn fractie maakt zich vooral zorgen over de wetenschappelijke kwaliteit van onderzoek en opgraving. Wie houdt toezicht op de kwaliteit? In de nota naar aanleiding van het verslag aan de Tweede Kamer wordt de Erfgoedinspectie genoemd, waarin de Rijksinspectie voor de Archeologie is opgegaan. Hoe werkt de Erfgoedinspectie en volgens welke criteria? Aan de andere kant kiest de regering voor de ontwikkeling van een kwaliteitssysteem door de sector zelf, terwijl de minister eindverantwoordelijk blijft voor het kwaliteitsstelsel. De Erfgoedinspectie houdt toezicht op de kwaliteit die door de archeologen zelf wordt ontwikkeld, terwijl de minister daarvoor verantwoordelijk is. In de memorie van antwoord aan de Eerste Kamer staat dat gemeenten uiteraard ook verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit van het programma van eisen, omdat zij gaan beslissen over hoe om te gaan met archeologische waarden. Maar de ROB bewaakt toch ook de kwaliteit? Kan de minister nog eens uitleggen hoe dat systeem in

elkaar zit, vooral omdat het niet lijkt te werken, gezien de vele klachten over de matige wetenschappelijke kwaliteit van de opgravingen sinds de liberalisering van de opgravingmarkt? De minister kan blijven roepen dat het wel werkt en dat de Erfgoedinspectie prima werk verricht, maar dat moet dan wel blijken. In het verslag van de Eerste Kamer heeft vooral mijn collega van de SP hierover kritische vragen gesteld. Zij zal dat straks zeker weer doen, zodat mijn fractie zich enigszins kan beperken.

Wat mijn fractie ook dwars zit, is het feit dat de archeologische faculteiten door de commerciële bedrijven van de markt gestoten lijken te worden, omdat de laatste natuurlijk sneller, dus goedkoper kunnen werken. Een universiteit wil immers de studenten ook nog wel eens iets uitleggen en het onderzoek niet afraffelen. Mijn fractie heeft vragen gesteld over de mogelijkheid om daarvoor extra middelen ter beschikking te stellen, zodat de archeologieopleiding en het direct daaraan verwante veldonderzoek losgekoppeld kunnen worden van de commercie. De minister wees de universiteiten echter op de eigen verantwoordelijkheid. Dat vind ik een teleurstellend antwoord, vooral voor de universiteiten. Er is echt flankerend beleid nodig, willen ze goed onderwijs en onderzoek kunnen doen.

Mevrouw **Van den Broek-Laman Trip** (VVD): Voorzitter. Meent mevrouw Witteman dat de universiteiten het geduldig doen en hun studenten nog informeren, en dat anderen het werk afraffelen? Ik vind dat nogal zwart-wit gesteld. Mijns inziens doet dat geen recht aan wat marktarcheologen kunnen doen. Meent mevrouw Witteman echt dat zij het werk afraffelen?

Mevrouw **Witteman** (PvdA): Ik geef toe dat niet alle marktpartijen de zaak afraffelen. Uit onderzoek onder archeologen die op universiteiten werken, blijkt dat het er vaak op lijkt dat, doordat er weinig geld is voor de opgraving en doordat de kwaliteit omlaag gaat, omdat het programma van eisen moet worden aangepast aan het beschikbare geld, er niet genoeg tijd wordt genomen zorgvuldig met de archeologische waarden om te gaan.

Mevrouw **Van den Broek-Laman Trip** (VVD): Ik zou dat onderzoek graag een keer zien, want ik ben het nergens tegengekomen, terwijl ik al stapels stukken heb gelezen.

Mevrouw **Witteman** (PvdA): Ik zal dat u doen toekomen.

De universiteiten hebben weliswaar volgens artikel 49 de mogelijkheid om een preferente positie op te eisen, maar dan mogen de universiteiten onderzoek verrichten "tot het kostenniveau dat redelijkerwijs ten laste kan worden gelegd aan de verstoorder". Is dat tot het niveau van de commerciële aanbieder? Is het anders niet meer redelijk? Verdienen is er dus niet bij voor de universiteiten. Is de minister bereid zich nogmaals terdege in deze problematiek te verdiepen?

Wij hebben uitgezien naar de AMvB die zou ingaan op de vragen over de kwaliteitsbewaking. Welnu, de AMvB ligt in concept voor ons. Is mijn fractie nu gerustgesteld? Helaas niet. De AMvB wordt echter ook nog door de Tweede Kamer bekeken. Misschien komt deze daarna weer bij ons terug. Ik heb er twee opmerkingen

over. In artikel 22 staat voor de universiteiten een onaanvaardbare regel, namelijk dat de opgravingvergunning voor universiteiten beperkt wordt tot opgravingen voor onderwijs. Dat betekent dat zij geen opgravingen meer ten behoeve van onderzoek kunnen doen. Dat is verbazingwekkend, daar onderzoek een van de kernactiviteiten van universiteiten is. Mijn fractie vraagt de minister te overwegen universiteiten ook een vergunning te verstrekken ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek.

In hetzelfde artikel worden ook de gemeenten ingeperkt. Er staat dat zij niet buiten de gemeentegrens mogen opgraven. Dat is een slechte inperking, omdat er in toenemende mate samenwerkingsverbanden ontstaan op het gebied van de archeologie tussen gemeenten, waarbij kleinere gemeenten aansluiten bij grotere met een archeologische dienst, hetgeen kosten bespaart. Dat is toe te juichen. Hierdoor ontstaat consistentie in beleid in regio's en wordt kwaliteitszorg ontwikkeld waar ook universiteiten aan kunnen meedoen. Deelt de minister deze mening van mijn fractie? Voorts ontbreekt een nadere uitwerking van de preferente positie van universiteiten en een visie op de borging van kwaliteit, anders dan de zelfregulering en de normen van de beroepsgroep. Helaas is de situatie op de opgravingmarkt heden zodanig dat niet de archeologen, maar de markt de kwaliteit regelt. Ook hier: wie betaalt, bepaalt.

De fractie van de PvdA hoopt van harte dat er nog aan deze AMvB gesleuteld zal worden richting minder commercie, meer ruimte voor de wetenschappelijke instituten, betere kwaliteitszorg in de hele keten, vooral ook uitstekende programma's van eisen, en geen dienstbetoon meer aan de financiële belangen van de verstoorder. Dienstbetoon vernauwt het zicht. Hoe kunnen wij dan nog ooit een glimp van het verleden opvangen door dat venster van de canon van deze minister?

Wij zien de antwoorden van de minister graag tegemoet.

*N

De heer **Schouw** (D66): Voorzitter. Archeologie is een belangrijk middel om een beeld te verkrijgen van de geschiedenis van het ontstaan en de bewoning van landen. De nieuwe Wet op de archeologische monumentenzorg is bedoeld om het archeologische erfgoed te behouden of, zo men wil, te koesteren en in beeld te brengen. De Archeologiewet verplicht gemeenten, bij het opstellen van een nieuw bestemmingsplan rekening te houden met de in hun bodem aanwezige archeologische schatten. Het kan ook verplicht worden gesteld om bij kleinere "bodemverstoringen" een vooronderzoek te doen voordat de bodem "verstoord" wordt. Verder geeft het voorstel de provincies de bevoegdheid om plekken die archeologisch van groot belang zijn, aan te wijzen als archeologisch attentiegebied.

De fracties van D66 en de OSF vinden dat er een goede wet voor ons ligt. De wet maakt het mogelijk dat er veel serieuzer en professioneler met dit belangrijke deel van ons culturele erfgoed wordt omgesprongen. Het is een wet met een zeer interessante, eigen geschiedenis van jaren en onze fracties denken dat het zeer goed is om nu eens

een dikke punt te zetten achter de hele ontwikkeling van deze wet. Laten wij hem nu toch alsjeblieft invoeren. Wij zijn zeker een voorstander van deze wetswijziging, maar wij zijn wel bezorgd over een aantal consequenties van de wet en wij vragen de minister, op deze punten de vinger aan de pols te houden. Deze punten zijn de kosten voor het bedrijfsleven en die van de juridisering, de belangenafweging, de amateur-opgravingen en de kwaliteit van het onderzoek.

Eerst de kosten voor het bedrijfsleven en die van de juridisering. Het klinkt misschien een beetje paradoxaal, maar het archeologische erfgoed blijft het best bewaard onder de grond, als een bodemarchief. Het is dus in eerste instantie eigenlijk niet de bedoeling dat een gevonden schat meteen wordt opgegraven. In de toekomst zullen er immers veel betere technieken zijn om de vondsten te conserveren en te onderzoeken. Daarom wordt degene die opgraft, bij een bouwproject of bij andere zaken verstoorder genoemd en moet hierbij net als bij het principe "de vervuiler betaalt" ook "de verstoorder betaalt" gaan gelden.

In de praktijk zal dit voor ondernemers vooral tot extra kosten leiden. Ten eerste moeten de verstoorders de kosten van het vooronderzoek betalen. Als er excessieve kosten voor de verstoorder ontstaan, kan deze misschien een vergoeding van de gemeente of provincie krijgen. Als deze vergoedingen uit de hand lopen, is er een potje met 10 mln. beschikbaar op het ministerie. Dit potje zal, zoals het er nu naar uitzielt, niet worden bijgevoerd. Is het potje leeg, dan is het een kwestie van pech gehad of een volgende keer opnieuw proberen. Wij hopen natuurlijk net als de minister dat zij dit hele financiële spel van potjes, vooronderzoek en kosten declareren goed zal kunnen managen en dat zij de vinger aan de pols zal kunnen houden. Is het potje van 10 mln. wel ruim genoeg? Als dit blijkt tegen te vallen en de gemeenten met veel meer extra kosten blijven zitten dan verwacht, wil de minister dan bijspringen? Kan de minister dit toezeggen?

Verder hebben wij in dit verband nog een vraag over "toevalsvondsten". Bij toevalsvondsten wordt een verstoorder niet aansprakelijk gesteld, er is alleen een meldingsplicht. Maar als er toch opgravingen moeten worden gedaan, komen de kosten dan voor rekening van de gemeenten?

Een ander heikel punt van het principe "de verstoorder betaalt" vinden onze fracties dat er op dit moment nog weinig vastligt bij gemeenten. Zij moeten de archeologie betrekken bij bestaande en nieuwe bestemmingsplannen, maar dit is nog niet in de volle omvang gebeurd. Er is in de memorie van toelichting aangegeven dat het erg moeilijk te voorspellen is, welke kosten er bij het doen van archeologisch onderzoek voor de verstoorder komen kijken. Verderop staat dat het in het algemeen niet onredelijk is om financiële lasten op te leggen, als deze tenminste voorzienbaar en zo mogelijk vermijdbaar zijn. Dit is een interessant punt. Veel potentiële verstoorders weten nog niet waar zij aan toe zijn, er zijn door de gemeenten nog amper beleidskaders opgesteld. Verstoorders van de bodem die het niet eens zijn met het verplichte archeologisch onderzoek, rest weinig anders dan via de bestuursrechter hun gram te proberen te halen. De Raad van State heeft op dit punt ook

gewaarschuwd voor een grote druk op de bestuursrechters. De fracties van D66 en de OSF zijn benieuwd of de minister al samen met de gemeenten naar oplossingen voor dit probleem gezocht heeft. Geeft zij gemeenten ondersteuning op dit punt? Kan de minister ook enigszins aangeven, hoeveel gemeenten al klaar zijn met het bepalen van deze kaders?

De belangenafweging. Onze fracties zijn het op zichzelf eens met de manier waarop de wet geïmplementeerd moet worden. Bij alle nieuwe en bij alle herziene bestemmingsplannen moet archeologie betrokken worden. De provincie kan hiernaast nog attentiegebieden aanwijzen waarin oude bestemmingsplannen gewijzigd moeten worden. Dit lijkt een gedegen, haalbare manier om het beleid uit te voeren. Het enige bezwaar is de manier waarop gemeenten in de praktijk het belang van archeologie bij de bestemmingsplannen zullen laten meewegen. In de memorie van antwoord geeft de minister duidelijk aan dat het aan de betrokken bestuursorganen zelf is om ervoor te zorgen dat het archeologisch onderzoek geen vrijblijvende zaak wordt. Maar het kan natuurlijk goed zijn dat de gemeentebesturen, gemeenteraden en de provincie er voor zorgen dat de Archeologiewet adequaat in de praktijk wordt toegepast. Graag zouden wij zien dat er bij de evaluatie wordt bekeken in hoeverre gemeenten vrijstellingen hebben gegeven of hun bestemmingsplannen zwaarder dan het archeologische belang hebben laten wegen. Het moet inzichtelijk worden welke gemeenten om welke reden de doelstellingen niet hebben gehaald of er, om het maar onparlementair te zeggen, met de pet naar hebben gegooid. Vooral in de eerste evaluatie lijkt dit onze fracties van belang.

Het kwaliteitsonderzoek. Als bedrijven en gemeenten gelijke rechten krijgen om archeologisch werk te doen, is het belangrijk dat er geen kwaliteit verloren gaat doordat er meer prijsconcurrentie ontstaat. De minister zegt dat er aan zowel overheidsinstanties als bedrijven dezelfde kwaliteitseisen zullen worden gesteld. Maar welke eisen zijn dit dan? Gaat het om certificaten, diploma's of accreditaties? Hierover tasten wij ondanks een aantal gestelde vragen nog in het duister. Kan de minister hierop nog eens precies ingaan? Er is ook een beroepsregister in oprichting, maar dat zal geen rechtsgevolg hebben. Kan de minister uitleggen waarom hiervoor gekozen is? Dat er geen rechtsgevolg aan het register vastzit, heeft als gevolg dat ook bedrijven zonder erkenningsbewijs van de sector van het ministerie een vergunning kunnen krijgen, als zij aantonen dat zij over de juiste kwalificaties beschikken. Verder heeft de minister aan de overheid toegezegd, opleidingseisen te zullen stellen, maar wat die precies zijn en hoe het hele proces zal verlopen, is voor ons nog niet duidelijk. Er staat in de memorie van toelichting dat een aanvrager van een vergunning bekwaam dient te zijn. Bepaalde certificaten zullen bij de beleidsmatige beoordeling van aanspraken gezaghebbend kunnen zijn. Onze fracties hebben naar deze certificaten gevraagd, maar ze bleken er niet te zijn. Kan de minister vertellen waaraan een bedrijf nu precies moet voldoen om een vergunning te verkrijgen om archeologisch onderzoek te doen?

Tot slot de amateur-archeologen. De fractie van D66 en de OSF vinden de professionalisering een goede zaak. Een gevolg hiervan is dat alleen nog gekwalificeerde instanties, zowel bij de overheid als in het bedrijfsleven, archeologische opgravingen mogen doen. Dat is goed, al is het wel een beetje sneu voor de ruim zeshonderd amateur-archeologen die Nederland kent. Zij mogen voortaan alleen nog onder deskundige begeleiding aan opgravingen meewerken. Het is dus amateurs verboden om hun werk voort te zetten zonder deskundige begeleiding. Kan de minister nog eens schetsen of amateur-archeologen met deze wet in de kou komen te staan, omdat zij heel moeilijk kunnen voldoen aan allerlei nieuwe eisen? Of zal de nieuwe wet juist een enorme stimulans vormen voor alle goedwillende amateurs die in de afgelopen tientallen jaren zo vruchtbaar in de grond hebben zitten wroeten?

Voorzitter, wij wachten met bij de kerstsfeer passende spanning de antwoorden van de minister af...

*N

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik voer het woord namens de fracties van de ChristenUnie en de SGP.

Uit een vorig parlementair leven herinner ik mij vaag dat in de wereld van het cultuurbeleid "Malta" stond voor termen als belangrijk, ingewikkeld en voorzichtig. Dat laatste sloeg dan op de mogelijke complexiteit bij de implementatie van het Verdrag van Valletta, dat ongetwijfeld tot verdriet van de inwoners van die stad als het verdrag van Malta door het leven gaat. Inmiddels leven wij 14 jaar na het moment van totstandkoming van genoemd verdrag. Dan wordt het inderdaad eens tijd om aan implementatie te denken. Welnu, na lezing van het voorstel begrijp ik dat deze materie belangrijk is voor het beheer van het archeologisch erfgoed in ons land, dat er bestuurlijk nogal wat wordt overhoop gehaald en dat voorzichtigheid hier letterlijk de moeder van onze ondergrondse porseleinkast moet zijn. Wij mogen ons gelukkig prijzen dat wij niet vanaf nul hoeven te starten, maar dat het eerst en vooral kan gaan om een goede wettelijke verankering van processen en procedures die reeds in gang zijn gezet. In de toelichting staat dat zeker bij grotere projecten in de regel al met inachtneming van de beginselen van het verdrag wordt gewerkt. Het is fijn om dat te horen, maar het roept natuurlijk wel de vraag op waarom het dan zo lang heeft moeten duren alvorens tot implementatie kon worden overgegaan.

Ik begin met een spijker die ik reeds eerder op laag water aantrof. Op grond van wat ik chic mijn legislatieve intuïtie zou kunnen noemen heb ik in het verslag een vraag gesteld over de citeertitel. Ik begreep slecht waarom een wijziging van de Monumentenwet zich moest tooien met de titel "Wet op de archeologische monumentenzorg". Je kunt in een wet toch moeilijk met twee titels werken? Het antwoord was dat dit verband houdt met het gewicht en het bijzondere karakter van de wetswijziging. Dat was een niet al te overtuigend antwoord. Ik heb de Aanwijzingen voor de regelgeving erop nageslagen en ontdekt dat die intuïtie nog zo slecht niet was. In aanwijzing 184 lees ik in het tweede lid dat een wijzigingsregeling slechts in bijzondere gevallen een

citeertitel mag hebben. En uit de toelichting van aanwijzing 108 maak ik op dat in de citeertitel dan niet de term "wet" mag worden opgenomen. In dit geval had dus volstaan kunnen worden met bijvoorbeeld tussen haken "archeologische monumentenzorg". Van groot belang is het allemaal niet, maar die aanwijzingen zijn er nu eenmaal niet voor niets; vandaar het oppoetsen van eerdergenoemde spijker. Graag verneem ik een reactie.

Met de Raad van State had ik er de voorkeur aan gegeven wanneer was gekozen voor een monumentenparagraaf in de Wet op de ruimtelijke ordening in plaats van een aanvulling van de Monumentenwet. Ik heb dat in het verslag ook al gezegd. Toen ik op bladzijde 10 van de memorie van antwoord las dat, wanneer er onvoldoende rekening is gehouden met het archeologische belang, er dan sprake is van strijd met een goede ruimtelijke ordening, kon ik constateren dat ik in elk geval van de minister conceptueel bijval kreeg. Om diezelfde conceptuele reden, zo merk ik terzijde op, hoop ik dat wij ooit nog eens zover kunnen gaan dat ook het milieubelang verankerd kan worden in ruimtelijkeordeningswetgeving. Ik accepteer echter de werkelijkheid van onderscheiden wetgevingsfamilies en van gegroeide bestuurlijke tradities. Ik leg er voor dit moment dus slechts de vinger bij en aanvaard de gekozen constructie. Wel wil ik tot mijn geruststelling en ongetwijfeld ook die van anderen nog wel uit de mond van de minister de stellige verzekering krijgen dat de introductie van de zogenaamde fast trackprocedure in de ruimtelijke ordening geen zand in de raderen van de archeologische procedures zal gooien. De constatering in de toelichting dat voorkomen moet worden dat dit nieuwe besluytype de verworvenheden van dit wetsvoorstel teniet zou doen is niet echt geruststellend.

Een nieuw element in de regeling is de wettelijke aanvaarding van het ontstaan van een markt voor commerciële organisaties, die na het verkrijgen van een vergunning de ruimte krijgen om archeologisch onderzoek te verrichten. Daar hebben wij geen bezwaar tegen. Ik heb dan ook geen behoefte aan kritische kanttekeningen op dit punt, zoals mevrouw Witteman. Op deze organisaties rust vervolgens de plicht -- dat geldt even zo goed voor wetenschappelijke onderzoekers -- om bijvoorbeeld gevonden roerende goederen over te dragen aan de provincie of gemeente. Wie dus de befaamde pot met gouden munten vindt, mag daar geen cent van in eigen zak steken. Op grond van artikel 50 wordt die pot met inhoud beschouwd als een roerend monument, dat eigendom wordt van provincie of gemeente. Zie ik dat goed?

Nu kan het ook gebeuren dat bij opgravingen al dan niet bewust archeologisch erfgoed wordt vernietigd. In antwoord op een vraag daarover zegt de minister op bladzijde 5 van de memorie dat dit verboden is op grond van artikel 11, eerste lid, van de Monumentenwet. In dat artikel lees ik dat het verboden is een beschermd monument te beschadigen of te vernielen. Mag ik dus aannemen dat die pot met munten -- er zijn natuurlijk betere voorbeelden te bedenken -- op grond van deze wet als een beschermd monument wordt aangemerkt? Nu lees ik in artikel 1 van de Monumentenwet dat onder een beschermd monument wordt verstaan: onroerende monumenten welke zijn ingeschreven in de ingevolge deze

wet vastgestelde registers. De logische conclusie lijkt dan te zijn dat de wettelijke bescherming pas geldt nadat een en ander is ingeschreven in een register. Dat zal echter bij een pas opgegraven artefact natuurlijk nog niet het geval zijn. Ergo, het beschermingsregime vertoont hier een bedenkelijke hiaat. Ik houd het niet voor onmogelijk dat ik mij vergis, maar dit is het resultaat van mijn close reading oftewel nauwgezet lezen. Ik hoop ook dat ik mij vergis, maar ik krijg graag een geruststellend antwoord op deze juridische vragen.

In artikel 34a wordt bepaald dat een specifieke uitkering van toepassing is voor de bestrijding van de kosten van het doen van opgravingen die in redelijkheid niet ten laste dienen te komen van de opgraver of de bestuurlijke opdrachtgever. Mijn eerste vraag is of het criterium "in redelijkheid" in voldoende mate te objectiveren is. Dit artikel mag immers geen "zeurartikel" worden.

Vervolgens lees ik in de memorie dat de eigen bijdrage wordt gerelateerd aan de draagkracht van de betrokken gemeente of provincie. Ook hierover heb ik een enkele vraag. Komt een gemeente of provincie met een structureel begrotingstekort eerder in aanmerking voor een uitkering dan een welvarende gemeente of provincie? Dit lijkt niet rechtvaardig en strijdig met het gelijkheidsbeginsel, maar is wel doelmatig gelet op de strekking van deze regeling. Een andere vraag is of het bij het bepalen van onredelijkheid en draagkracht ook kan gaan om particuliere opgravers. Immers, in artikel 34a, lid 1 onder a, wordt ook gesproken over "degene die tot het doen van opgravingen is verplicht". Moet ook dan tot een taxatie van de draagkracht worden overgegaan? Dat lijkt mij lastig. Op bladzijde 20 van de memorie trof ik het raadselachtige zinnetje aan: "Mocht blijken dat het wenselijk is het beheer van archeologische terreinen te subsidiëren dan zal zo'n algemene maatregel van bestuur tot stand gebracht moeten worden." Ik zeg "raadselachtig", want dit wat afhoudende zinnetje is toch opgeschreven op hetzelfde moment dat de minister een ontwerpbesluit bij de Kamers heeft voorgehangen? Of haal ik verschillende besluiten door elkaar?

Een zaak van meer algemene zorg is het aantal verschillende typen vergunningen dat ik in de stukken tegenkom. Ik hoop dat de daarvoor geldende procedures niet al te veel tijd in beslag zullen nemen. In artikel 39 is bepaald dat een aanlegvergunning verplicht kan worden gesteld "in het belang van de archeologische monumentenzorg". In het tweede lid staat dat van de aanvrager een rapport kan worden gevraagd. In artikel 43 wordt vervolgens geregeld dat bij AMvB over de inhoud en inrichting van het rapport nadere regels kunnen worden gesteld. Een dergelijk rapport wordt ook verlangd als het gaat om een sloopvergunning ex artikel 37. Ik constateer echter dat de nadere regels van artikel 43 niet van toepassing zijn op het rapport dat gevraagd wordt in geval van een sloopvergunning. Dat begrijp ik slecht, want het gaat in beide gevallen toch om vergelijkbare rapportages. Is hier wellicht sprake van een kleine wettelijke omissie?

Over de sloopvergunning heb ik nog een andere vraag. De rapportage bij een sloopvergunning is opgenomen in artikel 37 van de Monumentenwet. In dat artikel wordt een sloopvergunning verplicht gesteld voor

bouwwerken in beschermde stads- of dorpsgezichten. Ik vraag mij af of deze beperking tot genoemde bouwwerken wel doelmatig en verstandig is. Ik kan nu namelijk niet anders dan constateren dat de rapportageverplichting van artikel 37 alleen geldt, wanneer er sprake is van sloop in een gebied dat eerder door de gemeenteraad volgens de procedures van hoofdstuk IV, Beschermde stads- en dorpsgezichten is aangewezen. Waarom is deze bijzondere rapportageverplichting exclusief van toepassing op eerder aangewezen stads- en dorpsgezichten? Kijk ik immers naar het centrale artikel 38, centraal in de zin van recht doen aan de strekking van het Verdrag van Malta, dan constateer ik dat in dat artikel gemeenten de instrumenten krijgen om bij de vaststelling van een bestemmingsplan rekening te houden met eventuele archeologische monumenten. Dat leidt onder meer tot de plicht kennis te vergaren omtrent het bodemarchief ter plaatse en ook kunnen, indien gewenst, voorschriften gaan gelden in verband met "beschermende" bestemmingen. In artikel 39 is vervolgens opgenomen een stelsel van aanlegvergunningen en een eventuele plicht tot archeologisch vooronderzoek. Deze bepalingen vormen als het ware het algemene hart van het wetsvoorstel. Welnu, als in een bepaalde gemeente die niet als beschermd stads- of dorpsgezicht is aangewezen er goede redenen zijn om al deze instrumenten in te zetten, wat is er dan op tegen om bij sloop in het hetzelfde gebied een rapportageverplichting ex artikel 37 te kunnen opleggen?

Voorzitter. Ik sluit af. Laat er geen misverstand over bestaan: wij vinden dit een goede en mooie regeling. De zaak waar het om gaat is het waard. Normaliter vind ik dat de medewetgever bij aanvaarding van de wet de uitvoerende macht het vertrouwen moet geven dat het wel goed komt. In dit geval ben ik blij dat de wet een evaluatiebepaling kent. Bij een zo complexe en nog altijd met enige onzekerheden omgeven wetgeving is dat noodzakelijk; ik verwijs naar het aantal typen vergunningen dat ik ben tegengekomen. Dat laat onverlet dat wij deze cultuurminister feliciteren met dit resultaat van haar inspanningen op het terrein van het archeologisch erfgoed. Latere generaties zullen haar en ons daar dankbaar voor zijn. En zij wil wel zo vriendelijk zijn om op enig moment haar voormalige staatssecretaris Medy van der Laan te laten delen in deze legislatieve feestvreugde.

*N

De heer **Wagemakers** (CDA): Mevrouw de voorzitter. In het wetsvoorstel strekkende tot implementatie van het hier aan de orde zijnde verdrag is ervoor gekozen, zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande regelgeving. Men haakt aan bij bestaande wettelijke figuren zoals die zijn neergelegd in de Wet ruimtelijke ordening, de Wet milieubeheer en de Ontgrondingenwet. En dat alles, door ervoor te kiezen aan de Monumentenwet een aantal artikelen toe te voegen die het verband leggen met de door mij genoemde wetten. Dat is een systeemkeuze die -- ere wie ere toekomt -- in deze vorm tot stand is gekomen onder invloed van een advies van de Raad van State.

Met die keuze is een aantal hoofdkenmerken verbonden van het stelsel dat voorligt. Er zal niet langer

sprake zijn van een zuiver sectorale archeologische afweging doch van een meer integrale ruimtelijkeordeningsafweging. Er treedt een verschuiving op van Rijk naar lagere overheden en een verschuiving van overheid naar markt. Bij die drie elementen wil ik namens de fractie stilstaan.

Wat betreft het eerste element, op dit terrein zijn tot op heden met name professionals doende geweest. Zij hebben de relevante beleidsafwegingen gemaakt. Over het algemeen waren die professionals medewerkers van de vroegere ROB. In de toekomst zal die beleidsafweging in het kader van ruimtelijkeordeningsbeleid verschuiven naar gemeentebesturen. Ruimtelijke ordening is een beleidsterrein met een vrij grote beleidsvrijheid. Wij praten voorts over objecten die onder de grond zitten en dus per definitie onbekend zijn, terwijl op dit terrein ook niet veel inhoudelijk duidelijke normen voorliggen. Er is weliswaar wat kaartmateriaal op provinciaal niveau en rijksniveau (de rijksculturele en archeologische inventarisaties) maar het gemeentelijke bestuur kan niet veel met die kaarten. Die kaarten zijn ook niet ontwikkeld om te worden ingepast in een systeem zoals voorligt.

In het wetsvoorstel zijn geen criteria opgenomen om te bepalen wat de eventuele waarde is van een vondst, bijvoorbeeld ter beantwoording van de vraag of het in situ behouden dient te blijven dan wel moet worden opgegraven, terwijl de keuze daartussen aanleiding kan geven tot aanzienlijke kostenverschillen.

Het gevaar bestaat derhalve dat beslissingen op dit terrein in de toekomst vooral zullen worden bepaald door het subjectieve oordeel van de bestuurder, al of niet ingefluisterd door medewerkers. Dat bergt het risico in zich van hobbyïsme en willekeur. Er zullen zich grote verschillen kunnen gaan voordoen tussen gemeentebesturen. Vooral gelet op de omvang van de daarmee gemoeide kosten die grotendeels zullen worden afgewenteld op burgers of bedrijven, is dat niet geheel irrelevant. Voorts bestaat het risico dat de hier aan de orde zijnde regelgeving aan gemeentebesturen een dankbaar handvat zal bieden om in bepaalde gevallen een onderhandelingspositie op te bouwen ten opzichte van marktpartijen, met name projectontwikkelaars, om aldus tot financiële afspraken te komen die weliswaar de belangen van de gemeente zullen dienen, maar niet steeds in overwegende mate zullen worden bepaald door de zorg voor archeologische waarden.

Ik heb in mijn naaste omgeving eens gevraagd wat men verwacht van deze wet en liep toen aan tegen een projectontwikkelaar die inmiddels was geconfronteerd met het bericht dat een project dat hij entameerde mogelijkerwijs een archeologische verplichting met zich zou brengen van zeer grote omvang, maar dat van die verplichting door het gemeentebestuur grotendeels vrijstelling zou worden verleend indien hij medewerking zou verlenen aan een ander project waarbij de gemeente zelf belang had. Het stelsel zal niet zo zijn bedoeld, maar je kunt je de vraag stellen welke waarborgen er zijn om te voorkomen dat het zo zal functioneren. Het is de vraag of dit effectief kan worden bestreden op basis van het goedkeuringsbeleid van GS en met administratiefrechtelijke procedures. Wij komen daarmee tot de open vraag of in dit stelsel -- hoezeer het ook

aantrekkelijke aspecten in zich bergt -- de rijksoverheid en de daar werkzame professionals wellicht niet op een wel erg grote afstand zijn gezet van datgene wat voortaan voorligt.

Het tweede element is het gegeven dat archeologie voortaan een wegingsfactor wordt in het totale ruimtelijkeordeningsbeleid. Archeologie en ruimtelijke ordening zullen dus over en weer grenzen gaan stellen aan datgene wat kan en mag. Voor zover het gaat om integraal afwegen, wil ik namens mijn fractie bij een ander aspect stilstaan dat bij de behandeling tot nu toe niet erg uitvoering aan de orde is geweest, hoewel het toch verbonden is met de zaak die voorligt.

Archeologische belangen zullen voortaan tot hun recht komen in bestemmingsplannen en daaraan te toetsen besluiten, maar dat is nog steeds niet het geval, althans niet per definitie, met bouwhistorische belangen. Op pagina 1 van de memorie van antwoord aan de Eerste Kamer stelt de minister dat de gebouwde en archeologische monumentenzorg steeds meer als één geïntegreerde en samenhangende beleidsopgave wordt beschouwt, zie ook het samengaan van de ROB en de vroegere Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Het stelsel dat voorligt, hoezeer mijn fractie het ook waardeert, is in ieder geval een stelsel waarbij bouwhistorisch onderzoek als zodanig buiten beeld is gebleven. Het gaat dan plastisch geformuleerd in feite om bovengronds archeologisch onderzoek dat zich richt op oude gebouwen, bouwmaterialen, bouwconstructies enzovoorts. Bouwhistorici maken over het algemeen gebruik van dezelfde onderzoeksmethoden als archeologen en de doelstelling van hun werkzaamheden is gelijk aan die van de archeologie, te weten determineren, dateren en zo mogelijk veilig stellen van objecten die behoren tot het historisch erfgoed.

Ik heb zelf de voorzichtige indruk dat bouwhistorisch onderzoek in ons land eigenlijk van nog meer belang is dan archeologie. Nederland heeft zeer veel historische gebouwen en, nuchter bezien naar mijn inschatting, geen ondergrond van bijzondere archeologische betekenis. Blijkens de considerans van het verdrag dat wij thans willen implementeren, gaat het verdrag over de kennis van de geschiedenis en de betekenis die deze heeft voor de mensen die ergens wonen. Recentelijk las ik in een artikel dat de afgelopen vijftientig jaar driekwart van de oudere boerderijen in Brabant is gesloopt of onherstelbaar gerestaureerd, zonder dat bouwhistorisch gestoeld beleid dat heeft gedocumenteerd of heeft kunnen bijsturen of tegengaan. En toch lijkt mij het in de toekomst kunnen tegengaan van zo'n verschijnsel van grotere betekenis dan het veiligstellen van weer een grafveld. De CDA-fractie heeft de indruk dat het uit het oogpunt van behoud van cultuurhistorische waarden niet juist is, dat de hier aan de orde zijnde regelgeving blijvend alleen betrokken zal zijn op de ondergrond. Wij hebben begrepen dat op dat punt in andere landen vaak een andere keuze is gemaakt; een keuze waarbij de scheiding tussen boven en onder het maaiveld niet in deze vorm is aangebracht.

In artikel 39 van dit wetsvoorstel zijn in verband met de archeologische belangen allerlei regels opgenomen die kunnen leiden tot verplichtingen om onderzoek te verrichten, voorzieningen te treffen, bepaalde zaken

achterwege te laten of eventueel iets te laten begeleiden door een deskundige. Dat soort verplichtingen zou ook opgelegd kunnen worden indien sloop dan wel bouwwerkzaamheden aan de orde zijn met betrekking tot aan te wijzen categorieën van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen, waarbij het onze fractie gaat om een veel ruimere kring dan alleen de rijksmonumenten. Ook bij beschermde rijksmonumenten is overigens zo'n bouwhistorisch onderzoek zelfs thans niet strikt voorgeschreven in de wet!

De fractie heeft begrepen dat reeds een aantal jaren geleden is stilgestaan bij de suggestie om bouwhistorisch onderzoek op gelijke voet te regelen als archeologie. Daarvan is echter afgezien, omdat een en ander de afhandeling van het voorliggende wetsvoorstel had kunnen vertragen. Eerst zou de relatieve achterstand van de archeologie ingelopen moeten worden, aldus de staatssecretaris in enige brief. Ik zie de minister knikken en knik met haar mee, omdat het waarschijnlijk in die tijd een juiste keuze was. Dat doet niet af aan het feit dat nu de afhandeling van dit wetsvoorstel aan de orde is, er opnieuw aandacht kan worden gegeven aan voormelde suggestie. De concrete vraag is, of de minister bereid is om opdracht te geven tot een onderzoek of wellicht een advies in te winnen bij een geëigende instantie over de vraag of bouwhistorisch onderzoek in de Monumentenwet een plaats dient te krijgen die in bepaalde opzichten vergelijkbaar is met de archeologische zorg waarin in dit wetsvoorstel thans gelukkig wordt voorzien.

Mevrouw **Witteman** (PvdA): Uw fractie vindt het behoud van de cultuurhistorische gebouwen belangrijker dan het onderzoek naar en het behoud van archeologische waarden onder de grond, die misschien uit niet meer bestaan dan wat sporen. Begrijp ik dat goed?

De heer **Wagemakers** (CDA): Nee. Mijn fractie waardeert dit wetsvoorstel, omdat het een regeling biedt voor de ondergrond. Wij hebben de indruk gekregen dat de zaken die in het voorstel zijn neergelegd, echter zeer wel omzetbaar zijn in de richting van gebouwen, en de cultuurhistorische waarden die daarin besloten liggen.

Mevrouw **Witteman** (PvdA): U bedoelt en-en.

De heer **Wagemakers** (CDA): Jazeker.

Ik kom terug op de marktpartijen, die uitvoering zullen geven aan wat hier voorligt. In de memorie van toelichting is bij de kosten daarvan stilgestaan, waarbij een tottaalbedrag van circa 14,5 mln. per jaar is genoemd. Maar de consequenties voor het individuele bedrijf zijn opgelaten, hoewel er wel een beeld wordt opgeroepen dat het nogal meevalt. Dat is wellicht wel zo, maar rondvraag mijnerzijds leert dat in individuele gevallen verplichtingen kunnen bestaan van een bedrag van boven de 1 mln., oftewel bedragen van relatief grote omvang. Tijdens de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel is veel aandacht besteed aan een regeling om aan excessieve kosten voor lagere overheden tegemoet te komen. Maar wat particuliere partijen precies moeten bijdragen, blijft open. Ik begrijp dat dat niet mathematisch geregeld kan worden. Er is een concept-AMvB

verschenen, waarbij tijdens de behandeling hier al kort is stil gestaan. Dit concept bevat een aantal artikelen, waaronder artikel 6, dat erin voorziet dat de minister het verstoordersdeel anders kan vaststellen dan de aanvrager, indien hij van oordeel is dat de aanvrager niet in redelijkheid het desbetreffende bedrag heeft kunnen vaststellen. Deze bevoegdheid veronderstelt dus een globale normstelling ten aanzien van hetgeen een verstoorder zou dienen bij te dragen. In dit verband doet zich het relevante feit voor dat RWS ter zake van oudsher een norm hanteert van 1% van de bruto projectkosten, als zijnde het door haar te dragen gedeelte van de kosten van archeologisch onderzoek. Kan zo'n type norm ook functioneren voor de diverse particuliere verstoorders?

Het is ons overigens onduidelijk wat een particuliere verstoorder in een administratiefrechtelijke procedure kan aanvoeren, indien hij bezwaren heeft tegen de verplichtingen die hem worden opgelegd ter zake van archeologie, en/of de hoogte van de financiële lasten. De administratieve rechter zal immers geconfronteerd worden met het gegeven dat de desbetreffende verplichting berust op een besluit dat een gemeentebestuur binnen zijn beleidsvrijheid genomen heeft. De rechter kan zijn oordeel over de betrokken archeologische waarden bezwaarlijk stellen boven die van dat gemeentebestuur. Er kan ook geen beroep worden gedaan op rechtsongelijkheid, want er is nu juist gekozen voor een gemeentelijke invulling, zodat ieder gemeentebestuur zijn eigen beleid zal mogen voeren, wat per definitie leidt tot ongelijkheden.

Wij hebben kennis genomen van de beschouwing van de minister over de marktpositie en de bevoegdheden van gemeentelijke archeologische diensten. Er werd opgemerkt dat die door het hele land zouden mogen werken, en zouden mogen concurreren met commerciële instellingen. Maar goed, daaraan is het gevaar verbonden van belangenverstrengeling en oneerlijke concurrentie. De minister is zich daarvan bewust, en meent dat deze problematiek aan de orde zal moeten komen in het kader van een wetsvoorstel dat nog in procedure is, namelijk dat strekkende tot wijziging van de Mededingingswet. In de nadere memorie van antwoord trof mijn fractie de aankondiging aan dat zij voornemens is, de gemeentelijke opgravingsvergunningen ter zake onder verdergaande beperkingen te verlenen dan haar aanvankelijk noodzakelijk voorkwam. Daaruit concludeert mijn fractie dat de minister van mening is dat op basis van de Monumentenwet voorschriften kunnen worden gegeven aan gemeentelijke bedrijven ter voorkoming van oneerlijke mededinging. Maar gaat dat de werkingssfeer van deze nieuwe wet niet te buiten?

Ik kom ten slotte toe aan de regeling van eigendom van opgegraven roerende monumenten, zoals neergelegd in artikel 50. Mijn fractie heeft er in het voorlopig verslag op gewezen dat bij de huidige redactie onduidelijkheid kan bestaan over de eigendomsvraag van bedoelde monumenten, indien zij na ontdekking niet feitelijk worden overgedragen aan provincie of gemeente waar zij zijn gevonden. De reactie van de minister dat dan de desbetreffende opgraver te kwader trouw is, en derhalve op die grond geen juridische eigendom kan verkrijgen, is juist, maar lost formeel het probleem niet op. Er bestaat dan immers geen duidelijkheid over de partij die ter zake

zijn eigendomsrecht kan opvorderen. Als je zelf geen eigenaar bent, maar er is op zich niemand die de eigendom kan opvorderen bij jou, ontstaat een toestand die erg veel lijkt op eigendom. Dat komt omdat men een verkeerde redactie heeft gekozen in artikel 50, lid c. Men had daar moeten formuleren: "De Staat; in alle gevallen waarin niet vastgesteld kan worden, in welke provincie of gemeente zij zijn gevonden, alsmede indien bedoelde monumenten buiten het grondgebied van enige gemeente zijn gevonden." Dan had men weer een gesloten systeem gehad, vergelijkbaar met het huidige artikel 43. Wij dragen de gedachte aan bij de minister, om deze door te voeren bij de eerstvolgende wijziging van de hier aan de orde zijnde wet.

Dit alles laat onverlet dat wij veel waardering hebben voor het voorliggende wetsvoorstel.

*N

Mevrouw **Van den Broek-Laman Trip** (VVD): Voorzitter. Voorliggend wetsvoorstel heeft een lange voorgeschiedenis. Ik meen mij te herinneren dat mijn allereerste wetsvoorstel dat ik in deze Kamer mocht behandelen, in 1993, over het Verdrag van Malta ging. Ik hoefde of mocht toen niet het woord voeren, zo beslisten de andere leden van de Commissie Cultuur van de Eerste Kamer. Ik was hier te nieuw. En, misschien is dit wetsvoorstel wel het laatste dat ik hier behandel.

Het is in ieders belang dat deze wet zo snel mogelijk in werking treedt. Sinds 1992, na ondertekening van het Verdrag van Malta, is veel beleid gegroeid en ontwikkeld bij de verschillende bestuurslagen. Je zou bijna kunnen spreken van een wildgroei aan nogal sectoraal gerichte interpretaties. Deze wet zekert de taken van overheden en geeft eindelijk duidelijkheid wie waarvoor verantwoordelijk is. Een inpassing in de WRO is een goed idee, dat biedt voldoende beleidsruimte voor de verschillende bestuurslagen en hopelijk ook voldoende evenwicht tussen sectorale en integrale belangen.

Ik denk dat het na vandaag misschien nog wel een decennium duurt voordat dit wetsvoorstel helemaal soepel geïmplementeerd is. Gedurende die tijd vragen wij de minister om positief-kritisch te blijven toezien op de door ons gestelde aandachtspunten: marktwerking versus overheidstaken, strak gescheiden verantwoordelijkheden tussen beleid en uitvoering. Wij verwachten dat de minister er ook op toe zal zien dat er voldoende keuzemogelijkheden voor de initiatiefnemer ontstaan en blijven.

De VVD-fractie is het eens met dit wetsvoorstel, maar heeft nog wel een aantal vragen en opmerkingen. De kern van het Verdrag van Malta is dat de archeologie meer midden in de maatschappij zou moeten staan. Daartoe krijgen gemeenten meer ruimte om eigen afwegingen te maken. En de mogelijkheden voor marktpartijen om verantwoordelijkheid voor een opgraving te mogen dragen, worden nu vastgelegd in dit wetsvoorstel. De inwoners kunnen er meer bij betrokken worden. Belangstelling van mensen voor archeologische opgravingen groeit. Dat is heel positief. Duizenden mensen stromen toe als ergens een spectaculaire opgraving aan de hand is.

Ik maak mij wel zorgen dat provinciale en gemeentelijke overheden de wet eng gaan uitleggen. Kan de minister nog eens helder aangeven aan welke criteria de provincies moeten voldoen alvorens zij attentiegebieden kunnen aanwijzen? Is het denkbaar dat provincies te grote gebieden aanwijzen, omdat zij graag veel zeggenschap en invloed willen houden? In een aantal gemeenten zijn zeer betrokken en gedreven archeologen aan het werk. Wij waarderen dat en gaan er natuurlijk van uit dat zij hun invloed uitsluitend in het belang van de archeologie willen uitoefenen, maar toch... Wellicht is mijn bezorgdheid onterecht en zullen de provinciale en gemeentelijke overheden zich ook tot het uiterste inspannen om de marktarcheologen werkelijk de ruimte te geven. Deelt de minister mijn optimisme of mijn bezorgdheid?

Van vele kanten ben ik ook benaderd door ongeruste ondernemers- en boerenorganisaties. Zij maken zich zorgen dat dit wetsvoorstel kan leiden tot veel bureaucratische rompslomp. Kan dit wetsvoorstel de toets doorstaan van minder regelgeving? Ik vroeg mij eigenlijk af of er nu een systeem is, waarbij alle wetsvoorstellen eerst door een soort molen moeten van minder regelgeving en dat ze vervolgens een oké krijgen voordat ze verder in behandeling genomen kunnen worden.

Wij willen de minister complimenteren met haar antwoord op onze vraag over de dreigende concurrentievervalsing tussen gemeenten met een eigen archeologische dienst en de marktarcheologen. De minister heeft ferm en duidelijk in het Besluit archeologische monumentenzorg, dat inmiddels beschikbaar is, in artikel 21 aangegeven dat gemeentelijke archeologische diensten alleen in hun eigen gemeente opgravingen mogen doen. Wij zijn het daar van harte mee eens, maar zonder te gaan lijken op Rupsje Nooitgenoeg wil ik toch nog een vervolprobleem aan de orde stellen en daarop graag de visie van de minister horen.

Een gemeentelijke archeologische dienst mag dus wel in de eigen gemeente opgraven. Er komt een ontwikkelaar in die gemeente die ergens wil gaan bouwen. De heer Wagemakers heeft dit probleem ook al heel duidelijk aangeroerd. Die ontwikkelaar hoort van de gemeente aan welke archeologische verplichtingen hij binnen zijn project heeft te voldoen. Tegelijkertijd krijgt hij een prijsopgave van dezelfde gemeente om deze verplichtingen, bijvoorbeeld opgraven, voor hem uit te voeren. Ik heb begrepen dat dit nog dagelijkse praktijk is in veel gemeenten, waarbij de indruk bestaat dat men bij de gemeente een vergunning kan kopen. Maar de gemeente kan natuurlijk geen "gedwongen winkelniering" opleggen. Daarom heeft de ontwikkelaar twee mogelijkheden.

Ten eerste. De ontwikkelaar gaat met een marktpartij in zee. Echter, wanneer dit bedrijf het werk uitvoert, wordt het gecontroleerd en getoetst door dezelfde gemeente oftewel door de gemeentelijke archeologische dienst die het werk eigenlijk liever zelf had willen doen en ook de eigen mensen aan het werk moet houden. Kortom, het controleren van de concurrent. Is dit niet een vrij onmogelijke situatie waar marktpartijen geen kans hebben op eerlijke concurrentie?

Ten tweede. Het kan ook zo zijn dat een ontwikkelaar eieren voor zijn geld kiest en met de gemeente in zee gaat die tevens de eisen stelt. Immers, als

je met de gemeente in zee gaat en die gemeente betaalt, dan zal die daarna waarschijnlijk niet meer moeilijk doen over de vergunningverlening. Het is voor de VVD-fractie van groot belang dat de verantwoordelijkheden tussen vergunningverlener en uitvoerder duidelijk worden gescheiden. Hoe denkt de minister dit, in onze ogen serieuze, probleem op te lossen?

In artikel 49 van de nieuwe wet worden de universiteiten bij de archeologische monumentenzorg betrokken. Wij hebben daar ook in de schriftelijke voorbereiding al vragen over gesteld. Mijn fractie maakt zich daar ook nog zorgen over. In dat artikel 49 staat weliswaar onder lid 1c, dat een opdracht aan een universiteit maar "beperkte" marktversturende werking mag hebben, maar wat is beperkt? Is het nu niet zo, dat hierdoor de marktwerking behoorlijk uit haar evenwicht gebracht kan worden? Gaarne de mening van de minister hierover.

Wij hebben in de stukken ook aandacht gevraagd voor de in onze ogen dominerende positie van de Rijksdienst Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM). Tot de vele rollen en taken die de RACM uitoefent, behoort ook het doen van opgravend onderzoek. De minister heeft aangegeven dat dergelijk onderzoek alleen uitgevoerd wordt in het kader van haar aanwijzingstaak en in het kader van ontwikkeling en innovatie van kennis over het behouden en beheren van archeologische monumenten. De VVD-fractie vraagt zich af waarom dergelijk onderzoek niet door het bedrijfsleven op contractbasis uitgevoerd kan worden. De aanwijzingstaak is natuurlijk een overheidstaak, maar het verzamelen van de daartoe benodigde gegevens door middel van opgravend onderzoek kan toch prima door bedrijven uitgevoerd worden? De minister geeft aan dat de RACM nog slechts enkele rollen vervult die niet meer lijken te conflicteren. Vergeet de minister daarbij niet dat de RACM ook de uitvoerder is van de regelingen voor excessieve kosten namens de minister? Dat is wel een belangrijk machtsmiddel om eisen te stellen aan alle overheidslagen en ook aan de ontwikkelaars. Heel graag willen wij de visie van de minister hierop horen.

Voorzitter, tot slot. Wij vinden dit een goed wetsvoorstel. Wij zullen bij dit wetsvoorstel en andere wetsontwerpen steeds scherp blijven kijken naar het scheiden van beleid en uitvoering. Wij doen een dringend beroep op de minister om daar ook in de komende jaren nauwlettend op toe te zien. Met belangstelling wacht ik de beantwoording van de minister af, mede gezien het feit dat ik concludeer dat wij allemaal eigenlijk een heel andere invalshoek hebben gekozen bij dit wetsvoorstel. Dat zal de beantwoording van de minister niet simpeler maken.

*N

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): En dan komt hier nog een andere invalshoek! Voorzitter. Met enige interesse zie ik de afgelopen weken in de media nogal eens het bericht verschijnen dat mijn partij die het zo aardig heeft gedaan in de verkiezingen, dat vooral zo aardig heeft gedaan omdat zij eigenlijk in wezen zo conservatief is. Dat was voor mij een geheel nieuw gezichtspunt, maar gisteren kwam dat alweer terug toen ik het voorliggende

wetsvoorstel ging behandelen. Dit gaat namelijk om het behouden van het oude. En dat willen wij natuurlijk ook. Overigens heb ik deze klus overgenomen van mijn collega Ronald van Raak die naar de overzijde is vertrokken. Als u door mijn woorden heen zijn stem hoort, is dat dus niet helemaal zomaar.

De nieuwe Wet op de archeologische monumentenzorg die wij hier vandaag behandelen, is van groot belang voor de archeologiebeoefening in Nederland. Met deze wet wordt behoud van het archeologisch erfgoed een uitgangspunt van het bouwbeleid en een integraal onderdeel van de ruimtelijke ordening. Dat is ook hard nodig, omdat grootschalige bouwprojecten en infrastructurele projecten in toenemende mate het archeologisch erfgoed verstoren.

Met dit wetsvoorstel implementeert Nederland het verdrag dat in 1992 is gesloten op Malta, waar toen in Europees verband afspraken zijn gemaakt om het archeologisch erfgoed beter te beschermen. Als bij bouwwerkzaamheden archeologisch waardevol erfgoed wordt bedreigd en behoud in de bodem geen optie is, moet een opgraving worden gedaan en wordt de verstoorder financieel aansprakelijk gesteld. Wetenschappers staan onder toenemende druk om maatschappelijk relevant werk te leveren. Dat kan soms ten koste gaan van de onafhankelijkheid van de wetenschappers en de kwaliteit van het onderzoek. Op verzoek van mijn fractie heeft de toenmalige staatssecretaris de toenmalige Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek een onderzoek laten doen naar de programma's van eisen, de zogenaamde PvE's die voor opgravingen worden opgesteld. De Rijksdienst stelde dat ruim de helft van deze PvE's onvoldoende is, waar ook de toenmalige staatssecretaris Van der Laan terecht van schrok. Ook zag de dienst een relatie tussen de kwaliteit van de PvE's en de bedrijven die ze hebben opgesteld.

In de archeologie is de afgelopen jaren een interessante markt ontstaan. Meer dan vijftig archeologische bedrijven bieden werk aan honderden mensen en hebben een omzet van tientallen miljoenen. Bij de inrichting van deze kennismarkt is echter nauwelijks rekening gehouden met het borgen van wetenschappelijke waarden. In het Verdrag van Malta is de verplichting opgenomen dat de overheid de juiste randvoorwaarden schept voor een verantwoorde archeologiebeoefening. Onze zorgen over de onafhankelijkheid en de kwaliteit van het archeologische onderzoek worden gedeeld door de wetenschappelijke archeologische wereld, maar ook door commerciële opgravingsbedrijven. De Vereniging van Ondernemers in Archeologie wees in een brief van 28 september 2005 op deze overheidstaak. Zij vindt het merkwaardig dat dezelfde bedrijven die PvE's opstellen, ook het onderzoek uitvoeren.

In het verleden werden de programma's gecontroleerd door de gemeenten. Doordat lokaal lang niet overal sprake was van voldoende deskundigheid, is deze toetsing in de praktijk terechtgekomen bij de archeologische bedrijven. Deze ondernemersvereniging spreekt in dit verband van een falen van de overheid. ARCHON, de Nederlandse onderzoeksschool archeologie, is in een brief van 22 december 2005 niet minder duidelijk. De archeologen uiten hun zorg over de wetenschappelijke

kwaliteitsborging van de Malta-archeologie en dringen eveneens aan op de controle op de inhoudelijke kwaliteit van de PvE's en de eindrapporten van door bedrijven uitgevoerde opgravingen. De staatssecretaris stelt in haar reactie in de eerste plaats voor om in 2006 opnieuw een onderzoek te doen. Dat is mooi, maar de problemen zijn in 2004 al door de SP aangekaart en in 2005 door de toenmalige rijksdienst aangetoond.

In deze nieuwe Monumentenwet wordt het Verdrag van Malta formeel ingevoerd. Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer heeft mijn partij aandacht gevraagd voor het inrichten van de archeologische markt. Net als elke markt heeft een kennismarkt een toezichthouder nodig. In het geval van een kennismarkt moet dat een wetenschappelijke toezichthouder zijn. In een algemene maatregel van bestuur heeft de minister vorige maand aangegeven dat zij de wetenschappelijke waarde op de archeologiemarkt wil borgen door beter toe te zien op de opgravingsvergunningen. Er worden bekwaamheidseisen gesteld en aangegeven wordt dat het archeologisch onderzoek moet voldoen aan de eisen van wetenschappelijke zorgvuldigheid en relevantie. Daarbij verwijst de minister onder meer naar de nationale onderzoeksagenda archeologie en het beroepsregister van de Nederlandse Vereniging van Archeologen.

Deze algemene maatregel van bestuur toont de goede wil aan van de minister, maar mijn fractie twijfelt nog steeds of dat wel voldoende is. Het is goed dat de minister via het verlenen van opgravingsvergunningen en het toezicht van de Erfgoedinspectie wil voorkomen dat de archeologische markt wordt overspoeld met goedkope opgravingsbedrijven die slecht werk leveren. Voor de vele goede archeologische adviesbedrijven die nu actief zijn, is dat goed nieuws. Maar technisch goede opgravingen zeggen nog niet zoveel over de wetenschappelijke relevantie van de opgravingen en de wetenschappelijke verwerking van het opgegraven materiaal.

De markt voor archeologische opgravingen is daarmee nog steeds geen kennismarkt. Het gaat er niet alleen om slechte onderzoekers en opgravers van de archeologiemarkt te weren; wij moeten ook de weeffouten weghalen die tot problemen leiden. Verstoorers, bijvoorbeeld gemeenten, bouwbedrijven en projectontwikkelaars, hebben wel een financieel belang, maar niet in de eerste plaats een kennisbelang. Zij worden niet geleid door een wetenschappelijke interesse, maar zij willen vooral dat de opgravingen niet al te duur worden en vooral niet te lang duren. Dat is heel begrijpelijk. Onbegrijpelijk is dat deze verstoorers kunnen bepalen wie de PvE's opstelt.

Mijn fractie heeft voorgesteld om de nieuwe Rijksdienst Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten een rol te laten spelen als wetenschappelijke toezichthouder, maar staat open voor andere suggesties van de minister. Elk jaar worden ongeveer tweehonderd PvE's opgesteld, maar deze hoeven niet allemaal op dezelfde manier beoordeeld te worden. Een kenniscentrum kan, zo denken wij, vrij snel zien welke sites van weinig wetenschappelijke waarde zijn en misschien helemaal niet opgegraven hoeven te worden. Dat is gunstig voor de verstoorers. Dat heeft ook inzicht in de veelbelovende

sites. Is de minister bereid om voor deze kennismarkt een wetenschappelijke toezichthouder te benoemen?

Een markt hoort een toezichthouder te hebben, maar in de wetenschappen is ook nog een ander soort controle noodzakelijk, namelijk collegiale toetsing. Het hoeft niet altijd funest te zijn als een slecht PvE wordt opgesteld. Een goed opgravingsbedrijf kan ook met een slecht PvE een goede opgraving doen. Een goed PvE is daarentegen nog geen verzekering voor een wetenschappelijk verantwoorde opgraving. Slechte opgravers kunnen met een goed PvE in de hand nog steeds veel schade berokkenen. Daarom stellen wij voor om bij het opstellen van programma's van eisen een consultatieplicht in te stellen.

Een van de uitgangspunten van wetenschap is dat collega's elkaars werk beoordelen. Ook een PvE zou moeten worden bekeken, bijvoorbeeld door een academische archeoloog. Dat voorkomt dat verstoorder en archeologisch bedrijf een te nauwe band hebben. Een kennismarkt moet tenslotte ook kennis opleveren. Archeologische gegevens moeten worden beoordeeld en wetenschappelijke syntheses moeten worden gemaakt. Deze kennis moet op een aantrekkelijke manier worden aangeboden aan het publiek. Daarom vragen wij ook aandacht voor de positie van de universiteiten.

Als deze wet wordt aangenomen, krijgen wij de situatie dat de archeologie in Nederland bijna samenvalt met de archeologische markt. Buiten die markt is er een erg beperkte rol voor de universiteiten, die de laatste jaren bovendien te kampen hebben met bezuinigingen. Ons bereiken geluiden dat zij er onvoldoende in slagen om nieuwe mensen op te leiden voor de archeologische bedrijven. Veel materiaal wordt opgegraven, maar onderzoekers hebben weinig eigen middelen om al dat nieuwe materiaal te interpreteren en nieuwe kennis te genereren. Universiteiten kunnen volgens de nieuwe wet een zogenaamde preferente positie opeisen als zij een opgraving van groot wetenschappelijk belang achten. Een budget voor opgravingen hebben ze echter niet. Een gebrek aan wetenschappelijk toezicht wrekt zich ook bij opgravingen waarvoor excessieve kosten moeten worden gemaakt. Er is een potje voor deze kosten, maar die worden toegekend zonder wetenschappelijke toetsing. De kans bestaat dat minder relevante opgravingen aan het begin van het jaar veel geld krijgen, waarna er onvoldoende geld over is voor wetenschappelijk relevante opgravingen later in het jaar.

Weinig mensen in de archeologische wereld zijn echt tevreden met de huidige gang van zaken. Toch is het deze situatie die de minister in de nieuwe Monumentenwet wettelijk wil verankeren. Veel projectontwikkelaars onderkennen het belang van behoud van het archeologisch erfgoed, maar zij trachten de kosten te minimaliseren en vrezende vertragingen door de opgravingen. Universiteiten kregen te maken met bezuinigingen; in de academische archeologie zijn nog maar enkele tientallen mensen werkzaam en die mensen komen nog maar nauwelijks toe aan onderzoek. Opgravingsbedrijven kunnen een belangrijke rol vervullen in de wetenschappelijke archeologie.

De discussie over deze nieuwe Monumentenwet wordt al vele jaren gevoerd, maar nog steeds is

onvoldoende nagedacht over de inrichting van de archeologische markt. Graag horen wij van de minister hoe zij van deze opgravingsmarkt een echte kennismarkt kan maken. Wij kijken met belangstelling uit naar de visie die de minister ons hierop zal verschaffen.

*N

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter. Ik had mij niet ingeschreven voor de eerste termijn, want ik wilde niet in herhaling vervallen. Dat moeten wij niet doen op een dag dat wij tempo willen maken. Ik had toch nog één vraag. Die wilde ik in eerste instantie via de interruptiemicrofoon stellen, maar dat verbiedt het Reglement van Orde. Nu sta ik dus hier.

Tot nu toe heb ik Europa gemist in de discussie. Mag een buitenlands bedrijf ook opgravingen doen in Nederland? Hoe wordt dan de kwaliteit geregeld? Valt het aanbesteden van opgravingen onder de Europese regels? Hoe regelen wij dan de kwaliteit? Het lijkt mij interessant als de minister dit meeneemt in haar antwoord. Ik kan mij voorstellen, bijvoorbeeld bij het gebied van de Maas, dat bedrijven over de grens heen gaan. Die mensen hebben dan wellicht de expertise, maar zij hebben hun diploma's in België gehaald. Kunnen zij in Nederland dan ook opgravingen doen? Ik heb dat gemist in de stukken. Kan de minister op dat punt enige duidelijkheid geven?

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Veiligheid en kwaliteit lichaamsmateriaal!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Aanpassing van de Wet veiligheid en kwaliteit lichaamsmateriaal en enkele andere wetten aan de richtlijn 2004/23/EG van het Europees Parlement en de Raad van 31 maart 2004 tot vaststelling van kwaliteits- en veiligheidsnormen voor het doneren, verkrijgen, testen, bewerken, bewaren en distribueren van menselijke weefsels en cellen (PbEU L 102) (30338).

De **voorzitter**: Ik heet minister Hoogervorst van harte welkom in deze Kamer.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

De heer **Hamel** (PvdA): Voorzitter. Laat ik duidelijk zijn, mijn fractie heeft niet om een plenaire behandeling van dit wetsvoorstel gevraagd vanwege twijfels over de intenties van dit voorstel. Ook realiseren wij ons dat het hier om de implementatie van een Europese richtlijn gaat en dat de speelruimte niet groot is. Wel willen wij kanttekeningen plaatsen bij de noodzaak en de zin van de onderhavige regelgeving. Deze draagt in onze ogen eerder bij aan het beeld van een Europa dat zorgt voor bureaucratie en

administratieve lasten, dan een Europa dat bijdraagt aan de kwaliteit van het bestaan van de Europese burger. Wij zullen ons, dit ter geruststelling, niet tegen deze implementatie verzetten, wel willen we de behandeling van dit wetsvoorstel aangrijpen om aan de minister het volgende te vragen. Moet hij zich niet in een veel vroeger stadium, als de eerste stappen in Europees verband voor nieuwe regelgeving worden gezet, al afvragen welk reëel doel er met dit soort regelgeving is gediend? Bij een negatief oordeel moet hij zich verzetten tegen een verdere voortgang van het proces, want wij allen weten dat zodra de machine eenmaal op gang is, het moeilijk is om hem te stoppen, zeker als het gaat om doelen waar niemand echt tegen kan zijn. Kortom, wij verlangen van de minister dat hij, in goede gezondheidstermen, zo nu en dan preventie voert op dit terrein.

Eerst de vragen gerelateerd aan dit wetsvoorstel. Aan de hand van de richtlijn wordt straks bepaald welke instellingen welke handelingen mogen verrichten, aan welke eisen zij moeten voldoen en over welke vergunningen zij moeten beschikken. In Nederland zijn veel van deze kwaliteits- en veiligheidswaarborgen vastgelegd in de Wet veiligheid en kwaliteit lichaamsmateriaal (WVKL) en het op die wet berustende "Eisenbesluit lichaamsmateriaal". Bovendien is er de Wet op de orgaandonatie die een aantal andere zaken regelt die in deze wijziging aan de orde komen. De nieuwe regelgeving voegt niets aan deze wetten toe wat de bestaande kwaliteit zou kunnen verbeteren.

Voegt deze richtlijn dan iets toe aan een verbetering van de kwaliteit van handelen in Nederland? Daarop kan het antwoord kort zijn en dat is neen. Onze wetgeving voldoet aan de eisen die in de richtlijn worden gesteld. Onze wetten stellen zelfs hogere eisen. Terecht geeft de minister aan dat Nederland, net als enkele andere landen, deze aanzienlijk strengere eisen voor de omgang met menselijk weefsel zal blijven hanteren. Hier is dus geen sprake van communautaire winst of harmonisatie.

Vormt de richtlijn dan een soort minimumeis met betrekking tot de kwaliteitseisen? Het antwoord daarop moet ook neen zijn, omdat een aantal landen de gestelde eisen niet kan waarmaken omdat het te duur is. Of, zoals het in de memorie van toelichting staat: "De veelal op dit moment in Nederland gebruikte testen... kunnen voor andere lidstaten onbetaalbaar zijn. Het is daarom zeer waarschijnlijk dat deze eisen straks niet vereist zullen worden krachtens de richtlijn." Kortom, hier is sprake van fictieve harmonisatie als handhaving op voorhand wordt uitgesloten.

Opent deze richtlijn dan voor Nederlandse burgers voordelen bij het verkrijgen van lichaamsmateriaal uit andere landen? Ook daarop kan het antwoord ontkennend zijn.

Wat verandert deze richtlijn dan wel? De implementatie leidt tot een aantal veranderingen door verschuivingen in de bestaande wetgeving zonder materiële betekenis. Eigenlijk is er slechts een grote verandering en die lijkt veel op een titelkwestie. De invoering van de richtlijn behelst namelijk een uitbreiding van het aantal instellingen dat onder de Wet veiligheid en kwaliteit lichaamsmateriaal komt te vallen. Alle laboratoria die "lichaamsmateriaal testen, de laboratoria

die handelingen met geslachtscellen uitvoeren, de instellingen die handelingen autoloog materiaal verrichten en de instellingen die lichaamsmateriaal gebruiken voor de bereiding van een product dat bij de mens wordt toegepast", komen na de implementatie van de richtlijn binnen de reikwijdte van de WVKL te vallen. Dat gebeurt alleen omdat zij zich als "weefselinstelling" moeten laten registreren. In totaal zullen ongeveer honderdvijftig laboratoria een nieuwe of bredere vergunning moeten aanvragen. Aan de verstrekking van deze vergunning gaat slechts een beleidsmatig onderzoek vooraf. Er zal op basis van de nieuwe richtlijn dus geen apart onderzoek gedaan worden naar de medische kwaliteit van de instelling, terwijl deze hernieuwde registratie wel leidt tot allerlei administratieve processen.

Afrondend kunnen we zeggen dat de invoering van deze wijziging geen directe verbetering inhoudt van de kwaliteits- en veiligheidsnormen voor het doneren, verkrijgen, testen, bewerken, bewaren en distribueren van menselijke weefsels en cellen in de Nederlandse situatie. Aan de andere kant levert het wel administratieve lasten op, hoe de omvang daarvan in de memorie van antwoord ook wordt beperkt. Het is ook niet duidelijk welk praktisch belang andere Europese landen er direct bij hebben. En omdat alle Europese landen ondanks deze richtlijn hun eigen weg gaan, is dit weinig effectieve regelgeving.

De minister geeft als rechtvaardiging voor dit wetsvoorstel dat er een communautair doel mee wordt gediend. Wat dit doel is, wordt niet geheel duidelijk, omdat de minister in de beantwoording op het voorlopig verslag van deze Kamer zegt dat het nu eenmaal is voor de implementatie van deze richtlijn. Kan hij aangeven welk doel hij met dit voorstel denkt te dienen? In de ogen van mijn fractie zal een communautair doel toch herleidbaar moeten zijn tot het belang van de burger, zoals een betere bescherming van de integriteit van het menselijk lichaam, een betere veiligheid of een betere kwaliteit van behandeling. Gelet op het al eerder geconstateerde kunnen wij een dergelijk doel niet in de toelichting ontwaren. Wij zijn bang dat dit wetsvoorstel is ontstaan uit een constructieve gedachte, maar dat er onvoldoende is gekeken naar de haalbaarheid en de praktische effecten. Toen het wetgevingsproces al gestart was, is onvoldoende gekeken naar de praktijk en wat deze richtlijn feitelijk aan toegevoegde waarde zou kunnen hebben. Het lijkt een beetje de vrucht van een bureaucratisch proces binnen het Europese kaderwerk.

Voorzitter. Mijn fractie vraagt zich af of bij dergelijke initiatieven, hoe fraai een voorstel ook oogt, niet in een heel vroeg stadium gekeken moet worden welk belang er voor de Nederlandse burger mee is gediend dan wel of er een generaal belang voor de Europese burger mee is gediend en of het om de gewenste resultaten te kunnen bereiken noodzakelijk is een en ander op Europees niveau te regelen. Ook de mate waarin de regelgeving aansluit op het geheel van Nederlandse wetgeving en de vraag of het positieve effect wel opweegt tegen de meestal met deze regelgeving samenhangende administratieve lasten, zijn belangrijke ijkpunten, alsmede de handhaafbaarheid daarvan. Juist om een verdere degeneratie van de Europese gedachte te voorkomen, moeten wij kritisch zijn naar de zin, effectiviteit en

noodzaak van EU-regelgeving. Wij wachten de antwoorden en de criteria die de minister hanteert bij de beoordeling van Europese initiatieven, met belangstelling af.

*N

Minister **Hoogervorst**: Voorzitter. Ik dank de heer Hamel voor zijn inbreng in eerste termijn. Ik ken hem inmiddels als iemand met een zeer kritisch oog voor hetgeen er op het terrein van de volksgezondheid uit Europa komt, niet vanuit een fundamenteel kritische houding ten opzichte van Europa maar vanuit de gedachte of alles wat uit Europa komt wel even nodig is. Ik kan hem verzekeren dat ik het met die grondhouding op zich van harte eens ben.

Volgens de heer Hamel lijkt deze wetsaanpassing Nederland niet veel meer dan nog meer bureaucratie op te leveren. Zijn vraag was of wij die onnodige wetgeving niet hadden kunnen voorkomen als wij er wat eerder bij waren geweest en ons in een vroeg stadium wat intensiever met de ontwikkeling van deze wetgeving in Europa hadden bemoeid. Laat ik nogmaals vooropstellen dat ik de grondhouding van de heer Hamel in dezen deel, maar ik kan hem verzekeren dat mijn ambtenaren zich al in een vroeg stadium intensief met Europese wetgeving bemoeien, waarbij zeker het voorkomen van bureaucratie een belangrijke rol speelt. Dat klinkt wel vroom, maar het lijkt mij beter om de Kamer een overzicht te sturen van hetgeen zich op dit moment op Europees niveau afspeelt, wat zich aan nieuwe initiatieven aan het ontwikkelen is, met welke insteek mijn ambtenaren daar aanwezig zijn en in welke richting zij voorstellen eventueel willen bijbuigen. Dat biedt de Staten-Generaal -- ik zal dat overzicht natuurlijk ook de Tweede Kamer doen toekomen -- meer inzicht in wat er aan de hand is. Als de politiek het gevoel heeft dat dat nodig is, kan zij dan sneller ingrijpen. Ik ben daar van harte toe bereid.

De heer Hamel onderschat de inhoudelijke betekenis van het wetsvoorstel. Nederland was en is hier een van de koplopers. Wij hebben namelijk onze nationale wettelijke eisen behoorlijk aangescherpt. Daarom is de implementatie van deze richtlijn geen schok voor de Nederlandse praktijk. Onze eisen voor de omgang met lichaamsmateriaal zullen ook na de implementatie van de richtlijn hoger liggen dan de minimumeisen die ons in de richtlijn worden opgelegd.

Voor landen die nog helemaal niets hebben geregeld, is de richtlijn zeker niet betekenisloos. Deze landen zullen namelijk wel aan de minimumeisen moeten gaan voldoen. Deze eisen zijn wellicht lager dan de Nederlandse, maar in ieder geval hoger dan de eisen die in deze landen tot nu toe gangbaar waren. Deze harmonisatie legt een bodem onder de kwaliteit en de veiligheid van de omgang met lichaamsmateriaal. Dat is een goede zaak. Bovendien bevordert de richtlijn de uitwisseling van cellen en weefsels in de Europese Unie. En ook dat is winst.

Het wetsvoorstel is niet louter en alleen een technische omzetting, want in Nederland ziet de wet straks niet langer alleen op onbewerkt lichaamsmateriaal, maar ook op bewerkt lichaamsmateriaal. Ook dit is geen hemelschokkende verandering, want wij zijn altijd al van plan geweest om vergelijkbare regelgeving gefaseerd in te

voeren. De richtlijn, die ons daartoe verplicht, hebben wij om die reden omarmd.

Hoewel de materiële gevolgen van de implementatie van de richtlijn voor Nederland niet ingrijpend zijn, zijn die dus niet geheel onaanzienlijk. Verder heeft de harmonisatie op de minimumeisen uit de richtlijn wel degelijk positieve effecten op Nederland.

Voorzitter. Ten slotte herhaal ik dat ik graag bereid ben om de Kamer duidelijk te laten zien hoe wij omgaan met Europese dossiers en hoe wij in een vroeg stadium proberen om daar richting aan te geven. Dat is de reden dat ik het de Staten-Generaal mogelijk zal maken om tijdig een politiek signaal af te geven.

*N

De heer **Hamel** (PvdA): Voorzitter. Ik bedank de minister hartelijk voor zijn beantwoording en in het bijzonder voor zijn toezegging om de Staten-Generaal uiteen te zetten hoe hij in Europees verband denkt te gaan opereren. Daarbij zal het vooral gaan om de vraag hoe voorstellen worden beoordeeld. Dat is een goede zaak, want er bestaat behoefte aan duidelijkheid over elkaars bedoelingen.

Ik zal niet twisten met de minister over de vraag of de inhoud van de richtlijn meer is dan een technische verandering. Ik constateer echter wel dat de Europese regels voor eisen die worden gesteld aan laboratoria afwijken van de Nederlandse eisen. Wij gaan beide systemen nu met elkaar verenigen en dat moet wel leiden tot extra regeldruk. Interventie door de regering in een eerder stadium had wellicht kunnen leiden tot gemakkelijker in te voeren regelgeving. In de kleine laboratoria zal men toch echt het gevoel krijgen dat men overladen wordt met extra regels. En dat gevoel wilden wij nu juist zo veel mogelijk beperken.

Mijn fractie heeft op zichzelf niets tegen het wetsvoorstel. Wij willen echter wel weten wat de doelstelling van dit soort regelgeving is. In de memorie van toelichting staat dat een aantal landen over onvoldoende financiële middelen beschikt om aan de voorwaarden te voldoen. Het is de wens van mijn fractie dat ernaar wordt gestreefd om hen zo snel mogelijk wel aan die eisen te laten voldoen, opdat deze wet ook materiële betekenis krijgt.

*N

Minister **Hoogervorst**: Voorzitter. Om met die laatste opmerking te beginnen: alle lidstaten zullen aan de minimumeisen moeten voldoen.

Ik geef toe dat de iets andere insteek van dit wetsvoorstel tot een lichte verhoging van de administratieve lasten zal leiden. Wij hebben dat in een vroeg stadium onderkend, maar helaas hebben wij het niet kunnen voorkomen. Dat is jammer, want deze regering is daar veel aan gelegen. In de notitie zal ik de Kamer zo goed mogelijk informeren over de vraag hoe wij bij andere dossiers toename van de administratieve lasten proberen te voorkomen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Ruimte voor de rivier!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **de planologische kernbeslissing Ruimte voor de rivier (30080).**

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat wederom van harte welkom in ons midden en feliciteer haar van ganser harte met de geboorte van -- wie weet -- een nieuwe staatssecretaris!

**

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Voorzitter. Het is voor mij de eerste keer om midden in de eerste termijn de beantwoording van minister Peijs te moeten overnemen. Ik denk dat het ook voor de Eerste Kamer een unieke situatie is. Ik begin niet opnieuw bij het jaar nul van deze discussie en ik zal dan ook niets zeggen over nut en noodzaak van meer ruimte voor de rivieren. Mevrouw Peijs heeft daar immers al het nodige over gezegd. Zij is verder ook al ingegaan op de vragen over de relatie tussen de PKB en allerlei ruimtelijkeordeningsvraagstukken. Ik begin daarom mijn bijdrage met de vragen en opmerkingen over het grootste discussiepunt uit de eerste termijn, de vraag of in de PKB uit moet worden gegaan van 18.000 of 16.000 m³.

Voordat ik daarop inga, moet het mij nog wel van het hart dat ik blij ben dat ik in de bijdragen van de Eerste Kamer in eerste termijn mocht lezen dat de Kamer de keuze voor ruimte voor de rivier onderschrijft. Alle woordvoerders hebben toen immers gekozen voor een ruimtelijke in plaats van voor een technische benadering. De ruimtelijke benadering is namelijk een essentieel onderdeel van de PKB.

In de Tweede Kamer is zeer intensief gediscussieerd over de normstelling. Ik begrijp ook heel goed dat deze discussie af en toe tot verwarring heeft geleid. De normstelling geldt voor de PKB Ruimte voor de rivier. Deze PKB kent namelijk twee doelstellingen, te weten het op het vereiste niveau brengen van de bescherming van het rivierengebied tegen overstromingen en het leveren van een bijdrage aan de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van dit gebied. Om de bescherming op het vereiste niveau te brengen is het nodig dat in de wet wordt opgenomen dat bij Lobith 16.000 m³ afgevoerd moeten kunnen worden.

In 2001 is hierover gediscussieerd. In die discussie is afgesproken dat de rivier in 2015 op dat niveau moet zijn gebracht. Die 16.000 m³ is verder het uitgangspunt van de PKB. Verder is toen aan de orde gesteld dat wij er ook de periode na 2015 bij moeten betrekken. Zijn de maatregelen die wij moeten nemen om die 16.000 m³ te realiseren, goed genoeg om toekomstige

opgaven te kunnen realiseren? Die toekomstige opgave is vastgesteld op 18.000 m³ in het jaar 2100. Er zijn zeshonderd verschillende maatregelen voor verruiming van de rivier onderzocht en bij de beoordeling van die maatregelen is steeds weer de vraag betrokken of er nog een extra stap gezet kon worden en, zo ja, wat daarvan dan de gevolgen zouden zijn. Nemen wij met andere woorden wel "no regretmaatregelen"?

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): U sprak over 18.000 m³ in 2100. Waar berust precies de keuze voor die 18.000 m³ op? Ik vraag dat, omdat het mijn indruk is dat die 18.000 m³ niet goed onderbouwd is.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: In de Tweede Kamer heb ik gezegd dat de deskundigen van mening verschillen over het toekomstperspectief. De helft van de deskundigen zegt dat onder bepaalde omstandigheden zeker 18.000 m³ water Nederland kan binnenstromen en dat Nederland die hoeveelheid moet kunnen opvangen. De andere helft van de geleerden zegt dat dit zeker niet gaat gebeuren omdat het voor die tijd allang is overstroomd in Duitsland of de klimaatveranderingen niet zo'n vaart zullen hebben als nu in de scenario's wordt verondersteld. Het is dus onmogelijk om met hard bewijs ondersteund te zeggen dat dit gaat gebeuren. Wij hebben dat overigens ook nooit beweerd. Wij hebben altijd gezegd dat het een strategische reserve is en dat wij gezien de snelle ontwikkelingen die zich voordoen als gevolg van klimaatveranderingen en de steeds grotere hoeveelheid water die wij te verwerken hebben gekregen in de afgelopen periode, verwachten dat wij op termijn die strategische reserve nodig hebben.

Het is dus een bestuurlijke keuze die wij hebben gemaakt om vooruit te kijken en niet alleen de opgave voor de korte termijn op ons te nemen, maar ook naar die voor de lange termijn te kijken. Wij hebben daarom in het plan een tiental ruimtelijke reserveringen opgenomen die zo'n 18.000 m³ opvang mogelijk zouden kunnen maken. Wij zijn verder gegaan en daardoor is de discussie over die 18.000 m³ ook ontstaan. Wij hebben er namelijk ook voor gekozen om in projecten op een aantal plekken een stap verder te gaan. Dat hebben wij niet gedaan omdat wij liever 18.000 dan 16.000 willen, maar omdat als op die plekken -- bijvoorbeeld in Veur-Lent, Veessen-Wapenveld en Noordwaard -- een 18.000 m³-maatregel wordt genomen, heel veel andere kleinere ingrepen in het verdere gebied kunnen worden voorkomen. Er wordt dan een ingreep gedaan die robuust is waardoor wij niet over een aantal jaren hetzelfde gebied nog een keer moeten intrekken met een andere maatregel die de eerste maatregel, als wij voor 16.000 m³ kiezen, teniet zou doen.

Het klinkt misschien allemaal wat ingewikkeld, maar ik zal later een aantal voorbeelden noemen. Het uitgangspunt van de PKB is dat wij de rivier robuust moeten maken om 16.000 m³ water bij Lobith op te kunnen vangen. Op een aantal plekken kiezen wij voor een strategische verruiming met als motivering dat het "no regret" is en dat wij als wij het niet zouden doen ingewikkeldere ingrepen in de rest van het gebied zouden moeten doen. Wij gaan daarmee niet verder dan de wettelijke norm van 16.000 m³, want het is een

samenhangend pakket. Als een van de maatregelen niet wordt uitgevoerd, door bijvoorbeeld bij Veur-Lent een 16.000-variant te doen in plaats van een 18.000-variant, moet verderop in het gebied een aantal andere maatregelen worden genomen om die 16.000 m³ in het totaal te kunnen halen.

Die grotere ingreep lost de problematiek bij anderen dus wat op. Het is soms moeilijk als de ene gemeente de problematiek voor anderen oplost. Dat is echter de essentie van het project. Er wonen vier miljoen mensen in dat rivierengebied. Er zullen uiteindelijk ongeveer honderdvijftig huishoudens te maken krijgen met verplaatsing of aantasting van bedrijfsmatige activiteiten. Sommigen zullen het probleem oplossen voor vele anderen die daarmee in de toekomst wellicht zullen worden gered en zullen worden behoeft voor overstromingen.

Het is een samenhangend pakket. Er kan niet zomaar wat uit worden gepakt. Dat betekent niet dat er helemaal niets in kan worden veranderd. Wij hebben gekozen voor een programmatische aanpak. Het is een bewuste keuze geweest om op een aantal plekken verdergaande maatregelen te treffen dan die 16.000. Het totaal leidt wel tot de opgave van 16.000.

De heer **Walsma** (CDA): De staatssecretaris spreekt over overstromingsgevaar. In de stukken lees ik dat bij de genoemde hoeveelheden de overstromingskansen één keer in de x-duizend jaar zijn. Ik vraag mij af waar wij het dan over hebben. Als wij uitgaan van 18.000 m³ is de kans eens in de 3000 jaar en geleerden zeggen dat het in 2050 eens in de 1650 jaar is. Ik vraag me af of maatregelen die op dit soort periodes zijn gebaseerd, wel goed zijn te verantwoorden.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Kansen zijn zodanig samengesteld dat het ook morgen kan gebeuren. Eens in de 3000 jaar klinkt misschien aantrekkelijk, maar als het morgen gebeurt zegt u tegen mij dat ik het wist en vraagt u waarom ik er niets aan heb gedaan.

De heer **Van den Berg** (SGP): Ik wil me daarbij aansluiten. Het prangt mij ook. Ik begrijp dat de staatssecretaris nu stelt dat het alles of niets is. Ik vraag mij dan af waarvoor wij vanmiddag debatteren. Of heb ik het verkeerd begrepen?

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Het kan dus ook morgen gebeuren. Wij kiezen voor veel hogere veiligheidsnormen in de rest van ons waterbeleid. Aan de kust wordt een kans van 1 op 10.000 gehanteerd en nog vragen wij ons af het voldoende is. In het rivierengebied zou eens in de 1650 jaar een overstroming mogen plaatsvinden, maar er is discussie over de vraag of het voldoende is. Er moet worden gekeken naar de kosten en de baten. Er zijn steeds meer mensen gaan wonen in het kustgebied en langs de rivieren. Het zijn aantrekkelijke plekken om te wonen. Het risico dat het mensenlevens zal kosten en het risico dat er economische problemen zullen ontstaan, wordt steeds groter. In een laagliggend land als Nederland moet het uiterste worden gedaan, uiteraard in een redelijke kosten-batenverhouding, om te voorkomen

dat wij te maken krijgen met overstromingen. Het is zo dichtbevolkt, er wonen zoveel mensen en er is zoveel economisch goed op zo'n kleine plek, dat wij er alles aan moeten doen om overstromingen te voorkomen. Ik vind 1 op 3000 zeker geen kleine kans.

Er werd gevraagd of de Kamer nog wat te zeggen heeft over de PKB. Dat is het geval. Het is een samenhangend pakket. Als er een maatregel uit wordt gehaald, heeft dat effecten elders in het gebied. Er is echter sprake van een programmatische aanpak. Dat betekent dat wij nog steeds ruimte bieden voor alternatieven. Dit is een van de meest interactieve projecten die ik ooit heb gezien. Er waren twee stuurgroepen, namelijk Benedenrivieren en Bovenrivieren, waarin de provincies, de gemeenten en de waterschappen een heel belangrijke rol speelden. Die groepen hebben alle verschillende mogelijkheden voor projecten voor rivierverruiming aangedragen. Wij kregen er ongeveer 600. Dat aantal hebben wij met elkaar teruggebracht tot 39 projecten. Daarbij zijn vele alternatieven afgewogen. Wij hebben ook steeds gezegd dat het uiteindelijk allemaal in elkaar moet passen. Daarom is een computerprogramma ontwikkeld dat blokkendoos heet, waarin al die projecten konden worden ingevoerd en zichtbaar werd waar iets meer moet worden gedaan als op een bepaalde plek iets minder wordt gedaan. Zo'n rivier is interactief en houdt niet op bij de gemeentegrens.

Alle verschillende varianten zijn op elkaar afgestemd en uiteindelijk is voor dit samenhangende pakket gekozen van 39 maatregelen. Daar kan nog steeds iets aan veranderen. In de PKB staan mijn voorkeursvarianten en de voorkeursvariant zoals de Tweede Kamer die heeft vastgesteld. Wij hebben op een aantal trajecten ook de ruimte gelaten voor alternatieven. Soms werden er alternatieven aangedragen die er wel interessant uitzagen en die wij ook wel zouden willen, maar waarvoor nog onvoldoende bestuurlijke steun of onvoldoende financiële dekking was. Kampen en Zutphen, die specifiek zijn genoemd, zijn daar voorbeelden van. Voor alle andere projecten geldt ook dat er ruimte is om alternatieven aan te dragen. In de PKB staat tot welk moment dat kan gebeuren.

De heer **Eigeman** (PvdA): Ik deel de beoordeling van de staatssecretaris over de kans van 1 op 3000. In het veiligheidsdenken wordt niet alleen gekeken naar kans, maar ook naar effect. Het effect van een overstroming wordt steeds heftiger. De vraag is wat op Europees niveau aan maatregelen wordt genomen. Wellicht komt de staatssecretaris daar nog op terug. Ik wil specifiek op dit punt weten wat voor maatregelen er zijn, omdat het gaat om alternatieven. Nieuwe afspraken die in het kader van de Europese waterrichtlijn worden gemaakt, kunnen effect hebben op de hoeveelheden water, op risico's en op het belang van het beschikbaar houden van alternatieven.

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: Ik kom hier zeker nog op terug, maar ik wil er nu ook wel wat over zeggen. Ik ben op dit moment bezig met het bewerkstelligen van een verandering van het denken over de aanpak van waterveiligheid. Ik heb net een onderzoek afgerond en een brief aan de Tweede Kamer gestuurd, waarin staat dat wij niet alleen maar uit moeten gaan van

de momenteel bekende overstromingsvarianten, maar juist van de kans maal het gevolg. Per dijkkring onderzoeken wij de kans op doorbraak. Het gaat dus niet alleen om een dijk, maar om een heel gebied. Wij bestuderen wat het gevolg van overstroming van dat gebied is, waar de risico's zich voordoen en wat de consequenties daarvan zijn voor mensenlevens en de economie. Op basis daarvan kan een andere afweging ten aanzien van het preventieniveau worden gemaakt. Wellicht is het wenselijk dat dit in een bepaald gebied hoger is of blijkt dat het ergens hoog genoeg is. Andere overwegingen als bijvoorbeeld compartimentering zijn ook mogelijk. Dit heeft in zoverre met de Europese aanpak te maken, dat die van ons vraagt, om duidelijk te maken hoe en wat wij doen om onze burgers tegen overstromingen te beschermen. Aan de hand daarvan kunnen de landen bovenstrooms -- wij zitten onderaan de stroom -- zien dat de maatregelen die wij nemen, de problematiek bij hen niet verergeren, dus dat wij de problemen niet op hen afwentelen. Wij zouden onze problematiek kunnen afwentelen door bijvoorbeeld bepaalde noodoverloopgebieden in het grensgebied te maken, waardoor het heel hard bij de Duitsers naar binnen stroomt. Alle landen moeten in ieder geval duidelijk maken welke maatregelen zij nemen om hun problematiek op te lossen en hoe zij dat doen zonder die af te wentelen. Ik wil hier straks nader op ingaan. Er zijn namelijk nog meer vragen over de Europese hoogwaterrichtlijn gesteld. Er zal vooral worden gekeken naar de hoeveelheid water in kubieke meters die wordt afgevoerd. Ieder land moet zelf weten of het een oorzaak-gevolgmethodiek hanteert.

Over de normering is ook een vraag gesteld. Ik hoop dat ik zojuist duidelijk heb gemaakt dat in de PKB wordt uitgegaan van 16.000 m³ en dat wij in sommige projecten een stap verder gaan omdat wij niet nog eens het gebied in willen en niet dubbel willen betalen. Wij willen geen "regrets" hebben. Op een aantal plekken willen wij een grotere waterstandverlaging realiseren in plaats van een heleboel andere, kleinere maatregelen te nemen zonder dat de waterstand daarmee automatisch wordt verlaagd. Soms wordt die wel verlaagd, zij het dankzij een grotere ingreep.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Ik wens verduidelijking van de uitspraak van de staatssecretaris dat alternatieven mogelijk waren. Zij had het over een programmatische aanpak en over ruimte voor alternatieven. Daar ben ik zeer in geïnteresseerd. Zoals u weet, fulmineert vooral een regio tegen dit plan. Die regio heeft alternatieven aangereikt. Aan welke voorwaarden moeten die voldoen? Betreft het dan een heel stroomgebied of een regio?

De brief van de staatssecretaris over de alternatieven die Veessen-Wapenveld heeft aangereikt, vond ik niet zo diepgaand. Wil zij die alternatieven serieuzer in ogenschouw nemen? Of worden er zo veel voorwaarden aan alternatieven gesteld dat het toch niet mogelijk is om daar aan te voldoen?

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: Ik wil zo meteen bij de specifieke onderdelen dieper ingaan op de programmatische aanpak, want anders spring ik van de hak op de tak. Ik hoop dat u wilt wachten op het

antwoord op uw vraag. Ik houd mij liever aan de volgorde. Ik kom zo meteen terug op alle vragen die u hebt gesteld.

Als ik mij niet vergis, heeft de VVD-fractie mij gevraagd of ik geen pakket kon realiseren dat exact voldoet aan de 16.000 m³ met daarbij de vraag of er middelen over zouden blijven. Het is altijd mogelijk om een pakket te kiezen dat exact voldoet aan de 16.000 m³, al blijven daardoor geen middelen over. Het betekent namelijk dat je meer maatregelen in het gebied moet nemen. Die zijn duurder, omdat je op veel meer punten in bewoond gebied ingrijpt. Het is mogelijk om het goedkoper te doen, al moet dan worden afgeweken van de ruimtelijke maatregelen. Die vormen echter het uitgangspunt van de PKB. Zoals u weet, noemde ik als tweede uitgangspunt de ruimtelijke kwaliteit. Dan zouden meer technische maatregelen als het ophogen van dijken kunnen worden genomen, maar daar wilden wij juist van af. U ziet allemaal wel voor zich wat er gebeurt als een rivier steeds sneller stroomt en meer water afvoert tussen steeds hogere dijken. Met meer technische ingrepen kunnen de kosten worden verlaagd, maar willen wij dezelfde ruimtelijke kwaliteit behouden, dan worden de kosten alleen maar hoger. Je werkt dan namelijk met kleinere projecten. Een grotere ingreep heeft een veel groter waterstandverlagend effect. Dat is gunstig voor het totaal en relatief goedkoop. Zoals ik zei, is een technische ingreep niet wenselijk vanwege het uitgangspunt van de PKB Ruimte voor de rivier en vanwege het veiligheidsaspect. U weet dat wij de afgelopen periode alle dijken hebben gescand. Zij hebben een soort APK ondergaan. Daarbij is gebleken dat er telkens wat aan de hand is. Hoe hoger je de dijken maakt, hoe groter de kans op instabiliteit. Dat kunt u zich wel voorstellen. Het verbreden van rivieren en waterstandverlaging leiden tot niveauafnemende druk op de dijken, waardoor de risico's kleiner worden.

De heer **Eigeman** (PvdA): De staatssecretaris zegt dat er geen technische maatregelen worden genomen en verwijst naar het ruimtelijk beleid. Zij refereert voorts aan de afnemende druk op dijken. Dit is goed te volgen, maar het kenmerk van de oplossing waarvoor de regering bij Veessen-Wapenveld kiest, namelijk een hoogwatergeul, is dat daardoor niet direct de druk op de dijken afneemt. Een dergelijke hoogwatergeul is namelijk alleen maar in geval van echte calamiteiten nodig. Zij kan in de vorm worden gegoten van een technische maatregel die juist de kwaliteit van het landschap en het landbouwkundig gebruik aantast. De staatssecretaris zou dus duidelijker moeten uitleggen waarom dit in het licht van wat zij net heeft gezegd, de goede oplossing is.

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: De maatregel heeft wel degelijk een waterstandverlagend effect op dat gebied. Juist het alternatief dat ook in het Oranjewoudrapport wordt gepresenteerd, waar ik zo meteen dieper op inga, leidt tot een combinatie van vergravingen met dijkversterking en dijkverhoging. Dat heeft geen waterstandverlagend effect. Ik weet niet meer uit mijn hoofd of het om 45 cm ging bij Veessen-Wapenveld of bij een andere gemeente, maar dat is het effect van de voorgestelde variant.

De SP-fractie heeft over het KNMI-scenario gevraagd of wij het slechtste scenario hadden gekozen voor onze toekomstverwachtingen. Tijdens de technische briefing is daar volgens mij al op ingegaan. Er is gekozen voor het middenscenario, dus het gematigde scenario. De toekomst blijft natuurlijk een kwestie van koffiedik kijken. Juist door een gematigd scenario te kiezen kun je zeggen dat het een stap erger kan worden, maar ook dat het mee kan vallen.

De fracties van de PvdA, GroenLinks en de VVD hebben gevraagd naar de reactie op het verhaal van professor Van de Ven dat die 18.000 m³ Nederland nooit kunnen bereiken. Die koppelde dit niet zozeer aan klimaatscenario's als wel aan de activiteiten van de Duitsers. Ik geloof dat daar ook op is ingegaan tijdens de briefing. Ik zeg het in ieder geval nog maar eens. De provincie Gelderland, Rijkswaterstaat en de Duitsers hebben gezamenlijk een onderzoek uitgevoerd naar de staat van de dijken en naar de potenties van de overstromingen. Daaruit is gebleken dat in Nederland inderdaad maar een bepaalde hoeveelheid water zou binnenkomen, omdat eerst bij de Duitsers dijken door zouden breken, waardoor er bij hen overstromingen plaats zouden vinden. Sinds dat onderzoek weten de Duitsers dat zelf natuurlijk ook. Ook zij hebben parlementaire controle. Zij kunnen dit probleem dus niet negeren. Er wonen veel mensen in het gebied waar de overstromingen zouden plaatsvinden. Zij zijn dus ook bezig met plannen om de dijken aan te passen en het beschermingsniveau op te trekken. Zij hebben natuurlijk het recht om hun burgers te beschermen, maar zodra zij hun plannen hebben uitgevoerd, komt het water weer onze kant op.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Dat recht ontnem ik de Duitsers natuurlijk niet, maar het probleem is toch juist dat dankzij de aanneming van de hoogwaterrichtlijn een bovenstroomsland zijn problemen niet meer mag afwentelen op een lager gelegen land? Duitsland is natuurlijk bezig met zijn project Ruimte voor de rivier. Dit hebben wij ingebracht. Mogelijk gaat de staatssecretaris daar nog op in. Ik ben benieuwd wat de staatssecretaris met Duitsland heeft afgesproken over dit soort zaken.

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: De Europese hoogwaterrichtlijn is een initiatief van de minister van Frankrijk en mijzelf. Nederland moet altijd de problemen van anderen opvangen. Wij zitten namelijk onderaan het afvoerputje. Het water komt deze kant op, dus moeten wij de problematiek iedere keer opvangen. Frankrijk had net een ernstige overstroming gehad. Dat land had ook te maken met bovenstrooms water. Wij hebben toen samen met Frankrijk het initiatief tot een hoogwaterrichtlijn genomen in 2003. Zoals de Kamer weet, ligt er nu een voorstel van de Commissie over de hoogwaterrichtlijn. Dit zal leiden tot een Europese integrale en grensoverschrijdende aanpak van hoogwater. De richtlijn is er overigens nog niet, want de raad moet zich er nog over uitspreken. Er ligt nu nog slechts een voorstel.

Wij zijn ongelooflijk blij met die eerste stap, maar het zal nog een aantal jaren duren, voordat vervolgstappen worden gezet. Met betrekking tot de PKB hebben wij in

2001 gesteld dat wettelijk 16.000 m³/s water in het rivierengebied moet kunnen worden opgevangen. In 2015 moet dat het geval zijn. In de EU-hoogwaterrichtlijn staat echter dat de landen ongeveer in 2013 plannen moeten hebben gemaakt over wat zij willen doen om hun eigen problematiek op te lossen. Vervolgens moeten de plannen nog worden vergeleken. Het is volgens mij 2015, voordat de eerste stap op dit gebied wordt gezet. Pas dan kan worden bekeken wat er wel of niet wordt gedaan wat betreft het niet afwentelen van het water.

Het niet-afwentelingsprincipe is ook nog een discussie waard. Als Duitsland te kampen heeft met achterstallig onderhoud wil dat niet zeggen dat dit land dat niet mag wegwerken, omdat dit tot gevolg heeft dat er op ons land wordt afgewenteld. Duitsland moet zijn burgers namelijk ook beschermen. In het kader van het niet-afwentelingsprincipe wordt gekozen voor zodanige methodieken dat het probleem voor het land dat benedenstrooms ligt, niet wordt vergroot. Sommige maatregelen zijn gunstig voor ons. De Belgische en Duitse maatregelen zijn interessant als het water wordt vastgehouden of geborgen. Dat zijn vasthoud- of bergingsmaatregelen. Als voorbeeld noem ik de aanpassing van het landgebruik of de retentie. Verruimingsmaatregelen in België of Duitsland, zoals een verdieping van het zomerbed of het landinwaarts verleggen van de dijken, zoals wij nu rond de rivier doen, hebben benedenstrooms geen effect. Dat soort maatregelen zorgt ervoor dat de hoogwaterstand ten plekke worden opgelost, over enige afstand ook bovenstrooms. De afvoer benedenstrooms wordt daarmee echter niet verminderd. Een en ander is dus erg afhankelijk van het type maatregelen. Het niet-afwentelingsprincipe betekent niet dat het water dat straks vanuit Zwitserland, via de bergen, naar beneden komt, moet worden vastgehouden door de Zwitsers of Duitsers. Overall zal er meer water komen, maar wij hoeven al het zeewater dat als gevolg van de zeespiegelrijzing het land binnenkomt, ook niet in ons eentje tegen te houden. De maatregelen die de diverse landen nemen, moeten wel op elkaar zijn afgestemd, zodat ze de problematiek van de andere landen niet vergroten. Het gaat vooral over de vorm. Als wij niet 16.000, maar 14.000 m³/s water willen kunnen afvoeren over het rivierengebied, kunnen wij Duitsland daarmee niet dwingen 2000 m³/s extra vast te houden in Duitsland.

De heer **Van den Oosten** (VVD): Voorzitter. Wij hebben in eerste termijn uitvoerig over dit punt gesproken. De staatssecretaris stelt dat Duitsland die maatregelen moet nemen die het probleem in ons land, het lager gelegen land, niet vergroten. Wij moeten dan toch eerst definiëren wat bij ons het probleem is. Als wij bijvoorbeeld uitgaan van 18.000 m³/s, kan dat betekenen dat de waterbergingscapaciteit in Duitsland daardoor wordt verlaagd. Als wij ons probleem niet hoger stellen dan 16.000 m³/s, kan ik mij voorstellen dat de waterberging in het Duitse gebied moet worden vergroot, want een en ander heeft wel degelijk invloed op de doorstroomsnelheid. Uit een studie die ik ook in eerste termijn noemde, bleek dat bij een doorstroomsnelheid van 12.000 m³/s bij Lobith in Duitsland de dijken doorbreken. Daardoor wordt de doorstroomsnelheid verlaagd.

Overigens is dat in Duitsland een ramp, maar ik beperk mij even tot de doorstroomsnelheid. Anders gezegd, maken wij het probleem voor de Duitsers niet geringer door van 18.000 m³/s uit te gaan.

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: Als wij onze grens lager stellen, zou dat niet betekenen dat de Duitsers worden gedwongen die 2000 m³/s extra voor ons op te vangen. Stellen wij de grens op 14.000 m³/s, hoeven zij niet 2000 m³/s extra te bergen. Dat kun je ook niet afdwingen.

De heer **Van den Oosten** (VVD): Wij moeten eerst definiëren wat ons probleem is. De staatssecretaris zegt terecht dat de hoogwaterrichtlijn qua tijd eigenlijk achter al deze maatregelen aan komt.

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: Wij hebben in 2001 op basis van onderzoek, op basis van extrapolatie van de kansen en de overstromingen die wij in het verleden hebben gehad, vastgesteld dat 16.000 m³/s het wettelijke uitgangspunt moet zijn. Dat is ook het wettelijke uitgangspunt voor deze PKB. In dat kader is gekozen voor een aantal projecten. Op basis daarvan worden maatregelen genomen die soms een groter ruimtelijk beslag leggen. Dat is niet ons uitgangspunt, in die zin dat er bijvoorbeeld 18.000 m³/s zal komen. Wij kiezen wat dat betreft voor strategische reserve. Dat doen wij om een aantal redenen. Als je kiest voor de 18.000 m³/s-variant, hoef je in de toekomst niet nog eens te investeren in dat gebied. Een dubbele investering is dan niet nodig. Hiermee worden ook veel maatregelen teniet gedaan die anders zouden moeten worden genomen als niet voor de uitgebreidere variant was gekozen. Op deze manier kan het beste worden gekomen tot waterstandsverlagende maatregelen. Dit is een bestuurlijke keuze, want wij beweren niet dat die 18.000 m³/s er met zekerheid komt. Het is een bestuurlijke keuze, in die zin dat wij vooruitdenken en vooruit regeren. Wij kiezen voor deze ruimtelijke invulling, omdat die het meest kosteneffectief is en de meeste waterstandsverlaging oplevert. Daarmee is dat een goede keuze voor de toekomst. Dat betekent niet dat vanwege de projecten, waarvoor wij verdergaande maatregelen nemen, de Duitsers worden ontzien, gelet op hun taak. De totale opgave voor het Ruimte voor de rivierproject is nog steeds die 16.000 m³/s.

Wij liggen nu voor op de Europese richtlijn. Ik wil daar niet op wachten. Ik vind dat wij onze verantwoordelijkheid moeten nemen voor ons eigen rivierengebied. Voor dat deel moeten wij onze eigen broek ophouden. Ik ben wel een grote fan van de hoogwaterrichtlijn. Ik ben er zelf ook initiatiefnemer van, maar in de toekomst mogen de maatregelen die bovenstrooms worden genomen, niet ten nadele van ons land komen, zoals dat in het verleden wel het geval was. Daarom moeten wij onze eigen maatregelen nemen, ook omdat sprake is van zijrivieren waardoor water wordt aangevoerd. Er komt ook steeds meer regenval. Het komt niet allemaal meer van de burens, maar ook van boven. Er komt door het rijzen van de zeespiegel ook steeds meer druk op ons rivierensysteem. Dat zijn allemaal redenen om

vooruit te kijken en ervoor te zorgen dat wij onze eigen boel op orde hebben.

De heer **Eigeman** (PvdA): Voorzitter. Ik neem aan, als de Europese hoogwaterrichtlijn tot nieuwe inzichten leidt, dat de besluitvormingsprocedures zo zijn ingericht dat die nieuwe inzichten kunnen worden verwerkt en dat aan nieuwe oplossingen kan worden gewerkt. De staatssecretaris is een grote fan van de richtlijn. Dat steun ik van harte, maar gesteld dat er voortvarend tot uitwerking wordt gekomen en dat binnen twee jaar sprake is van andere inzichten over de druk die een en ander op het Nederlandse rivierengebied legt, dan moeten daar consequenties uit kunnen worden getrokken en moet binnen het programmatische kader van de PKB tot andere oplossingen kunnen worden gekomen.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Voordat alle landen hun eigen actieprogramma's hebben gemaakt en die hebben durven delen met de anderen, zijn wij jaren verder. Ik weet niet of de heer Eigeman op de hoogte is van hoe de Europese vergaderingen lopen, maar ik denk dat het 2015 is, voordat de verschillende programma's er liggen. Als het goed is, is de PKB dan al gerealiseerd. Dit laat onverlet dat wij natuurlijk bereid zijn tot samenwerking als wij in de tussentijd met Duitsland en België concrete afspraken kunnen maken over ontlastende maatregelen. Dit hebben wij ook al gedaan, wij hebben bijvoorbeeld de hoogwateractieplannen voor de Rijn en de Maas samen met Duitsland en België gemaakt. Ze hebben alleen geen juridische status, terwijl dit voor de richtlijn wel zal gelden. Nederland heeft bijvoorbeeld ook geïnvesteerd in een project voor wateropvang bij het Bislicher Insel; daardoor hoefden wij dit niet op ons eigen grondgebied te doen. Dergelijke projecten zijn nog steeds mogelijk.

De heer **Eigeman** (PvdA): Ik ben blij met deze nadere toelichting, want ik vroeg me zojuist af wat een afspraak in 2007 over niet afwentelen betekent als wij tot 2015 moeten wachten tot die effect heeft. Als u zegt dat er met inachtneming van de hoogwaterrichtlijn afspraken met Duitsland en België kunnen worden gemaakt, die daardoor ook een juridische status krijgen, dan zijn er ook mogelijkheden om tussentijds ontstane inzichten in de Nederlandse werkwijze te verwerken.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Ik ben al bijna toe aan de programmatische aanpak, maar er is in het project alle ruimte voor andere, betere plannen met hetzelfde effect. Die kunnen worden ingewisseld voor plannen uit het project, maar het resultaat moet wel zodanig zijn dat de totale keten in stand blijft. Wij zullen regelmatig overleg met Duitsland en België blijven voeren en wij zullen proberen om samen programma's te maken zolang er nog geen Europese programma's zijn. Maar wachten op de Europese hoogwaterrichtlijn, waarvoor de Commissie alleen nog maar een voorstel gedaan heeft, zou te lang duren. De Europese Raad moet zich er nog over buigen en daarna moeten alle landen met de billen bloot, zij moeten duidelijk maken hoe de situatie is. Wij weten toevallig heel goed hoe het met onze dijken gesteld is,

maar er zijn ook landen die hier nog niet zo over hebben nagedacht. Dat moet dus allemaal uitgezocht worden, vervolgens moeten alle betrokken landen plannen maken om de zaak aan te pakken en dan moeten wij erover gaan ruziën wat de beste manier is. Dit zal echt nog een aantal jaren in beslag nemen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik ben het helemaal met u eens en ik vraag me ook af of wat wij zojuist besproken hebben, nu wel zoveel soelaas biedt. Volgens mij gaat het bij de programmatische aanpak vooral om de uitwerking, terwijl de hoogwaterrichtlijn alleen een kader geeft: de kans dat er bij Lobith per seconde meer dan 16.000 m³ water ons land binnenkomt. Er is dus bij de PKB niet alleen de mogelijkheid om bij programma's onderdelen te switchen, maar ook een mogelijkheid om af te wijken van de reserve, die 18.000 m³ zal gaan bedragen. Bedoelde u dit te zeggen?

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Ik zei al dat het geen zin heeft om het Europese programma en de PKB met elkaar te verweven of op dat programma te wachten. Beide Kamers hebben in de PKB duidelijke kaders gesteld, een ruimtelijke aanpak, een bepaalde mate van verlaging van de waterstand en een strategische reserve van 18.000 m³. Dat is niet zo maar in te wisselen voor een ander plan, maar ik ga nu meteen maar verder met de programmatische aanpak.

Bij de PKB gelden twee keiharde randvoorwaarden: een budget van 2,2 mld. en 2015 als uiterste datum voor het voltooiën van het pakket van maatregelen. Dit levert dus beperkingen op voor alternatieven. Bewoners en besturen van gemeenten waar wat moeilijker ingrepen gepland zijn, hebben veelal heel veel inzet getoond om alternatieven naar voren te brengen. Ik ben op alle plekken geweest waar de plannen moeilijk liggen, waar ze pijn doen, wat ook volkomen begrijpelijk is. Er moeten soms prachtige dijkhuisen verplaatst worden, daar zou ik ook moeite mee hebben als het mijn huis was. Ik heb ook gezien dat er heel veel zeer goede alternatieven naar voren zijn gebracht, maar die leiden niet tot de gewenste situatie. Er zijn wel een aantal uitzonderingen, die wij ook specifiek in het programma hebben opgenomen; ik noemde Kampen en Zutphen al. Wij hebben aangegeven dat er bij onvoorziene situaties in ieder geval nog tijd is om alternatieven voor de 39 voorgestelde maatregelen toe te staan. De PKB bevat ook een hele lijst waarop aangegeven is, tot welk moment er nog alternatieven mogelijk zijn. Voor het deel tussen Veessen-Wapenveld is dat juni 2009; tot dat moment kan er een alternatief aangegeven worden, maar er is ook op de lijst aangegeven waaraan een alternatief moet voldoen. Daarbij gaat het natuurlijk om overeenstemming tussen het Rijk en de betrokken bestuursorganen, eventuele aanvullende financiering, een voldoende bijdrage aan verlaging van de maatgevende hoogwaterstand, verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, geen strijd met de overige doelstellingen of de strategische beleidskeuzen enzovoorts. Het is wel de vraag of er nu heel veel mogelijkheden zijn om alternatieven te bedenken, want wij hebben natuurlijk al vreselijk hard gestudeerd op allerlei mogelijkheden. Ik zou het liefst alleen maar ingrijpen in gebieden waar geen

enkel probleem ontstaat door de maatregelen, want iedere politicus vindt het prettig om niet met allerlei boze groeperingen te maken te krijgen. Maar wij moeten in het totale pakket nu eenmaal keuzen maken die voor sommige mensen pijnlijk zijn.

Er is gevraagd waarom er bij Zutphen de voorkeur gegeven is aan dijkteruglegging boven de aanleg van een hoogwatergeul. Een hoogwatergeul is een programmatisch alternatief. Wij vinden dat er om te kunnen voldoen aan de opgave voor de lange termijn drie maatregelen moeten worden genomen: dijkverlegging bij Cortenoever en Voorster Klei en de aanleg van een hoogwatergeul bij Zutphen. Met dijkverlegging kan meteen begonnen worden, want daar hebben wij een budget voor, maar de kosten van de aanleg van een hoogwatergeul zullen drie keer zo hoog zijn. Toen wij met het plan daarvoor begonnen, was er niet zoveel bestuurlijke steun voor, maar wij hebben gezegd dat die geul eigenlijk veel interessanter is, omdat hij fraaier kan worden ingepast in de omgeving dan dijkverlegging. Ook ontstaat er daardoor een betere waterstandsverlaging, dus wij zien een hoogwatergeul graag als alternatief en wij geven de gemeente graag de tijd tot 2007 om een mooi plan te maken, inclusief financiële dekking. Voor dijkverlegging is meer tijd nodig, dus er is minder tijd voor het naar voren brengen van alternatieven daarvoor. Wij staan er dus wel voor open, maar wij hebben op een gegeven moment een keuze moeten maken in de gevallen waarin er geen mogelijkheden waren of waarin er geen financiële dekking of nog geen bestuurlijke steun was. In die gevallen zullen wij mogelijkheden bieden via de programmatische aanpak, maar wij willen de PKB niet ophouden, want alles hangt met alles samen. Als wij iets voor de ene plek moeten doen, kunnen wij in de rest van het gebied ook niet aan de slag en halen wij 2015 nooit ofte nimmer. Dit geldt ook voor Noordwaard, Lent en Veessen-Wapenveld, het geldt voor alle gebieden waar maatschappelijke weerstand is.

In Noordwaard hebben de bewoners erg hard gevochten en veel alternatieven aangedragen, maar zij hebben zich op een gegeven moment bij de situatie neergelegd, omdat zij dan de kans zouden krijgen om zich met de inrichting van het gebied bezig te gaan houden. Hoe langer je bezig blijft met het bestuderen van alternatieven, des te langer het duurt voordat er zekerheid voor een gebied ontstaat. Dit is natuurlijk van belang voor iemand met economische belangen, bijvoorbeeld voor iemand die een woning wil verkopen of een bedrijf wil uitbreiden.

Bij Veessen-Wapenveld gaat het bij het huidige project om een effect op negen boerderijen en om een aantal andere bedrijven. Ik heb het voorstel van Oranjewoud bekeken, maar dat geeft mij niet veel nieuwe inzichten ten opzichte van de oude variant. Ik heb dat ook in de brief aangegeven. U gaf aan dat het nog niet zo diepgaand was, maar het is ons op heel korte termijn toegekomen. Men zegt nu: wij wisselen een variant in, wij kiezen voor het vergraven van een aantal uiterwaarden, maar niet zo vergaand als in het eerdere alternatief en dat doen wij in combinatie met dijkversterking. In dat laatste zit het spannende. Volgens het rapport zal het zo'n 2,5 km dijkversterking moeten zijn. Ik heb het nagevraagd bij het

waterschap. Daar zegt men dat het misschien wel 8 km moet zijn. Onze blokkendoos zegt dat het misschien wel 24 km moet zijn. De waarheid ligt waarschijnlijk in het midden. Maar of je nu 2,5 km of 24 km neemt, er wonen mensen aan die dijk en je zult daar maatregelen moeten nemen. Je raakt dan de dijk van Veessen en de dijk van Welsum. De vraag is of het alternatief straks niet meer effecten heeft dan het huidige voorstel. Dat maakt het voor mij heel lastig om erop te reageren, omdat het alternatief van Oranjewoud niet aangeeft waar dit zal moeten plaatsvinden. Ik heb nog gevraagd of het niet kan in die dijkgebieden waar helemaal niemand woont, maar het is altijd bewoond gebied. Ook het alternatief heeft zijn effecten. Het rapport van Oranjewoud zegt ook dat zij het maatschappelijk effect niet in kaart hebben gebracht.

De heer **Eigeman** (PvdA): De staatssecretaris heeft zojuist gezegd dat zij open staat voor alternatieven. De provincie, de gemeente Heerde en bewoners hebben twee jaar de tijd om nog de nodige creativiteit uit de kast te halen. Ik ga hier niet in op allerlei initiatieven: Oranjewoud, welke rapporten dan ook. Wij hebben heel veel informatie verwerkt. Ik begrijp van de staatssecretaris dat al het studiewerk dat tot nu toe is verricht wel degelijk relevant kan blijken in de komende tijd. Zij zegt bereid te zijn om binnen het programmatische kader -- wij hebben de randvoorwaarden duidelijk gehoord: 2015, 2,2 mld. -- wel degelijk alternatieven mee te nemen in de vormgeving van de plannen. Wij hoeven nu niet op de techniek in te gaan, dijkversterking of wat dan ook. Uw randvoorwaarden zijn helder en u geeft de tijd om samen met het gebied te blijven puzzelen op een ingewikkeld vraagstuk.

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: Dat zeg ik inderdaad. Zo is de PKB ook opgezet. Ik vertel hier ook niet voor niets wat het effect van het gepresenteerde alternatief is. Wij hebben veel alternatieven bekeken, want het liefst heb ik een paar varianten die geen pijn doen. Ik zou het ook zonde vinden, als bewoners voor wie het al moeilijk genoeg is een paar jaar extra in onduidelijkheid zitten, doordat allerlei alternatieven nog boven de markt hangen die vervolgens elders tot ellende leiden of misschien niet de oplossing zijn. Ik sta ervoor open. Ik zal dat onderzoek niet zelf doen. Ik vind dat de gemeente Heerde dat moet doen, eventueel met andere partners of andere initiatiefnemers. Dat geldt ook voor alle anderen. Als je een alternatief wilt aandragen, moet een andere club dat uitzoeken. Daar geven wij alle medewerking aan in de vorm van ondersteuning of hulp, indien dat noodzakelijk is. Maar ik vind wel dat de gemeente goed moet overwegen of zij dat wil doen. Wil zij dat alternatief nog een keer onderzoeken? Of doet men nu net als in de Overdiepse Polder, waar de mensen ook met een grote ingreep te maken hebben gehad? Daar lag het ook heel moeilijk, maar men heeft uiteindelijk gezegd: wij zien dat die keuze op ons afkomt, wij richten ons nu op de vraag hoe wij dat gebied zo goed mogelijk kunnen inrichten en hoe wij er als bewoner, als landbouwer of op welke manier dan ook zo goed mogelijk uitkomen met aankoop, verkoop, wisseling van land, stimulering en dergelijke. Ik zou zelf liever zien dat men de energie daarin steekt. Nogmaals, ik bied die ruimte voor die

alternatieven. Als er inzichten komen die mijn organisatie en ik nu niet kennen en als er een goed alternatief is, dan kan dat.

De heer **Walsma** (CDA): Wij hebben al een heleboel alternatieven onder ogen gekregen met korte beschrijvingen erbij, maar ik mis de uitwerking. Wij zien steeds een computermodel en wij zien allemaal mooie schema's. Maar wanneer je met alternatieven komt, moeten het uitgewerkte alternatieven zijn, zodat je ze op onderdelen kunt vergelijken. Ik vind dat dit tot nu toe te veel heeft ontbroken.

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: Ik hoorde net de heer Eigeman zeggen dat hij stapels stukken had doorgeploegd. Ik wil u graag voorzien van de andere uitgewerkte alternatieven. Wij hebben vele alternatieven -- niet alle 600 op hetzelfde detailniveau -- tot op vrij hoog detailniveau uitgewerkt, zeker in de gebieden waar het lastig lag. Anders kun je die discussie niet met elkaar aangaan om dat te vergelijken. U vraagt het en u krijgt het van mij.

De heer **Walsma** (CDA): Als wij op een gegeven moment een besluit moeten nemen, dan willen wij ook het gevoel hebben dat het op goede gronden is genomen. Soms had ik het gevoel dat ik het materiaal daarvoor niet had; vandaar mijn opmerking.

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: Wij weten dat u zich graag verdiept en willen u geen enkele informatie onthouden. Maar soms proberen wij het leven gemakkelijker te maken door sommige dingen gecompriëerd aan te leveren. Zo'n blokkendoos is er een voorbeeld van. Ik zal u niet alles toesturen...

De heer **Walsma** (CDA): Wel alles wat relevant is.

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: Wat relevant is, is afhankelijk van de indiener. Iedereen die een alternatief heeft ingediend, vindt dat natuurlijk relevant. Als u informatie wilt over specifieke alternatieven, dan is die informatie beschikbaar, ook over de alternatieven voor de hoogwatergeul Veessen-Wapenveld.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Als u in staat zou zijn om de problematiek rondom de geul en de gemeente Heerde terug te brengen tot twee alternatieven die wij dan tegen elkaar afwegen -- de geul of de dijkverzwaring -- en als die gelijk zijn in het proces, waarom zou u de beslissing daarover dan niet aan de gemeenschap daar laten? Wie beslist daar dan over, als het echt gelijk zou zijn? Stel dat wij daarover overeenstemming zouden hebben, dan kan ik mij voorstellen dat het besluit daar wordt gelegd.

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: De huidige variant is niet gelijk. U heeft in het rapport van Oranjewoud gezien dat die variant ongeveer evenveel kost als de verdergaande variant, dus er zitten nog verschillen in. Maar goed, het zou kunnen dat men in de toekomst met een gelijke variant komt. Dan nog vind ik dat de rijksoverheid als eindverantwoordelijke voor de

samenhang van de PKB het eindbesluit moet nemen. De opzet van de PKB is steeds geweest dat de regio zelf met projecten komt. Dit project is ook uit de stuurgroep gekomen. De gemeente Heerde zat daar niet zelf in, maar werd vertegenwoordigd door provincies, waterschappen enzovoorts. Een individuele groep zegt dat men het er niet mee eens is en ook de gemeente is het er niet mee eens. Dat is voor ons heel duidelijk. Zij kunnen met alternatieven komen. Als dat alternatief gelijk is, als het dezelfde problematiek oplost, als iedereen tevreden is en als het binnen de randvoorwaarden past, dan kan dat wat mij betreft gewoon doorgang vinden. Ik heb er alleen een hard hoofd in dat het nu in een keer boven tafel zou komen, terwijl er al zoveel jaren met iedereen over wordt gesproken. Het lijkt mij moeilijk om het alleen aan de gemeente over te laten. Ieder alternatief dat je nu al kunt realiseren, zal ook effect hebben op gemeenten die ernaast liggen. Als je de ingreep bij de ene gemeente kleiner maakt, wordt die bij de andere groter. Er zal in ieder geval een overkoepelend verband moeten zijn. Volgens mij moet het een vervolg krijgen in de stuurgroep bovenrivieren of benedenrivieren. Zij dienen het dan in als hun voorkeursmodel en uiteindelijk zal het kabinet beslissen en vervolgens het parlement informeren.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik zou niet goed aan Heerde-Wapenveld kunnen uitleggen waarom juist zij dat stukje moeten oplossen, terwijl er in dat hele stroomgebied een heleboel regio's en gebieden liggen. Ik denk dat een gedeelte van de pijn voor Heerde-Wapenveld ligt in het gevoel dat er onvoldoende is geluisterd. De staatssecretaris zal ongetwijfeld zeggen dat er een heleboel inspraak is geweest, maar zij zullen het gevoel hebben dat hun bezwaren niet gehoord zijn. Zij zullen zich ook afvragen waarom zij dit stukje moeten oplossen met inlevering van een heel stuk ruimtelijke kwaliteit voor een uiterst technische oplossing, waar ook een heleboel risico's aan vastzitten die nog niet onder woorden zijn gebracht, terwijl Nederland veel groter is. Dat probleem is niet helemaal op te lossen. Iedereen denkt immers: not in my backyard, laat een ander het maar oplossen. Juist daarom is het nodig dat de staatssecretaris dat duidelijk maakt aan de regio, in tegenstelling tot wat er in de memorie van antwoord staat. Daarin staat namelijk dat er 961 bezwaren zijn ingediend, waaronder erg veel uit de regio. De ondertoon was dat je dat niet serieus hoeft te nemen, terwijl dat heel serieus moet worden genomen.

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: Ik hoop dat u hoort in mijn toonzetting dat ik weet hoe zoiets ingrijpt. Ik kan mij helemaal voorstellen hoe vreselijk het is als jouw eigen leefomgeving onderwerp wordt van zo'n ingreep, en helemaal als je huis daarvoor moet worden verplaatst. Het gaat om vier miljoen mensen die wij hiermee meer dan in de huidige situatie behoeden voor overstromingen, en om honderd à honderdvijftig huishoudens die wonen in huizen waarvoor ingrepen nodig zijn. Als je net valt onder de groep die dat moet opvangen, is dat natuurlijk erg zuur. Maar ik kan nu eenmaal niet iedereen in het rivierengebied ontzien: ik zal een keuze moeten maken, een keuze die op een aantal plekken effecten heeft. Dat is toevallig net bij Heerde, Noordwaard

en Lent. Daarbij weeg je af waar de meeste mensen wonen, waar de meeste economische bedrijvigheid is, enzovoorts. Wij beseffen dat de mensen die worden getroffen, een bijdrage leveren aan de veiligheid van anderen. Die andere vier miljoen mensen in het rivierengebied zullen niet zeggen dat zij alles zo fijn vinden, dus daar hoor je verder niets van.

Ik vind dat getroffen mensen goed gecompenseerd moeten worden, dat samen met de mensen gebieden opnieuw ingericht worden, maar ik maak wel de inhoudelijke en bestuurlijke keuze om het op deze manier te doen. Die keuze leg ik deze Kamer hierbij voor. Ontzien kan ik niemand, maar meeleven met de mensen doe ik zeker. Ik wil deze variant niet terugdraaien, maar ik wil de toekomst zo goed mogelijk vorm geven. Ik heb weinig fiducia in alternatieven, en zie liever dat betrokkenen nu aan hun toekomst kunnen gaan werken, dan dat er nog zoiets in de lucht blijft hangen. De Kamer moet niet denken dat wij de inspraakreacties niet serieus hebben genomen, dat doen wij wel.

De heer **Eigeman** (PvdA): Ik ben blij dat u daarover zo duidelijk bent. Dat impliceert ook dat, waar het de toekomstige aanpak betreft, heel nadrukkelijk moet worden gekozen voor een werkwijze waarbij de regie in het gebied komt te liggen, dus waarbij provincies samen met waterschappen, gemeenten en bewoners goed kijken hoe dat uitpakt. Ik begrijp dat er gekozen moet worden -- ik ben zelf inwoner van het rivierengebied, zodat ik de dreigingen ken en weet welk een bestuurlijke klus het oplossen daarvan inhoudt -- maar de hoogwatergeul die u voor ogen hebt, kent diverse kanten waarbij de kwaliteit van het gebied kan worden betrokken. Het gaat om een gebied met een hoge landschappelijke en landbouwkundige waarde, wat wel betekenis moet krijgen. Dit vraagt om een heel nadrukkelijke sturing, waarbij het gebied zijn eigen plan kan maken.

De heer **Van den Oosten** (VVD): Als de regie bij de provincie Gelderland komt te liggen -- die overigens nadrukkelijk instemt met de hoogwatergeul -- maak je de voortgang van het rijksbeleid daarvan dan niet afhankelijk?

Ik stel het zeer op prijs dat de heer Eigeman ook de waterschappen als belangrijk uitvoerend orgaan noemt, gegeven het feit dat in het verkiezingsprogramma van de Partij van de Arbeid staat dat de waterschappen moeten worden opgeheven.

Staatssecretaris **Schultz van Haagen-Maas Geesteranus**: Gelukkig heeft de PvdA in de Tweede Kamer net ingestemd met de nieuwe Waterschapswet, wat hopelijk ook hier spoedig gebeurt. Men ziet namelijk in dat de waterschappen een goede rol vervullen, die nog iets moet worden aangescherpt.

De komende jaren worden de 39 maatregelen via 39 planstudies nader uitgewerkt. De trekkers van die planstudies kunnen gemeenten, provincies, waterschappen of RWS zijn. Wij hebben er bewust voor gekozen om niet alles zelf in uitvoering te nemen, maar de regie te verdelen over de partijen die de opdracht het beste aankunnen. Sommige projecten kunnen prima door gemeenten worden gedaan, en andere projecten kunnen het beste door RWS

worden gedaan. Het Noordwaardproject brengt twee rivieren bij elkaar, zodat dit een RWS-project is. Maar bij andere projecten is de provincie Noord-Brabant trekker. Zo kan voor Lent de gemeente Nijmegen trekker zijn en de provincie Gelderland voor Veessen-Wapenveld.

De planstudies moeten uiterlijk in 2010 leiden tot projectbesluiten. Onderdeel van de planstudies is het onderzoeken van de mogelijkheden om EU-subsidies te benutten, van de gevolgen van de bouwstoffenwinning, van de schadevergoedingsmogelijkheden enzovoorts. Over het laatste heeft de Tweede Kamer overigens een motie aangenomen. De regie in de planstudiefase biedt gemeenten of provincies alle mogelijkheden om samen met de bewoners tot een goede invulling van het gebied te komen. Wij hoeven daar niet op te wachten, want ik neem nu een projectbesluit, waarin ik aangeef dat de planstudies op een bepaald moment klaar moeten zijn. In het PKB-besluit staat welke projecten wij gaan doen, waarna wij kunnen beginnen met de planstudies. In de planstudiefase zal de samenwerking met de bewoners, maar ook met de regionale bestuurders, verder worden geïntensiveerd. Daarin is op allerlei vlakken inspraak, beroep en bezwaar mogelijk. Voor ingrijpende maatregelen als een hoogwatergeul zou een bestemmingsplanwijziging nodig zijn, wat vaste trajecten kent. Er zijn dus nog vele momenten voor gemeenten en bewoners om zich met dat gebied te bemoeien, maar ook om een positieve insteek te kiezen. Het betrokken gebied is inderdaad erg mooi. Als je daaraan een invulling geeft, moet dat zoveel mogelijk gebeuren met behoud van de bijzondere waarden aldaar. Wij zullen dat ook meegeven aan de trekker.

Voorzitter. Er is gevraagd of er niet meer gebruikgemaakt kan worden van Europese subsidies waar het gaat om de PKB. Op dit moment verwachten wij maximaal 50 mln. binnen te kunnen halen. Wij hebben daarnaar onderzoek laten doen door dezelfde speciale werkgroep die ook geprobeerd heeft om Europese subsidie voor andere rivierprojecten te verkrijgen, waarbij ik doel op het Deltaplan Grote rivieren; er is toen ongeveer 80 mln. binnengehaald, maar inmiddels zijn de eisen verscherpt, zodat wij verwachten maximaal 50 mln. binnen te kunnen halen. Uitgaande van de 100 mln. open financiering, verwachten wij de overige 50 mln. binnen te krijgen via de zogenaamde projectgebonden opbrengsten, zodat nog wat geld kan worden verdiend, zoals via de verkoop van klei en zand.

De heer Eigeman heeft ook specifiek gevraagd naar de grondstoffen- en kleivoorraad. De verwachting is dat er met de uitvoering van de maatregelen weinig vermarktbaar keramische klei vrijkomt. Voor de dijkverlegging en voor de dijkverbetering is naar verwachting een hoeveelheid van 1,8 miljoen m³ klei nodig, grotendeels voor de nieuwe dijken langs de IJssel. Tijdens de planstudiefase zal in ieder geval worden nagegaan in hoeverre kleiwinning mogelijk is binnen de contouren van de rivierverruimingsprojecten.

Verder is door de PvdA gevraagd of wij flexibel willen omgaan met de vergunningen voor de winning. Het verlenen van vergunningen voor de winning van klei is een zaak van de provincies, maar ik hecht natuurlijk ook aan een zorgvuldig beheer van de grondstoffen. Dus ik vind het ook van belang dat bij de uitwerking van de

planstudies nader aandacht wordt besteed aan deze problematiek. Het is vanzelfsprekend dat de initiatiefnemers tijdens de planstudies alle relevante belangen, zoals kleiwinning, bij de planvorming betrekken.

Ook is gevraagd naar de schadeloosstelling en wat wij over hebben voor de landbouwgronden. De schadeloosstelling moet wat ons betreft goed verlopen. In de planstudies zal die schadeloosstelling verder aan de orde komen. Recentelijk hebben wij een aankoopstrategie vastgoed vastgesteld, die ertoe strekt dat tot de vaststelling van deel 4 van de PKB de geldende marktwaarde voor vastgoed wordt betaald, dat na het nemen van het projectbesluit per maatregel wordt aangekocht met toeslagen en dat uiteindelijk de onteigeningswaarde zal worden betaald indien het helemaal niet gaat lukken. Voor de schaderegeling zie ik eenzelfde soort route voor mij waarbij ook zal worden gestreefd naar maatwerk per maatregel op basis van een landelijk kader. Dat kader moet de verschillende mensen in het gebied duidelijkheid geven op het moment dat het projectbesluit ter visie wordt voorgelegd.

Nadat de projectbesluiten genomen zijn in 2010 kan de uitvoering beginnen die in 2015 moet zijn afgerond. Wij hopen dat wij dan voor een flinke tijd de verschillende plaatsen in dat gebied beschermd hebben.

De fracties van de VVD, de SGP en de ChristenUnie hebben gevraagd of een deel van het PKB-budget niet zou kunnen worden gebruikt voor het hoogwaterbeschermingsprogramma. Het is in dit geval een kwestie van en-en. Wij hebben de apk voor al die dijken gedaan en er is bepaald dat wij daar 1,6 mld. voor nodig hebben. Daarbij zijn wij al uitgegaan van de uitgifte van de 2,2 mld. voor Ruimte voor de rivier, dus de maatregelen die in het rivierengebied genomen moeten worden. Dus het is niet een bedrag dat over zou zijn. In feite moet je ze bij elkaar optellen. Het biedt dus geen soelaas om de desbetreffende projecten uit te stellen, nog daargelaten dat ik de Kamer sowieso afraad om die projecten uit te stellen, aangezien het om een samenhangend geheel gaat dat uiteindelijk tot de beste bescherming van het rivierengebied zal leiden.

Voorzitter. Ik rond af. Het is een moeilijke discussie omdat wanneer je praat over de principes van Ruimte voor de rivier er veel steun voor is, maar de uitwerking ervan moeilijke elementen in zich heeft. Ik heb veel mensen in het gebied gesproken. Er zijn hier ook veel belangstellenden aanwezig. Ik weet hoe lastig het is om zo'n besluit te nemen. Tegelijkertijd hebben wij hier te maken met een zeer belangrijk besluit om ruimte te maken voor de rivier. De programmatische aanpak biedt overigens de mogelijkheid om wanneer er nieuwe concrete ideeën zijn, alternatieven in te brengen. Maar laten wij nu met elkaar wel een keuze maken. Wij kunnen wel vooruit blijven schuiven, maar laten wij nu een keuze maken voor de PKB zoals die er nu ligt, met de ruimte die deze biedt voor nieuwe ideeën, zodat wij ook aan de slag kunnen gaan om ervoor te zorgen dat wij in ieder geval in 2015 zodanig ver zijn dat voorkomen wordt dat het rivierengebied zal overstromen.

De **voorzitter**: Wij zijn hiermee gekomen bij de tweede termijn van de kant van de Kamer. Gelet op de ruimte die de woordvoerders hebben gekregen voor het plaatsen van interrupties, vraag ik hun om recht te doen aan het gezegde "in der Beschränkung zeigt sich erst der Meister".

**

*N

De heer **Eigeman** (PvdA): Dat was ook de boodschap die ik ooit van mijn hoogleraar politicologie meekreeg na een iets te onineus uitgevallen scriptie. Ik zal mij nu in ieder geval beperken, mevrouw de voorzitter.

Ik dank de staatssecretaris voor haar beantwoording. Ik heb nadrukkelijk het gevoel dat er serieus op onze eerste termijn is ingegaan. Ik heb daar extra waardering voor, gelet op de beperkingen die de staatssecretaris in dit debat zijn opgelegd vanwege de bijzondere situatie dat zij de eerste termijn is ingevallen.

Wat mij betreft bestaat er tussen ons en haar geen enkel misverstand over het belang van een goede discussie over het klimaat. Onze inbreng in eerste termijn die ik ook namens GroenLinks heb uitgesproken, gaf juist aan dat wij van de regering op dit punt ook op een aantal andere dossiers wat meer elan willen zien. Er is dus geen sprake van bagatelliseren, maar feit blijft wel dat er vreselijk veel techniek in zit, waarbij ik refereer aan de blokkendoos die wij te zien hebben gekregen. De 40 maatregelen zijn nu in de blokkendoos ondergebracht. Je kunt de overige 560 er ook nog in onderbrengen en op den duur zie je door de blokken de doos niet meer. En dat is wat ons een beetje parten speelt.

Wij staan nu voor een aantal ingrijpende maatregelen. In mijn eerste termijn heb ik al gezegd dat de interdependentie van de maatregelen nauwelijks is te overzien. Er is sprake van heel knappe oplossingen, van prima ingenieurswerk, maar dit alles maakt de sturing er niet gemakkelijker op. Het is een complex proces waarin niet alleen maar dit soort van waterstaattechnieken een rol speelt, maar waarbij ook nadrukkelijk sprake is van verwevenheid met de problematiek van het landelijk gebied en met ideeën over hoe bijvoorbeeld een stad als Zutphen er over 50 jaar uitziet. Ik ben overigens blij met het antwoord van de staatssecretaris wat betreft Zutphen, dat er inderdaad ruimte is om nadrukkelijk naar een alternatief te kijken.

Verder stel ik vast dat er sprake is van een grote betrokkenheid bij het gebied. De term nimby is vandaag al een keer gevallen. Ik ervaar datgene wat met name door de bewoners van Veessen-Wapenveld en Heerde naar voren wordt gebracht niet als nimby. Er wordt heel nadrukkelijk op basis van argumenten gediscussieerd. Mensen zijn betrokken bij hun vak en hun gebied en willen vandaaruit ook naar goede oplossingen streven. Uiteindelijk kan het best zo zijn dat het principe van de hoogwatergeul zijn beslag moet krijgen -- er is een aantal mensen in dat gebied die dat heel goed beseffen -- maar wij willen daarbij dan wel absolute aandacht voor de verwevenheid met andere problemen, zoals de toekomst van landbouwbedrijven en van het bijzondere landschap tussen Veluwe en rivierengebied.

Voor mijn fractie is het buitengewoon belangrijk dat wij proberen door integrale sturing verder vorm te geven aan de PKB. Het is een samenstel van maatregelen die uitwerking behoeven. De staatssecretaris heeft terecht gewezen op het belang van een zorgvuldige afweging en op het feit dat er nog aantal procedures doorlopen moeten worden. Juist daarom is het van belang om te werken aan commitment. Je hebt er niets aan als je in verband met de toekomstige veiligheid van het gebied met allerlei bezwaarprocedures te maken krijgt. Mensen hebben het recht om bezwaar te maken, en dat moet ook tot het laatste toe uitgeoefend kunnen worden, maar als je procedures door goed te schakelen kunt voorkomen, is het de investering waard. Daarom hechten wij zo aan een goede regie op het proces, ook door de decentrale overheden. Dit spitst zich een beetje toe op Veessen-Wapenveld, maar ook bij de Noordwaard is de inbreng van de provincie buitengewoon belangrijk. Daarvoor zijn twee redenen. Hoe je het ook wendt of keert, de provincie is een overheid die dicht bij de burgers staat dan Rijkswaterstaat. Dat is geen kritiek, maar een gegeven. Dat hoort bij het apparaat en de taakverdeling tussen de overheden. Laten wij daar een beetje zuinig op zijn. Bovendien heeft de provincie vanuit haar verschillende wettelijke verantwoordelijkheden de mogelijkheid om veel meer integrale oplossingen na te streven.

Wij kunnen nog heel uitgebreid ingaan op de 18.000 en de 16.000 m³, maar ik denk dat de staatssecretaris heel duidelijk is geweest. De afvoer voor 16.000 m³ moet in 2015 gerealiseerd zijn. Niemand in deze Kamer heeft dat betwijfeld. Dat is een wettelijke norm waaraan wij willen voldoen, met alle mitsen en maren die daaraan verbonden zijn. De 18.000 m³ is een ander verhaal. Ik ben het met de staatssecretaris eens: er zijn deskundigen die om verschillende redenen zeggen dat het zo'n vaart niet loopt en er zijn deskundigen die zeggen dat het nog veel ernstiger is dan wij kunnen voorzien. Het blijft een hoog theoretische discussie. Je praat ook over een periode die nauwelijks te overzien is. Ik meen dat wij het op dit moment niet al te specifiek over de norm moeten hebben. Op die 18.000 m³ moeten wij ons niet blindstaren. Wij moeten rekening houden met hogere waarden, maar het is ook mogelijk dat wij door allerlei technische ingrepen met lagere waarden te maken krijgen. Laten wij daar niet al te diep op ingaan. Laten wij wel in de wijze waarop wij de planvorming verder vormgeven, ruimte houden voor nieuwe inzichten en de boel niet dichttimmeren. De PKB is een richtinggevend kader, waarin ook een aantal maatregelen is opgenomen dat vooruitloopt op een hogere maatgevende afvoer dan 16.000 m³. Ik denk dat dit niet onverstandig is. Juist daarom moet wel in de verdere vormgeving verdisconteerd worden dat het noodzakelijk kan zijn om de plannen bij te stellen.

Het is van belang om bij de nieuwe inzichten goed sturing geven aan de ontwikkeling vanuit het gebied. De staatssecretaris heeft er al het een en ander over gezegd. Wij hebben daarom een motie opgesteld die daar wat verder op ingaat. Deze motie wil ik graag aan de voorzitter voorleggen, opdat de staatssecretaris die bij haar tweede termijn kan betrekken.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Eigeman, Van der Lans, Slagter-Roukema, Van den Berg en Rabbinge wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat in de planning van de PKB Ruimte voor de rivier geen gelegenheid is geweest om de gevolgen van de Europese richtlijn hoog water te verwerken;

constaterende dat onvoldoende inzicht bestaat in de interdependenties van het geheel van maatregelen in de PKB dat de maatgevende hoeveelheden waterafvoer beïnvloedt;

overwegende dat de wettelijke veiligheidsnorm van 16.000 m³/s bij Lobith in 2015 gehaald moet worden;

overwegende dat bij uitwerking van de Europese richtlijn hoog water oplossingen bovenstrooms tot aanpassingen van maatregelen benedenstrooms kunnen leiden;

overwegende dat het gebied waarin nu de hoogwatergeul bij Veessen-Wapenveld is voorzien, een gebied is met hoge waarden voor de grondgebonden landbouw en bovendien een gebied met hoge landschappelijke kwaliteit als overgangsgebied tussen de Veluwe en het Rivierengebied (stroomgebied van IJssel);

voorts constaterende dat de aanleg alleen van een hoogwatergeul afbreuk kan doen aan de landbouwkundige en landschappelijke kwaliteit (waarden) van het gebied;

verzoekt de regering, voor de voorbereiding van de uitvoering van een mogelijke hoogwatergeul Veessen-Wapenveld de regie in handen te leggen van het provinciebestuur van Gelderland en dat bestuur te verzoeken, in overleg met betrokken lokale overheden, het waterschap en de bewoners een samenhangend herinrichtingsplan voor het gebied op te stellen dat recht doet aan de landbouwkundige waarden, de landschappelijke kwaliteit en de hoogwateropgave;

verzoekt de regering, de provincie Gelderland de mogelijke nieuwe inzichten als gevolg van de Europese richtlijn hoog water bij het verdere besluitvormingsproces te laten betrekken, waarbij binnen het programmatisch kader van de PKB de mogelijkheid moet blijven bestaan om tussentijds te kiezen voor betere oplossingen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt E (30080).

**

De heer **Eigeman** (PvdA): Voorzitter. Ik denk dat de motie helder is. Ik wil nog een paar slotopmerkingen maken.

In de motie wordt nadrukkelijk gerefereerd aan de hoogwaterrichtlijn van de Europese Unie. De staatssecretaris heeft daar al het een en ander over gezegd. Ik wil nog eens benadrukken dat het van belang is om in breder perspectief dan alleen deze PKB Ruimte voor de rivier, aan burgers te laten zien dat Europa iets voorstelt bij dit soort problemen. Als je burens iets anders willen dan jij, is dat geen reden om je daar dan maar bij neer te leggen. Je zult er echt werk van moeten maken. Naar onze mening doet zich hier een kans voor die wij moeten grijpen, ondanks alle tijdsbeperkingen die de staatssecretaris al heeft aangegeven en het uitermate ingewikkelde besluitvormingsproces dat ook in de Duitse staten nodig is. Daarvoor heb ik volledig begrip, maar er moeten in ieder geval pogingen worden gedaan om te laten zien dat je gezamenlijk een oplossing wilt vinden voor een Europees probleem.

Ik heb heel duidelijk genoteerd dat de staatssecretaris inzake de problematiek van de grondstoffen flexibiliteit zal bepleiten. Ik realiseer mij dat de provincies in dezen inderdaad het bevoegd gezag zijn, maar het is erg belangrijk om in het proces vooruit te kunnen lopen of even te kunnen wachten en om op een goede en zuinige manier met grondstoffen om te gaan.

Tot slot maak ik een opmerking aan het adres van collega Van den Oosten. Binnen de Partij van de Arbeid leven inderdaad diverse opvattingen. Ook is een duidelijk lijn uitgezet over het middenbestuur. De waterschappen maken daar nadrukkelijk deel van uit. Overigens kan ik niet nalaten om te verwijzen naar het feit dat ook in ons programma al eens heeft gestaan dat de Eerste Kamer wel afgeschaft kan worden. Men ziet dat wij op dit moment nog buitengewoon dankbaar gebruik maken van de mogelijkheden die de Eerste Kamer biedt. Wellicht moeten wij zo ook naar de discussie over waterschappen kijken.

*N

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor haar adequate beantwoording. Het is een vreugde om haar weer te zien en het is een vreugde om te zien dat zij ondanks de gebeurtenissen van de afgelopen tijd niet aan scherpte heeft ingeboet. Er wordt immers wel eens gezegd dat je daardoor wat inlevert, maar dat blijkt helemaal niet zo te zijn. Prachtig!

Zo hangt alles met alles samen. Omdat de Maas in Rotterdam steeds overliep, is de Beerse Overlaat bij de Maas bij Oss gemaakt. Het overtollig water werd daar geloosd voordat het Rotterdam onder water kon zetten. Daardoor was er geen akkerbouw, maar veeteelt in het Maasgebied in Noordoost-Brabant. Daardoor waren er veel koeien. Die koeien leverden boter. Daardoor vestigde zich Jurgens, en kwam Jurgens geloof ik in de Kamer. Ook kwamen er vlees, worst en Zwanenburg, en botten en Organon. Daardoor vestigde zich een stedelijk proletariaat in Oss en samen met die stedelijke elite gaf dat een voedingsbodem voor de SP en daarom sta ik hier nu en hebben wij deze discussie. Alles stroomt, panta rhei.

De PKB Ruimte voor de rivier. Daarbij is mij iets nog niet helemaal helder; misschien kan de staatssecretaris daarop kort ingaan. Bij wet is vastgelegd dat wij in 2015 moeten voldoen aan de wettelijke norm van 16.000 m³ per

seconde bij Lobith. Er zijn ook maatregelen gebaseerd op 18.000. Kun je die invoeren als het geen wettelijke norm is? Hoe sterk sta je dan? Overigens heeft de staatssecretaris duidelijk gemaakt dat die norm van 18.000 iets is waar je in moet geloven. Daar is veel discussie over. Hoe verder je in de toekomst kijkt, hoe onzekerder het wordt. Omdat bepaalde ingrepen een grote impact hebben, klemmt het temeer als de onderbouwing onvoldoende is.

Tot 2015 is er het basispakket. Er is sprake van maatregelen voor de korte termijn, maar sommige op basis van langetermijntontwikkelingen. Bij zo'n technisch verhaal vraag je je af of het een blokkendoos is of een black box. Hoe zit het met het voortschrijdend inzicht? Ik heb uit de briefing van Rijkswaterstaat de indruk gekregen dat het blokkendozen zijn. Er zit geen enkele rek in. Ik voel zelf meer voor iets wat je kunt opblazen en daarna kunt laten leeglopen.

Bestuurlijk draagvlak is belangrijk, maar maatschappelijk draagvlak net zo goed. Ik denk daarbij vooral aan de brief van Rijkswaterstaat, waaruit bleek dat een aantal dingen al in kunnen en kruiken was, terwijl hier nog geen beslissing was genomen. Daarmee wék je de indruk dat alles gewoon doorgaat en dat het niet uitmaakt wat mensen zeggen. Daar wil ik niet aan. Daarom heb ik onze bezwaren duidelijk kenbaar gemaakt.

Ik was blij met de opmerking van de staatssecretaris dat het mogelijk is voor andere maatregelen te kiezen. Flexibiliteit is dus mogelijk. Nieuwe inzichten kunnen gebruikt worden, maar dan moet de regio met betere voorstellen en een adequate financiering komen en het voorstel moet uiterlijk in 2015 uitgevoerd zijn. Er is dus een opening. Ik denk dat de mensen die het betreft alle mogelijkheden zullen benutten. Bovendien zijn er allerlei mogelijkheden om bezwaar te maken, bij de planstudie, de MER en de aanpassing van het bestemmingsplan. Er zal nog heel wat water naar de zee gaan, voordat alles in kunnen en kruiken is.

Ik steun de motie van collega Eigeman, omdat hij daarin onderstreept hoe belangrijk het is om de regio de ruimte te geven en iedereen het gevoel te geven dat de ingrepen, hoewel pijnlijk, in het belang van veel mensen zijn.

*N

De heer **Walsma** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Ik heb met genoegen naar de staatssecretaris geluisterd. Ik vond haar verhaal inhoudelijk echt goed. Ik ben het dan ook beslist niet eens met de brief van het actiescomité Groene Rivier Nee waarin staat dat wij te maken hebben met een aangeschoten VVD-bewindsvrouw. Daar neem ik afstand van en dat zou ik ook graag horen van de lieden die de brief hebben geschreven.

De vraag die bij mij opkomt, is waar wij nu over beslissen. Wat kan er de komende tijd nog veranderd worden in de PKB? Wij kunnen nu een besluit nemen, maar daarmee is niet gezegd dat er geen verandering mogelijk is. Er zullen zeker toevoegingen en wijzigingen komen.

Ik maak ook een opmerking over de problematiek van de hoogwaterrichtlijn. Daar is omstandig over gesproken. De zaak moet in 2015 gereed zijn. Ik heb ook

gelezen dat die elke zes jaar opnieuw bekeken moet worden. Het punt is dat Nederland geijverd heeft voor veel beleidsvrijheid in die kaderrichtlijn. Dan zit je wel met het probleem dat wij een benedenstrooms land, dus een kwetsbaar land, zijn. Is het dan wel verstandig om te kiezen voor zoveel mogelijk beleidsvrijheid per lidstaat? Is het niet beter om dit op internationaal niveau beter te regelen? Ik heb begrepen dat er inmiddels wordt gewerkt aan een afstemmingsovereenkomst in de richtlijn. Men is blijkbaar tot het inzicht gekomen dat die beleidsvrijheid misschien wat ingeperkt moet worden en dat er meer afstemming moet komen. Kan de staatssecretaris daar straks nog op ingaan?

Over de alternatieven hebben wij omstandig gesproken. De staatssecretaris heeft veel alternatieven onder ogen gehad, maar zij staat open voor meer. Ik had het idee dat het bij de meest problematische aangelegenheden, zoals de hoogwatergeul Veessen-Wapenveld, goed zou zijn om een aantal varianten goed uit te pluizen, niet enkel computermatig, maar op alle onderdelen goed in beeld gebracht. Ik heb het gevoel dat wij dan tot een betere keuze kunnen komen.

Ik heb de indruk dat de staatssecretaris inmiddels heeft toegezegd dat zij die kant op wil gaan. Zij wil vele partijen betrekken bij het formuleren van alternatieven. Daarmee heeft zij voldaan aan wat wij haar gevraagd hebben. Het verwondert mij dan ook dat de PvdA-woordvoerder toch nog een motie heeft ingediend. Naar mijn gevoel is die door de toezeggingen van de staatssecretaris overbodig geworden. Ik krijg daar straks graag een reactie op.

Ik heb het idee dat wij op deze manier op een verantwoorde wijze tot oordeelsvorming komen. Het is moeilijk, maar er zullen keuzen gemaakt moeten worden. Ik hoop dat dit straks op een verantwoorde manier zal gebeuren.

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Wij staan voor een ingrijpende besluitvorming, want de PKB zal voor velen grote gevolgen hebben. De staatssecretaris kwam met een afgewogen antwoord. Mijn interruptie van zo-even was vooral bedoeld om te vernemen of er nog wel ruimte voor alternatieven was. Dan hoeft je geen argumenten meer te bespreken, maar dan kun je beter voor of tegen stemmen. Dat vind ik geen goed uitgangspunt.

De staatssecretaris heeft opgemerkt dat er al veel varianten zijn geweest. Collega Walsma heeft gezegd dat er in het gebied Wapenveld-Veessen een nieuwe afweging gemaakt moet worden en daar ben ik ook voor. Wij zijn blij dat de staatssecretaris toch die opening biedt. Het gaat juist ook in dat gebied om heel belangrijke zaken, om agrarische bedrijven, om mensen die daar al generaties lang wonen en daar moet je toch heel goed mee omgaan. Daarom ben ik ook mede-indiener van de motie. Als mijn collega van het CDA zegt dat dit een motie van uitsluitend de PvdA is, dan heeft hij haar toch niet goed gelezen. Het valt mij een beetje tegen dat hij haar niet mee heeft ondersteund, want een dergelijke motie is toch juist een steun voor het beleid van de staatssecretaris dat in de motie nog eens is geconcretiseerd. De staatssecretaris zei zelf

ook dat het gaat om bovengemeentelijke belangen en in ons staatsrecht komt dan de provincie altijd in beeld.

De heer **Walsma** (CDA): Maar waarop is dan nog geen antwoord gegeven?

De heer **Van den Berg** (SGP): Er is bijvoorbeeld geen antwoord gegeven op de vraag of de provincie die taak ook krijgt. In de motie verzoeken wij dat als serieuze optie mee te nemen. Vooralsnog ga ook ik uit van de wettelijke veiligheidsnorm van die 16.000 m³/s, zoals ook in de motie is opgenomen. Van dat wettelijke uitgangspunt moeten wij dan ook uitgaan. De staatssecretaris heeft gezegd dat je al werkendeweg wat meer ruimte zal zoeken en dat er ook verschillende suggesties zijn geweest, maar vooralsnog is dit het wettelijk uitgangspunt. Je kunt wel allerlei nuanceringen aanbrengen, maar dit is het uitgangspunt. Naar mijn idee heeft deze motie dan ook een heel grote waarde en is zij bovendien nog een ondersteuning van het beleid dat de staatssecretaris blijkens haar toezeggingen wil gaan voeren.

Voorzitter. Ik wil nog even terugkomen op de beantwoording over het gebruik van de bouwgrondstof. Het zal de staatssecretaris misschien zijn ontgaan -- maar ik neem haar dat niet kwalijk; daar is onder andere een tweede termijn voor -- dat ik in mijn eerste termijn heb gezegd dat wij als uitgangspunt de Nota Ruimte hebben genomen toen wij enige kritiek hadden en vroegen wat daar zoal gaat gebeuren. Als je deze schaarse bouwstoffen bij de uitvoering van de PKB gebruikt voor laagwaardiger gebruik dan in de Nota Ruimte wordt aangegeven, dan moet je wel heel goede argumenten hebben. Tot nog toe heb ik die niet gehoord. Wij zijn wel blij met de toezegging van de staatssecretaris dat bij de uitvoering een goed plan zal worden gemaakt om iets te doen met de vrijkomende hoeveelheden klei, maar het is wel een probleem. Ik zou de staatssecretaris dan toch willen vragen om bij de uitvoering van bestaande vergunningen en de afhandeling van vergunningsaanvragen de nodige flexibiliteit te betrachten in die zin dat vooruitlopend op de formele start van de uitvoering van de PKB Ruimte voor de rivier die werkzaamheden reeds kunnen plaatsvinden die niet strijdig zijn met de uiteindelijke planvorming, om te voorkomen dat schaarse grondstoffen verloren gaan. Dat is bij de aanleg van de Betuwelijn gebeurd en dat willen wij hier toch graag voorkomen. Ik wil daar dus graag nog iets concreets van de staatssecretaris over horen!

Voorzitter. Ik zou het hierbij willen laten, ook al omdat mijn tijd om is.

*N

De heer **Van den Oosten** (VVD): Voorzitter. Veel dank namens de VVD-fractie voor de uitgebreide beantwoording van de staatssecretaris en de aandacht die zij ook aan onze vragen en opmerkingen heeft besteed. Ik heb niet zo veel punten meer over, maar enkele zaken wil ik voor de helderheid toch nog even de revue laten passeren.

In de eerste plaats is dat de Duitse kwestie. Als wij bij voorbaat uitgaan van die 18.000 m³/s, wordt het voor onze oosterburen dan niet gemakkelijker om met minder maatregelen te volstaan? De staatssecretaris heeft gezegd dat wij bij enkele maatregelen tegelijkertijd die ophoging -- ik heb het eerder die kop erop genoemd -- naar die 18.000 meenemen, maar dat er ook enkele gebieden worden gereserveerd om ze later, als er investeringen in het kader van die 18.000 m³/s nodig zijn, vrij te hebben. In de PKB staat dat het dan gaat om gebieden waar eigenlijk geen ontwikkelingen kunnen plaatsvinden in afwachting van... Maar, van wat eigenlijk? Als onze oosterburen dan uitgaan van die 18.000 dan zijn wij het haasje en krijgt de staatssecretaris wellicht een kerstkrans, of misschien wel paaseieren! Wellicht dat de staatssecretaris hier nog even op in wil gaan.

Het tweede betreft de bijdrage van de Europese Unie in de totale investering van 2,2 mld. Dat is inmiddels nog minder geworden dan wij al vreesden. Van de genoemde 100 mln. is dat volgens de staatssecretaris inmiddels teruggebracht tot 50 mln. Het verschil zal worden gefinancierd met de opbrengsten van specie. Onze vraag was niet hoe die 100 mln. er komen, maar waarom het maar 100 mln. is. Denk maar even aan de positie van Nederland in Europa, de staatssecretaris heeft dat terecht wel eens het afvalputje genoemd. Wij vinden het wat vreemd dat bij een totale investering van 2,2 mld., een investering waar alle bovenstroomse gebieden groot belang bij hebben, de Europese Unie maar met 100 mln. komt. De vraag is dus niet hoe, maar waarom!

Op enig moment hebben wij gevraagd, als je van de totale investering van 2,2 mld. af zou halen de investeringen die nodig zijn voor de ophoging van 16.000 naar 18.000 m³/s, of dat deel van de investeringen niet zou kunnen worden gebruikt voor veel urgentere zaken, zaken die op korte termijn spelen en waar maar 420 mln. voor beschikbaar is. Dat was de achtergrond van onze vraag en niet zo zeer de verdeling van de middelen!

Ik kom nog op twee belangrijke punten die ook vanmiddag in de discussie weer eens naar voren zijn gekomen, namelijk de hoogwatergeul en Voorster Klei en Kortenoever bij Zutphen en ik doe dat ook omdat ik de vorige keer al heb gezegd: "Namens de VVD-fractie wil ik graag mijn waardering uitspreken voor het vele werk dat onder andere door burgers, al dan niet in de vorm van actiegroepen, bedrijven en gemeenten is verzet in de vorm van reacties op de verschillende plannen en van het aandragen van alternatieven."

Als het gaat om die actiegroepen moet ik daar helaas een uitzondering op maken, iets dat ook al door de heer Walsma naar voren is gebracht. Ook wij kregen vanmorgen in handen een brief die ondertekend was door een mevrouw Bunnik die zegt te schrijven namens het actiecomité Groene Rivier Nee en tussen haakjes schrijft zij daarachter: vertegenwoordigend alle burgers en boeren in het gebied. Het betreft de hoogwatergeul. In die brief staan op meer plaatsen persoonlijk getinte negatieve opmerkingen over de staatssecretaris en dat betreuren wij, want dat doet af aan de kwaliteit die actiegroepen tot nu toe hebben ingebracht. Het is bovendien niet terecht, want deze staatssecretaris heeft maar liefst 600 alternatieven tot zich genomen, heeft zowel in de Tweede Kamer als

vanmiddag hier een volstrekt open houding aangenomen ten opzichte van alternatieven, en wordt in haar voorstellen niet alleen gesteund door Rijkswaterstaat -- dat werd in de brief ook even aangehaald -- maar ook door de projectgroepen, de provincies, de gemeenten en vul maar in! Als je het niet eens bent met maatregelen of met het beleid, prima, maar zo'n brief past volgens mij daar niet bij!

Voorzitter. Veel waardering hadden wij, hebben wij en houden wij voor de gemeente Heerde die in staat is geweest om op vrij korte termijn via een brief en een notitie over die alternatieven allerhande punten aan te dragen, ook zaken die wij de vorige keer hebben genoemd. In die brief van 12 december 2006 straalt de gemeente Heerde opnieuw een positieve houding uit, want eerder stelde de gemeente ook al dat de staatssecretaris op haar medewerking kan rekenen bij het realiseren van die 16.000 m³. Verder schrijft de gemeente dat er reële en haalbare alternatieven zijn voor de aanleg van een hoogwatergeul, die passen binnen de strategische keuze.

In de PKB is expliciet aangegeven onder welke voorwaarden een alternatief alsnog in het basispakket van de PKB kan worden opgenomen. De belangrijkste elementen daarbij zijn: voldoen aan de wettelijke veiligheidsnorm, bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit en een adequate financiële dekking. Als de gemeente Heerde in staat is om zo'n alternatief aan te dragen, moet daarvoor ruimte zijn. Ik prijs daarom de staatssecretaris om haar toezegging ter zake. Is zij bereid om die toezegging zo uit te breiden dat ook gegarandeerd is dat men voldoende tijd krijgt voor het indienen van alternatieven? Ik dring daarop aan, omdat hier en daar nog steeds verwarring bestaat over de termijnen. Verder hoor ik graag de toezegging dat de Kamer een rapportage zal ontvangen over de beslissingen die over de alternatieven zijn genomen.

In het voorstel van de projectorganisatie Ruimte voor de rivier staat het volgende over de hoogwatergeul bij Zutphen: de hoogwatergeul Zutphen wordt in toenemende mate gezien als een wenselijk alternatief voor beide dijkverleggingen op korte termijn. De staatssecretaris zei vanmiddag dat die dijkverleggingen er zeker zullen komen en dat er op termijn wellicht een hoogwatergeul komt. De stuurgroep IJsselsprong heeft tot 31 december 2008 de tijd om te komen met een alternatief voor de dijkverlegging. In de PKB wordt voor vergelijkbare gevallen echter een termijn gehanteerd die tot en met 2009 loopt. Ik krijg graag van de staatssecretaris de toezegging dat de structuurgroep voor haar alternatieven voor de dijkverleggingen van dezelfde termijn gebruik kan maken als die elders in de PKB aan anderen wordt gegund. Ik vraag dit, omdat ik de staatssecretaris zo heb verstaan dat ook zij een hoogwatergeul een betere oplossing vindt dan een dijkverlegging.

Alle woordvoerders hebben terecht gewezen op de grote stapel stukken die wij hebben mogen ontvangen. Dat was prima, want daardoor zijn wij geweldig goed geïnformeerd. Het moet mij echter wel van het hart dat ik soms door alle nota's het water niet meer zag. In de brief van 25 oktober 2006 aan de Tweede Kamer over het rapport Veiligheid tegen overstromen staat bijvoorbeeld dat het kabinet nog voor het einde van dit jaar de Tweede Kamer in de beleidsnota Waterveiligheid 2008 nader zal

informereren over de voortgang van de verkenning en de agenda van het toekomstige waterveiligheidsbeleid. Vanmorgen ontving ik echter een nieuwe dikke nota over de Kaderrichtlijn water en het waterbeleid. Is het misschien mogelijk dat wij vandaag instemmen met een PKB die op onderdelen afwijkt van deze nota's?

*N

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter. Hoed u voor Kamerleden die zeggen dat ze het kort zullen houden! Desondanks zeg ik u dat ik zal proberen om het kort te houden.

Tien jaar geleden heb ik voor Rijkswaterstaat scenario's ontwikkeld. Het idee achter die scenario's was dat het ingenieursbolwerk interactief zou kunnen worden door beter kennis te nemen van wat er in de samenleving leeft. Het enorme traject dat wij nu bespreken, laat zien dat het idee achter die scenario's voor een deel werkelijkheid is geworden. Dat heeft ongetwijfeld niet aan mij gelegen, maar het is toch goed om te zien dat het ingenieursbolwerk van Rijkswaterstaat zich heeft weten te moderniseren. Deze omslag is echter niet helemaal gelukt, want er zijn nog steeds enkele pijnpunten over.

Een van die pijnpunten is het feit dat een project met de omvang van het project dat wij vandaag bespreken, zo complex is dat er wel misverstanden moeten ontstaan. Zo is in de discussie over de hoogwatergeulen de indruk gewekt dat de groene rivier helemaal niet nodig is als je maar links en rechts aan de goede knoppen draait. Het goede van de discussie van vandaag is dan ook dat duidelijk is geworden dat wij niet kunnen ontkomen aan ingrijpende maatregelen in dit gebied en dat wij die binnen de randvoorwaarden van de PKB moeten reduceren tot goed vergelijkbare alternatieven.

Als je dat doet, kun je het bijna tot een opgave van de regio maken om de alternatieven voor te leggen aan het democratische oordeel van de bewoners van die regio. Met dat oordeel kan vervolgens weer terdege rekening worden gehouden bij de finale besluitvorming. Wij hebben immers, zoals de staatssecretaris terecht opmerkte, nog een lange weg te gaan. Het debat van vandaag is in mijn ogen een uitnodiging aan de regio om deze democratische opgave op te pakken en samen met de provincie en Rijkswaterstaat alternatieven te ontwikkelen, waarvan de hoogwatergeul er een is. Als dat mogelijk is, ben ik hoopvol over de uitkomst van deze discussie.

Ik bedank de staatssecretaris voor haar informatieve en deskundige beantwoording van de vragen. Mijn fractie heeft de motie dan ook niet ondertekend als een vorm van kritiek van op de staatssecretaris, maar om de punten die in de discussie naar voren zijn gebracht, te markeren. Daarbij denk ik vooral aan het gegeven dat er in de regio in het belang van de omwonenden door de provincie nog heel veel stappen kunnen worden gezet door van herinrichting gebruik te maken.

Voorzitter. Uiteraard zal mijn fractie voor de PKB stemmen.

*N

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Voorzitter. Ik schrok zojuist toch nog wel even en wel toen een van de woordvoerders opmerkte dat rivierverruiming zal leiden tot een grote overwinning van de SP. Als dat zo is, moet ik het totale project misschien toch maar heroverwegen! Veel argumenten die vandaag zijn gewisseld, zijn al vele malen eerder naar voren gebracht. Dat laat overigens onverlet dat ik het prettig vind om hierover vandaag met de Eerste Kamer te mogen discussiëren.

De woordvoerder van de PvdA-fractie zei dat de betrokkenheid van het gebied voorop moet staan bij de uitwerking van de projecten. In die opmerking kan ik mij geheel vinden, want, zoals ik al eerder heb opgemerkt, heb ik heel bewust gekozen voor een benadering van onderop. Rijkswaterstaat was heel goed in staat om zeshonderd varianten te schetsen, maar dat hebben wij niet gedaan, omdat wij die uit de regio's wilden laten komen. Wij hebben ons daarbij beperkt tot het verlenen van ondersteuning. De projecten kwamen dus van onderop en dat moet straks ook het geval zijn bij de uitwerking. Er is namelijk commitment nodig en goede regie van de partner die het dichtst op het project zit.

De heer Eigeman vroeg of de provincie Noord-Brabant iets kan doen voor het Noordwaardgebied. Rijkswaterstaat is de trekker van Noordwaard, maar de Brabantse gedeputeerde mevrouw Moons is al gevraagd om het inrichtingsplan voor dat gebied te maken. De provincie heeft immers het meeste zicht op wat er allemaal moet gebeuren. Zo zal per project worden gezien wie de regie moeten krijgen. De provincie Gelderland zal worden gevraagd het project bij Veessen-Wapenveld te begeleiden.

Er is een motie ingediend door de PvdA-fractie. Er staat een inleidend betoog in over de Europese richtlijn hoogwater en over inzichten, interdependenties en de wettelijke veiligheidsnorm. Ik dacht altijd dat je een motie aan je broek kreeg als je nog een beetje onwillig was op een aantal terreinen. Ik heb begrepen dat de bedoeling van deze motie vooral was om wat nadruk te leggen op enkele toezeggingen ik al heb gedaan. Ik heb gezegd wat mijn bedenkingen zijn over de Europese richtlijn hoogwater. Voor zover er maatregelen bekend zijn die wij gezamenlijk kunnen uitvoeren, kunnen die een rol spelen bij de voorbereiding en de uitvoering van de hoogwatergeul. Wij willen de regie in handen leggen van het provinciebestuur van Gelderland. Dat hebben wij gedeputeerde staten al gevraagd. Als zij dat niet willen, vragen wij het waterschap om dat te doen. Ik neem overigens aan dat de provincie Gelderland het met haar overige belangen in dat gebied graag zou willen doen.

Ik ben op alle punten uit de motie ingegaan in mijn betoog. De heer Van den Berg hoorde ik zeggen dat wij hiermee de norm van 16.000 m³ vastleggen. De hoogwatergeul is een verdergaande variant dan alleen de 16.000-variant. Ik hoop dat ik dat niet verkeerd heb begrepen. Het is uiteraard wel de wettelijke variant.

De heer **Van den Berg** (SGP): Ik bedoelde te zeggen dat dit het wettelijke uitgangspunt is op dit moment.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Ik heb geen probleem met de motie. De indiener moet zelf aangeven wat hij met de motie wil doen. Ik zie in elk geval geen tegenstrijdigheden met mijn eerdere betoog, tenzij ik daar nog op word gewezen.

De heer **Eigeman** (PvdA): Betekent dit dat u de motie overneemt en dat u wilt werken conform hetgeen in het dictum van de motie staat?

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Ja.

De heer **Eigeman** (PvdA): Dat is helder. Dan hoeft de Kamer er geen uitspraak over te doen. U neemt deze motie over, dus zij hoeft wat mij betreft niet in stemming te komen.

De heer **Walsma** (CDA): Dat had zij al gedaan.

De heer **Eigeman** (PvdA): Dat had zij nog niet gedaan, mijnheer Walsma. U moet even heel goed naar de formulering kijken. Ik snap dat u het jammer vindt dat u de kans hebt gemist om deze motie te ondersteunen. Het zij zo. De staatssecretaris toont zich een effectief bestuurder, zoals ook eerder in dit debat, door deze motie over te nemen. Ik dank haar daarvoor.

De **voorzitter**: Aangezien de motie-Eigeman c.s. (30080, E) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

**

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: De fracties van de PvdA en de SGP merkten nog iets op over klei. Ik zal de provincies verzoeken om flexibel om te gaan met die vergunningen, want zij moeten die afgeven. Hoogwaardige grondstoffen zullen niet laagwaardig worden ingezet of verloren gaan. Er zal steeds worden gezocht naar een goede toepassing, ook in het project zelf. Er kan discussie ontstaan over de vraag wat hoogwaardig is en wat laagwaardig. De klei hoeft niet alleen maar in baksteen te worden omgezet, maar kan ook worden toegepast in het project zelf.

Mevrouw Slagter vroeg hoe het zit met de wettelijke norm van 16.000 m³ en of wij dan die 18.000 wel kunnen realiseren. Dat kan als deze extra wordt gemotiveerd. Dat doen wij in deze PKB, waarmee de norm ook goed wordt vastgelegd doordat de samenhang van het pakket, de 16.000 m³ in het totaal, hiermee wordt geaccommodeerd. De verschillende 18.000-projecten die hier deel van uitmaken, zorgen ervoor dat in samenhang die 16.000 wordt gehaald. Er wordt dus een besluit genomen over het totaal, en daarmee worden die 18.000-projecten geacordeerd. De PKB wordt daarmee ook een soort wettelijke grondslag voor die 18.000 op de punten waar die in de PKB worden voorgesteld.

Er is gevraagd hoe wij willen omgaan met alternatieven met betrekking tot Veessen-Wapenveld. De PKB gaat uit van een programmatische aanpak. Deze biedt de verschillende regio's ook de mogelijkheid om met alternatieven te komen. Sommige hebben wij ook als

gewenst alternatief opgenomen. Andere kunnen nog worden ingebracht binnen een termijn die in de PKB is opgenomen. Wij gaan serieus om met alternatieven, maar zij moeten wel voldoen aan de randvoorwaarden die zijn opgenomen. Dat zijn geen randvoorwaarden die elk plan onmogelijk maken. De ingebrachte voorstellen moeten echter wel goed zijn om als alternatief te dienen voor de huidige voorstellen.

De VVD-fractie vroeg of het hanteren van de norm van 18.000 m³/s gevolgen heeft voor de rol van Duitsland en de wijze waarop de Duitsers hun taakstelling moeten vormgeven. Dat is niet het geval. Met het maken van bergingsruimte of opslagruimte in Nederland, wordt er niet voor gezorgd dat de opgave bovenstrooms lager wordt. Men zal daar nog steeds zelf een ingreep moeten doen om te voorkomen dat het water bij hun burgers over de dijken heengaat. Het lager stellen van de hoeveelheid afvoer zal er niet toe leiden dat de Duitsers een hogere opgave krijgen. Wij moeten onze eigen problemen met betrekking tot het water dat binnenkomt, oplossen. Er kan hoogstens worden gezegd dat afhankelijk van wat de Duitsers doen de instroom in Nederland lager kan zijn. Die werking vindt andersom niet plaats.

Het zal al lastig genoeg zijn om gezamenlijk vast te stellen wat een gemiddeld afvoerniveau moet zijn in de EU. Daar zullen waarschijnlijk nog vele discussies over volgen waarin de landen het elkaar ook erg moeilijk zullen maken. Wij zijn misschien al wat verder, maar in andere landen moeten er mogelijk nog forse ingrepen worden gedaan als gevolg van de afspraken. Zeker daar waar dicht rond de rivier is gebouwd, is dat natuurlijk heel erg moeilijk.

Wij hebben wat onderzoek gedaan naar de reële hoogte van een Europese bijdrage. Het zal niet zo zijn dat wij als laagstgelegen land meer krijgen uit de grote pot. De EU zal eerder bekijken welke landen nog achterlopen, waar nog veel moet gebeuren of waar de economie wat meer impuls nodig heeft. Zo gaat dat meestal bij de verdeling van gelden. Wij zullen ieder moment gebruiken om aan te geven dat wij nu een keer aan de beurt zijn om wat geld van de EU te ontvangen omdat het voor ons land zo ongelooflijk belangrijk is.

Wij zullen blijven rapporteren over de voortgang. In deze rapportages kan de Kamer terugzien wat er gebeurt met de eventuele alternatieven die worden ingebracht. De heer Van Oosten vroeg of voor Zutphen de grens voor het indienen van alternatieven kan worden verschoven van 2008 naar 2009. Die grenzen zijn allemaal gerelateerd aan de oplevering van het project in 2015. Het ene project is kleinschalig en zou binnen jaar kunnen worden gerealiseerd en het andere project vergt veel meer handelingen. In dat laatste geval is er een langere termijn voor nodig en moet er dus eerder met alternatieven worden gekomen. Op een gegeven moment moet immers de eerste schop in de grond worden gezet.

In Zutphen betreft het twee dijkverleggingen, Voorster Klei en Cortenoever. Dat zijn intensieve en moeilijke projecten met veel inspraak en waarschijnlijk veel bezwaren. Daar is dus een langere tijd voor nodig dan voor een deel van de andere projecten. Daarom kan en wil ik de grens niet verschuiven van 2008 naar 2009. Ik heb ook al gezegd dat ik de hoogwatergeuloplossing eigenlijk

beter vind dan de dijkverleggingen en -verschuivingen. Ik heb deze oplossing niet opgenomen als basisvoorkeur omdat zij 200 mln. duurder is dan de nu voorgestelde variant van dijkverleggingen.

Ik weet dat er in Zutphen heel hard aan wordt gewerkt. Ik heb ook wel het idee dat men in de tijd in staat moet zijn om met dat alternatief naar voren te komen. Ik heb er vertrouwen in dat men daaraan zal werken en dat men 2008 wel zal halen. Tegen die tijd kunnen wij altijd nagaan of de problematiek nog binnen een paar maanden kan worden opgelost. Ik ga niet bij voorbaat een jaar respijt geven. Ik weet namelijk dat wij anders een risico lopen met het oog op 2015.

De heer Van den Oosten vroeg nog wat hij met de Verkenning Waterveiligheid 21ste eeuw en de Decernernota moest. Hij veronderstelde dat daar weer andere besluiten in zouden staan. Ik zou niet durven, hem tijdens deze bijeenkomst iets anders voor te leggen dan tijdens de volgende. De Verkenning Waterveiligheid 21^e eeuw kan in de toekomst consequenties voor het door ons te kiezen preventieniveau hebben, ook voor de grote rivieren. Dat zal na 2015 zijn. Wij onderzoeken nog gedurende lange tijd wat het preventieniveau per dijkkring moet zijn. Dan nog zijn de fluctuaties in riviergebied beperkt. U kunt zich wel voorstellen dat je niet in de ene dijkkring een lage dijk langs de rivier kunt hebben en in de andere dijkkring een hoge, want dan houdt je een probleem. Dan stroomt het water bij het laagste stukje naar binnen. Dit is de simpelste manier om het uit te leggen.

De Decernernota gaat over de Kaderrichtlijn Water en over waterkwaliteit. Zij richt zich vooral op de vraag wat wij moeten doen om de waterkwaliteit in ons land weer op orde te krijgen. Dit zal altijd via ruimtelijke projecten worden aangepakt. Als wij toch bezig zijn om projecten ruimte te realiseren, doen wij het zo dat die ook ten gunste van de waterkwaliteit zijn. Dit heeft geen effect op ons veiligheidsdenken of preventieniveau.

De heer **Van den Oosten** (VVD): In de nota waarover de staatssecretaris spreekt, gaat het ook over waterveiligheid en niet alleen over waterkwaliteit. Laten wij hier nu maar even geen acht op slaan. Heb ik goed begrepen dat de bereidheid bestaat om de Stuurgroep IJsselsprong, die zich bezighoudt met het gebied rondom Zutphen, een paar maanden extra de tijd te geven, als die binnen een jaar kan aantonen, haar werkzaamheden niet af te krijgen?

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Ik zeg dat ik vasthoud aan de datum van 2008, die in de PKB staat genoemd. Ik ga ervan uit dat de stuurgroep in staat is, het werk binnen de gestelde termijn af te hebben. Mocht dat niet lukken, dan moeten wij nagaan of er nog ruimte is. Ik herhaal dat ik ook de opdracht heb om in 2015 het riviergebied klaar te hebben, dus ik moet een moment hebben waarop ik of mijn opvolger een schep in de grond kan steken. Wat dat betreft, lijkt het mij opportuun om pas op dat moment na te gaan of er nog enige ruimte in zit. Ik zou daar niet bij voorbaat van uitgaan.

Volgens mij heb ik hiermee alle vragen beantwoord.

De heer **Walsma** (CDA): Ik heb geduid op de hoogwaterrichtlijn waarin aanvankelijk is gekozen voor

het zo groot mogelijk houden van de zelfstandigheid, maar later voor samenwerking. Daarop hoor ik graag uw reactie.

Staatssecretaris **Schultz van Haegen-Maas Geesteranus**: Ik zie hier inderdaad een aantal aantekeningen over uw bijdrage, ook over de aangeschoten bewindsvrouw van de VVD. Ik ben blij dat ik de brief zelf niet heb gezien. U vroeg hoe het met de door u gewenste vrijheid in de hoogwaterrichtlijn zat. De vrijheid was heel gericht. Nederland wil als initiatiefnemer natuurlijk een duidelijke, ook juridisch afdwingbare hoogwaterrichtlijn. Nederland wil die echter alleen voor de delen die grensoverschrijdend zijn, want daar doet de problematiek zich voor. Water kent geen grenzen. Ik wil dat de richtlijn van toepassing is op de grensgebieden en afdwingbaar wordt. De Europese Commissie ging meteen een stap verder door voor te stellen om ook alle regio's binnen een land eronder te laten vallen. Daarover moest dan eens in de zoveel tijd worden gerapporteerd. Toen ik dat hoorde, dacht ik: voor je het weet, rapporteer je aan de Europese Unie over plekken waar de problematiek zich niet eens voordoet. Ik weet wel andere dingen waarover ik kan rapporteren. Nederland heeft dus de vrijheid bevochten door te zeggen dat het om grensgebieden moest gaan. Uiteindelijk gaat het voorstel van de Europese Commissie verder dan de wens van Nederland. De Europese Commissie zegt dat ook de afstemmingsaangelegenheden in de richtlijn moeten worden opgenomen. Die hebben tot doel om de verschillende regionale aanpakken op elkaar aan te laten sluiten. Op zichzelf doet het er alleen niet zo toe hoe wij in Flevoland een en ander aanpakken. Dat hoeven wij niet met de gehele Europese Unie te delen. Ik wil natuurlijk wel rapporteren over de gebieden waar de Maas en de Rijn het land verlaten. Wij hebben dus wel voor vrijheid gepleit, zij het alleen ten aanzien van regionale, niet grensoverschrijdende zaken.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, de planologische kernbeslissing goed te keuren.

**

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Archeologische monumentenzorg!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Monumentenwet 1988 en enkele andere wetten ten behoeve van de archeologische monumentenzorg mede in verband met de implementatie van het Verdrag van Valletta (Wet op de archeologische monumentenzorg) (29259).**

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Van der Hoeven**: Voorzitter. Het is inderdaad waar. Kijkend naar de wordingsgeschiedenis van dit wetsvoorstel, constateer ik dat het heel lang heeft geduurd, dat er heel veel debatten zijn gevoerd en dat sprake is geweest van veel onderling gekrakeel. Soms ging het de ene kant uit, maar dan werd weer gesteld dat het de andere kant uit moest. Als je die kant uitging, moest je de andere kant weer op. Het ging heen en weer. Toen ik vanmiddag naar de Kamer luisterde, vond ik dat het weer alle kanten uit ging. Als ik de een tegemoetkom, krijg ik ruzie met de ander. Als ik tegen de ander zeg dat het klopt wat betreft de marktwerking en dat wij het zo moeten doen, slaat de een op tilt. Het is net politiek. Ik moet tussen twee klippen door laveren.

Dat neemt niet weg dat ook sprake was van een bepaalde ondertoon en die was positief. Hoe je het ook wendt of keert wat betreft deze Maltawet: wij zetten een flinke stap vooruit, zeker als het gaat om de bescherming van de archeologische monumentenzorg. Wat wij op dit moment hebben, is niets. Zo simpel ligt het. Het verdrag werd in 1992 door de Nederlandse regering getekend. Wij gaan er nu eindelijk mee aan de slag, zodat het wet wordt. Dat is nu aan ons. Daarmee hebben wij de mogelijkheid vanmiddag een klein beetje geschiedenis te schrijven en iets aan die canon toe te voegen, zoals mevrouw Witteman het zei. Wij kunnen constateren dat, door dit te doen, wij een sprong vooruit maken als het gaat om een zorgvuldige omgang met onze bodemschatten. Dat is van belang, want in een beschaafd land moet je goed omgaan met je geschiedkundige kennisbronnen, al kan je die bronnen nog niet altijd ontsluiten. Ook dat is een punt. Op een aantal zaken zullen wij moeten wachten. Dat is niet erg, maar wij moeten er wel voor zorgen dat wij de zaak niet kapot maken.

Het is ook nodig dat wij vaart maken met het geheel. De provincies, de gemeenten, bouwend Nederland, eigenlijk elke betrokken partij in de sector van de archeologie werkt al voor een niet onaanzienlijk deel overeenkomstig de lijnen van het wetsvoorstel. Dat is prima, maar anderzijds is er onzekerheid over wat nu wel wettelijk is geregeld en wat niet wettelijk verplicht is. Dat soort vragen moeten wij kunnen beantwoorden. Met dit wetsvoorstel is dat het geval. Het is belangrijk dat wij na vanmiddag alle partijen in het veld die zo intensief zijn betrokken bij het vaststellen van dit voorstel, kunnen meedelen dat het binnenkort in werking treedt. Daarmee kunnen wij onduidelijkheid wegnemen en de weg effenen voor een nieuwe archeologische uitvoeringspraktijk.

Er zijn veel vragen gesteld. Ik behandel vier grotere blokken en daarna een blokje overig. Het eerste blok gaat over kwaliteit, wetenschap en alles wat daarmee te maken heeft. Het tweede blok gaat over de rol van de provincies, de gemeenten en de vrije markt. Het derde blok gaat over geld, kosten en financiële regelingen. Het vierde blok gaat over de positie van de universiteiten. Ten slotte heb ik nog een stapel overige opmerkingen.

Het eerste blok betreft de kwaliteit van het archeologisch onderzoek. Mevrouw Witteman vroeg hoe geregeld is dat de kwaliteit van het archeologisch onderzoek, van de opgravingen, in voldoende mate

gewaarborgd is. Ik wijs wat dat betreft op het opgravingverbod. Dat is gehandhaafd. Het huidige vergunningstelsel blijft ook gehandhaafd. Ik maak daar twee opmerkingen over. Er zijn geen wettelijke monopolisten meer. In een AMvB wordt geregeld waaraan de vergunninghouders moeten voldoen. Daarmee worden normen geformuleerd. Dat is goed, want die ontbreken in het huidige wettelijke stelsel. Artikel 48 van de wet, zoals die nu voorligt, biedt een basis voor een nadere regeling van de opgravingsvergunning. Ik wijs bijvoorbeeld op het conceptbesluit over de archeologische monumentenzorg. In de AMvB staat dat de vergunning alleen maar wordt verleend aan een organisatie die zodanig is ingericht dat een goed kwaliteitsniveau gewaarborgd is. Dat impliceert dat degene die leiding geeft aan een archeologisch onderzoek academisch moet zijn geschoold en dus het WHW-diploma archeologie moet hebben. Als vergunninghouder dien je je te houden aan de in de beroepsgroep geldende normen. Als vergunninghouder dien je het kennisniveau van je organisatie ook te handhaven. Je dient je voorts te laten leiden door breed gedragen wetenschappelijke inzichten. Dat is de overheidsnormering.

Binnen dat stelsel is er ruimte voor zelfregulering. Als je daar niets voor voelt, wordt het lastig. Anderzijds, als je geen gebruik maakt van de expertise van de beroepsgroep, als je geen gebruik maakt van zelfregulering, wordt het verdraaid lastig uit een oogpunt van betrokkenheid en draagvlak. Dat is de reden dat voor die zelfregulering is gekozen. Uiteindelijk beslist de minister over de geschiktheid van een organisatie om archeologisch onderzoek te doen. De minister verleent de vergunningen, weigert of trekt die in. De Erfgoedinspectie houdt toezicht op de naleving van de eisen.

Met het voorgaande is een flinke stap gezet in de goede richting. Nogmaals, op dit moment is er, behalve wat betreft het interim-beleid, niets geregeld voor de waarborging van het archeologisch onderzoek. Wij zetten dus een stap in de goede richting. Wij hebben niet voor niets een evaluatie afgesproken. Ik kan mij heel goed voorstellen dat je tijdens die evaluatie ook bekijkt hoe het wettelijke kader dat wij nu afspreken, heeft gewerkt. Heeft het ons gebracht wat wij ervan hadden verwacht? Zijn er zaken gebeurd die wij niet hadden beoogd en die toch zijn gebeurd? Die onderwerpen moeten in de evaluatie aan de orde komen. Ik heb er nog een paar. Daar kom ik nog op.

Het Maltawetsvoorstel is niet eenvoudig. Het gaat over veel meer dan alleen een regeling voor opgraven. Het gaat over ruimtelijke ordening, bestuurlijke besluitvorming, financiering en onderzoek. Het voorstel is inderdaad niet gericht op opgraven. Ik zeg in de richting van mevrouw Witteman en mevrouw Meulenbelt dat het geen opgravingwet is. Het wetsvoorstel is er juist op gericht om in situ, in de bodem de zaken te behouden. Als er wordt opgegraven, moet dat uiteraard verantwoord en vakkundig plaatsvinden. Daarover zijn wij het eens. Er is echter meer. Het opgraven moet ook niet zomaar gebeuren. Dat moet vanuit wetenschappelijk oogpunt betekenisvol zijn. De SP hecht waarde aan een goed wetenschappelijk niveau van archeologisch onderzoek. Wie niet? Dat geldt voor ons allemaal. Daarom wijs ik op het aspect van verantwoord wetenschappelijk handelen. Dat is onderdeel

van de concept-AMvB, zoals die nu voorligt. Ik wijs op artikel 17, eerste lid onder d, het universitaire opleidingsvereiste, en op artikel 25, waarin staat dat de vergunninghouder zich moet houden aan de in de beroepsgroep geldende normen. In artikel 26 staat de verplichting tot het onderhoud van kennis en vaardigheden. Dat zijn actuele, breed aanvaarde wetenschappelijke inzichten. Die dienen leidend te zijn bij dat archeologisch onderzoek. Ik ben van mening dat de kwaliteit op dit moment voldoende gewaarborgd is. De wet betekent een forse kwaliteitsimpuls. De concretisering vinden wij in de AMvB terug.

Mevrouw Meulenbelt vroeg hoe het zit met de programma's van eisen. De SP heeft regelmatig gewezen op het grote belang daarvan en op het belang van toetsing door een wetenschappelijke organisatie. Mevrouw Meulenbelt wees ook op de slechte financiële situatie bij de archeologische vakgroepen. Meer sprekers hebben daarnaar verwezen. Het programma van eisen betreft eigenlijk het formuleren van de wetenschappelijke onderzoeksvragen. Wat kan die specifieke opgraving bijdragen aan onze kennis over het verleden? Daar gaat het om.

Op verzoek van de heer Van Raak heeft staatssecretaris Van der Laan -- zij verdient hiervoor inderdaad hulde, zo zeg ik tot de heer Van Middelkoop -- een onderzoek laten instellen naar de kwaliteit van de PvE's bij het archeologische bedrijfsleven. In een reactie op het resultaat hiervan heeft zij besloten, ook een onderzoek te laten instellen naar de kwaliteit van het werk van andere vergunninghouders, zoals gemeenten en universiteiten. Dit onderzoek wordt momenteel gezamenlijk uitgevoerd door de RACM en de Erfgoedinspectie. Het behelst behalve een onderzoek naar de kwaliteit van de PvE's ook een onderzoek naar kwaliteit van de basisrapportages. Het gaat dus om een onderzoek naar de kwaliteit van de gehele keten. Als het resultaat hiervan bekend is, kunnen wij bekijken of het aanleiding geeft tot een andere opstelling.

Maar er zijn gelukkig ook andere instrumenten dan alleen regelgeving. Ik zal de Erfgoedinspectie de opdracht geven om zich bij toekomstige vergunninghouders in ieder geval te concentreren op de PvE's. Dit betekent dat de capaciteit van deze inspectie uitgebreid moet worden en ik zal van deze versterking van de inspectie met name gebruik maken om bij te houden wat de wetenschappelijke merites van de onderzoeksrapporten zijn. Zo zal ik niet precies voldoen aan wat mevrouw Meulenbelt wil, maar ik kom hiermee wel tegemoet aan haar zorgen en wensen op dit punt.

Ik kom zo dadelijk nog terug op de financieringsproblemen van de universiteiten, maar ik ga in ieder geval een gesprek met de universiteiten aan om te weten te komen waar de problemen zitten en waardoor ze worden veroorzaakt. Een intern probleem kan geen aanleiding zijn om extra bij te springen, want dezelfde problemen doen zich ook voor bij andere onderdelen van het wetenschappelijk onderwijs. Er is lumpsumfinanciering en men maakt zijn eigen keuzen. Ik zal hier zeker nog op terugkomen als ik er met de universiteiten over gesproken heb.

Mevrouw Meulenbelt deed nog de suggestie van een consultatieplicht voor PvE's, een verplichte tweede mening. Ik moet zeggen dat ik niet zo houd van dit soort verplichte dingen, het gaat ook volledig tegen de geest van dit wetsvoorstel in. Wel wil ik samen met de beroepsgroep nadenken over de mogelijkheden van vrijwillige intercollegiale toetsing of intervisie. Ik kan me voorstellen dat de beroepsgroep ervoor kiest om in combinatie met wat er in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) is opgenomen, namelijk een leidraad met handvatten voor het opstellen van een PvE, de mogelijkheid van een tweede mening vast te leggen. Ik ga hierover graag in gesprek, maar ik laat het verder aan de beroepsgroep over, en ik zal geen consultatieplicht instellen.

De heer Schouw vroeg naar de betekenis van certificaten voor de kwaliteit, omdat in de concept-AMvB nader is geregeld, aan welke kwaliteitseisen de uitvoerders moeten voldoen.

Inderdaad, dit is overheidsregulering, maar ik zou het toejuichen als de sector zelf een certificaat ontwikkelde dat toegesneden is op de wettelijke eisen. Dit kan bij de beoordeling van een aanvraag gewicht in de schaal leggen. Wij hebben er niet voor gekozen om een bepaald certificaat wettelijk verplicht te stellen, want dan zouden wij de positieve effecten van zelfregulering tenietdoen. Ik stem dus wel in met certificering, maar wel op basis van vrijwilligheid en op initiatief van de sector zelf. Maar goed, dit is nu besproken en ik weet dat deze discussie door de sector goed gevolgd wordt. Ik hoop dan ook dat de sector deze handschoen zal opnemen.

Dan de positie van de gemeente en de provincie en de vrije markt. Ik houd van intergemeentelijke samenwerking, ik heb er geen enkele moeite mee. Ik stel nu voor om de huidige praktijk nog enige tijd voort te zetten, in afwachting van de wettelijke regels voor markt en overheid. De bestaande mogelijkheden van de gemeenten worden dus niet beperkt, maar er is wel sprake van een pas op de plaats. Er zijn nu 32 gemeentelijke vergunningen, waarvan er 6 een landelijk bereik hebben. Er zijn vier duovergunningen, een vorm van intergemeentelijke samenwerking. De werking van de overige vergunningen blijft beperkt tot het gemeentelijke grondgebied. Alle huidige houders van een gemeentelijke vergunning behouden op grond van het overgangsrecht hun vergunning nog twee jaar.

De voorgestelde beperking is dus niet alleen tijdelijk, ze geldt bovendien uitsluitend voor nieuwe aanvragers. Het is de bedoeling dat de gemeentelijke vergunning zich alleen tot het gemeentelijke grondgebied uitstrekt, tenzij gemeenten op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen een samenwerkingsregeling zijn overeengekomen; dan wordt de vergunning verleend voor het grondgebied van de samenwerkende gemeenten. Ik vind dat deze voorwaarde gesteld moet worden om te voorkomen dat gemeenten hun eigen archeologische dienst te gemakkelijk kunnen aanbieden aan andere gemeenten. Dat wilden Kamer en regering immers niet. Dit heeft ook te maken met de marktwerking; oneerlijke mededinging moet voorkomen worden. Gemeenten mogen dus zonder meer samenwerken, maar er geldt wel een formele eis, vergelijkbaar met de eisen op andere beleidsterreinen

waarop de Wet gemeenschappelijke regelingen van toepassing is. Nu heb ik in mijn brief van 15 december aan de Tweede Kamer aangegeven dat de toelichting op artikel 21 van de concept-AMvB een wel heel erg sterke beperking bevat, omdat er eigenlijk maar met één vorm van een gemeenschappelijke regeling aan het vereiste zou kunnen worden voldaan, namelijk met die van openbaar lichaam. Ik zal de toelichting zodanig aanpassen dat ook een andere vorm mogelijk is, maar het moet wel altijd conform de Wet gemeenschappelijke regelingen zijn. Op deze manier wordt er een evenwicht gevonden tussen mogelijkheden tot samenwerking en ruimte voor het bedrijfsleven. Overigens, als de wet markt en overheid tot stand komt, zal niet alleen de voorgestelde beperking worden heroverwogen, maar zullen wij ook het totale plaatje moeten bekijken. Wij hebben gekozen voor een zekere vorm van marktwerking, die natuurlijk niet teniet moet worden gedaan.

Mevrouw Van den Broek heeft gevraagd aan welke criteria de provincies bij het aanwijzen van attentiegebieden moeten voldoen. Zij wil weten of het denkbaar is dat de provincies te grote gebieden aanwijzen om zo veel mogelijk invloed en zeggenschap te behouden.

Een provincie kan op basis van de archeologische monumentenkaart vaststellen waar zich in haar gebied archeologische waarden bevinden. Vervolgens kan de provincie inventariseren hoe snel bepaalde, voor de bodem destructieve bestemmingsplannen zullen worden uitgevoerd. Op basis van deze gegevens is het dan aan gedeputeerde staten om gebieden aan te wijzen als archeologisch attentiegebied. Daarmee legt de provincie de betrokken gemeenten op, het betrokken bestemmingsplan of de betrokken bestemmingsplannen aan te passen. Dit is een bevoegdheid die wezenlijke consequenties voor de gemeente heeft, want er zijn kosten mee gemoeid. Maar deze kosten kunnen op de provincie worden verhaald, dus provincies zullen niet lichtvaardig besluiten tot het aanwijzen van attentiegebieden, want zij weten dat zij dan zullen moeten dokken, om het maar eens wat minder parlementair te zeggen. Kortom, ik verwacht dat zij deze bevoegdheid ook in verband met hun financiële situatie zorgvuldig zullen gebruiken.

Nu gaat het er natuurlijk om of de provinciale en de gemeentelijke overheden inderdaad ruimte laten voor marktwerking. Het nieuwe vergunningstelsel zal ongetwijfeld het een en ander bij provincies en gemeenten in gang zetten, bijvoorbeeld een discussie over de vraag of bepaalde opgravingen door een overheidsinstantie of door het bedrijfsleven moeten worden verricht. Daarover zal een discussie ontstaan, en dat is prima, want het scherpt de opvatting van provincies en gemeenten over hun eigen rol en taak en het scherpt ook hun opvatting over het besteden van publieke middelen. Maar de provincies en de gemeenten kunnen wel zelf een keuze maken tussen de eigen publieke dienst, diensten van commerciële aanbieders en een combinatie van beide. Ik denk dat ook hierbij het verstand de overhand zal krijgen, maar ook ik wil graag weten hoe dit zal uitpakken, dus wij zullen dit bij de evaluatie betrekken. Wij beginnen met iets nieuws, dus het is alleszins de moeite waard om daarnaar te kijken.

Artikel 49 van de nieuwe wet betreft de universiteiten bij de archeologische monumentenzorg.

Mevrouw Van den Broek vraagt of het mogelijk is dat de marktwerking uit haar evenwicht wordt gebracht.

Inderdaad kunnen universiteiten een verzoek indienen om bij voorkeur een opgraving te mogen verrichten, maar dat verzoek wordt niet zomaar ingewilligd. Een universiteit zal moeten aantonen dat die opgraving past in haar eigen onderzoeksprogramma. Ik moet daarover een oordeel vellen en om die reden heb ik in het wetsvoorstel opgenomen dat ik zo'n verzoek voor advies voorleg aan NWO. Er mag niet zomaar iets worden begonnen; die preferente positie is gebonden. Dit is een van de voorbeelden waarmee ik aangeef hoe ik het zal doen, wetende dat ik u daarin niet tegemoet kan komen. Het is het een of het ander en ik kies duidelijk voor deze aanpak. Als ik die voorwaarden combineer met het gegeven dat universiteiten niet onbeperkt capaciteit kunnen inzetten, ben ik niet bang dat die preferente positie zal leiden tot een verstoring van de marktwerking. Nogmaals, ik ga niet in uw richting.

Mevrouw Van den Broek vraagt ook of er bij gemeenten en bij veroorzakers in gemeenten geen gedwongen winkelnering zal plaatsvinden. Dat kan een serieus probleem zijn. Ik leg de nadruk op het woord "kan", want wij weten dat niet.

Ruimtelijkeordeningsprojecten komen tot stand in een proces van onderhandeling tussen een gemeente en een projectontwikkelaar. Het is voorstelbaar dat een projectontwikkelaar in zo'n proces uiteindelijk de opdracht tot opgraven verleent aan een gemeentelijke dienst en daarbij ook andere belangen laat meewegen dan die van prijs en kwaliteit. Ik kan niet in dat hoofd kijken; een ontwikkelaar is daar vrij in. Maar het is ook afhankelijk van de inspanning die het archeologische bedrijfsleven hierin steekt. Voor zover ik dat op dit moment kan overzien, zit het archeologische bedrijfsleven inderdaad hierop te wachten en steekt het er behoorlijk wat inspanning in om zijn deel van die markt binnen te halen. Ik ben het er wel mee eens dat gemeenten niet oneigenlijke druk mogen uitoefenen voor een dergelijke keuze of zich als monopolist mogen opstellen. Dan zouden zij namelijk in strijd handelen met de algemene beginselen van bestuurlijke zorgvuldigheid. Twee dingen zijn van belang. De gemeente moet in kwesties van markt en overheid de bestuurlijke zorgvuldigheid in het oog houden en wij moeten de corrigerende rol die de NMa en de rechter in dezen kunnen spelen niet onderschatten. De beperking die wij aan de gemeentelijke vergunning hebben verbonden -- alleen een vergunning voor het gemeentelijk grondgebied, behalve als je een regeling op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen hebt -- laat voldoende ruimte voor het archeologische bedrijfsleven.

Mevrouw Witteman stelt: wie betaalt bepaalt en de markt bepaalt dus. Neem mij niet kwalijk, maar dat is een beetje simpel. Het opgraven zit aan het einde van een lang proces van bestuurlijke besluitvorming. Dat proces begint bij de opstelling van ruimtelijke plannen en het wordt geconcretiseerd in besluiten inzake bouwen, aanleggen en ontgronden. Het zijn dié besluiten die een opgraving kunnen impliceren. Dit betekent dat de overheden volop betrokken zijn bij de archeologische keuzes. Zij kunnen eisen stellen aan de uiteindelijke opgraving en ook aan de historische informatie die zij van

zo'n opgraving verwachten. Er wordt wel eens gezegd dat zo'n gemeente tegen een projectontwikkelaar kan zeggen "doet u mij maar een opgraving" en dat een projectontwikkelaar tegen een archeologisch bedrijf kan zeggen "ga je gang". Wij weten allemaal dat dit in strijd is met de bestuurlijke werkelijkheid, want overheden zullen in het kader van nadeelcompensatie veelal meebetalen aan een opgraving. Overheden zullen ten principale niet gemakkelijk die archeologische lasten opleggen aan particuliere investeerders. Als zij dat doen, moeten er goede redenen voor zijn. De overheid bepaalt wat er op een locatie in archeologisch opzicht moet gebeuren, de archeologische uitvoeringsorganisatie voert die noodzakelijke maatregelen uit volgens de normen en ethische codes die daarvoor gelden en de verstoorder betaalt de noodzakelijke maatregelen. Eventueel verzoekt hij de beslissende overheid om een financiële tegemoetkoming. Zo behoort het te werken. Weet ik van te voren dat het zo zal werken? Natuurlijk weet ik dat niet. Ik heb helaas geen glazen bol waarin ik dat kan zien. Dat is precies de reden waarom wij dat speelveld afpalen, zodat wij voor onszelf de mogelijkheden creëren om in te grijpen als dat noodzakelijk is. Voor de toekomst kunnen wij uit de evaluatie zaken halen die misschien tot bijstelling nopen.

De heer Wagemakers vraagt of er een toereikende wettelijke grondslag is voor het stellen van beperkingen ter voorkoming van oneerlijke mededinging.

Eigenlijk behoeft die kwestie, zoals hij ook impliceert, een eigenstandige regeling in de nieuwe wet markt en overheid. Daar moet het in, maar die is er niet. In de wet die nu voorligt, is geregeld dat ik beperkingen aan de vergunning kan verbinden. Die beperkingen kunnen heel divers van aard zijn. Het verbinden van beperkingen aan de opgravingsvergunning kent namelijk geen wettelijke clausulering; dat is wel het geval bij de vergunningsvoorschriften. Ik wijs in dit verband op de formulering van artikel 45, derde lid en artikel 46, vijfde lid. Er is een bruikbare wettelijke grondslag, maar wanneer wij de nieuwe wet markt en overheid bespreken is het verstandig om het in die nieuwe wet nog beter te regelen dan nu het geval is. Ik kom graag bij u terug, als wij zo ver zijn. Dan kunnen wij in ieder geval vooruit met dit wetsvoorstel.

Mijn volgende blokje gaat over het geld. Ik wil beginnen met de excessievelkostenregeling. Archeologisch onderzoek kost inderdaad geld en overheden mogen op grond van dit wetsvoorstel de bodemverstoorders aanspreken op de schade die zij met hun initiatieven veroorzaken ten aanzien van het archeologisch erfgoed. Bij grote projecten zullen die archeologische kosten relatief meevallen en kunnen ze vaak verrekend worden in de sfeer van de grondexploitatie. De Wet op de grondexploitatie, een onderdeel van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening, zal deze mogelijkheden versterken. Dat lijkt mij goed, ook wat de financiering betreft van archeologisch onderzoek.

De excessievelkostenregeling is bedoeld voor zeer uitzonderlijke situaties. Vooral voor particulieren of kleinere ontwikkelaars zal de verplichting om archeologisch onderzoek te financieren onredelijk kunnen uitpakken. Het gaat om het begrip "onredelijk". In dat

geval is het aan het bestuursorgaan dat de verplichting heeft opgelegd, om die initiatiefnemer tegemoet te komen in het kader van nadeelcompensatie. Ik kan mij voorstellen dat gemeenten het uitgangspunt hanteren dat zij particulieren nooit lastigvallen met archeologische kosten, maar dat is een kwestie waarover de lokale politiek moet besluiten, niet u en niet ik. OCW komt pas in beeld als die archeologische kosten ook voor de desbetreffende gemeente of provincie onevenredig zijn. Het gaat dus niet om de particulier in kwestie, want die gaat in het kader van de nadeelcompensatie naar het bestuursorgaan dat de verplichting heeft opgelegd. Als bijvoorbeeld de desbetreffende gemeente wordt geconfronteerd met onevenredige kosten, dan wordt er gekeken naar de draagkracht van die gemeente.

De heer Van Middelkoop vraagt in verband daarmee of er dan ook wordt gekeken naar de gemeentelijke huishouding. Nee, daar gaat het natuurlijk niet om. Het gaat niet om de daadkracht in de zin van je financiële huishouding. Het gaat wel om de daadkracht naar rato van het aantal inwoners. Het gaat niet om de vraag wat je met je geld hebt gedaan, maar om de vraag of je de mogelijkheid had moeten hebben, gelet op de financiële uitkering die je krijgt. Je kijkt dus naar wie ervan gaat profiteren. Dat zullen vooral de kleinere gemeenten zijn, wat een keuze van ons is geweest. De regeling kent een aantal objectieve rekenregels voor de draagkracht, en een jaarlijks subsidieplafond. Ik kijk naar de totale kosten, en er wordt getoetst op een aantal aspecten. In de eerste plaats is dat de vraag of de initiatiefnemer zelf op een geloofwaardige manier heeft bijgedragen aan de archeologiekosten. Dat is nodig om te voorkomen dat de kosten naar het Rijk worden doorgeschoven. Is de opgraving cultuurhistorisch en wetenschappelijk gezien zinnig, en gaat de opgraving niet lijnrecht in tegen het rijksbeleid? Daarbij moet vooral worden gedacht aan het in situ beleid dat in deze wet wordt voorgesteld. De specifieke uitkering wordt uitsluitend verleend voor het doen van opgravingen. Ik kan daarbij gebruik maken van de adviezen van de schadebeoordelingscommissie OCW, op grond van de Monumentenwet 1988. Op dit moment bestaat er al een subsidieregeling voor excessieve opgravingskosten, die is gebaseerd op de Wet op het specifiek cultuurbeleid. Omdat er wel FES-geld is, maar nog geen monumentenwettelijke financieringsgrondslag, is voor die oplossing gekozen. Maar voor de langere termijn is gekozen voor een specifieke uitkering, in plaats van een subsidie.

Welk bedrag is daarvoor beschikbaar? Het gaat om een extra impuls vanuit het FES-budget, ter grootte van 10 mln. Maar structureel is er nog een bedrag van 1,25 mln. 3 mln. is toegevoegd aan 2006, waarvan een deel is overgebleven, dat wordt overgeheveld naar het volgende jaar. Daar kunnen wij het mee doen. Vanaf 1999 heeft die 1,25 mln. op de begroting gestaan, en sinds het beschikbaar komen van dat geld zijn alle aanvragen van gemeenten die voldeden aan de criteria, binnen het budget gehonoreerd. Alleen in 2006 en 2007 wordt dat bedrag verhoogd. Daarnaast is er 9 mln. per jaar beschikbaar voor gemeenten en provincies om de wet goed te kunnen uitvoeren. Dan spreken wij over de vergoeding van de

bestuurslasten. Dit bedrag wordt toegevoegd aan het Provincie- en het Gemeentefonds.

Het gaat altijd om excessieve kosten, om kosten die beschouwd moeten worden als onevenredig. Zoals ik al zei: de vernietiger van het bodemarchief dient zelf een serieuze financiële inspanning te leveren. Provincies en gemeenten moeten een substantieel deel van hun provinciale, respectievelijk gemeentelijke archeologiebudget daarvoor inzetten. Die benadering houdt rechtstreeks verband met de keuze voor decentralisatie die is gemaakt. Gemeenten en provincies zijn in beginsel zelf verantwoordelijk voor de financiële gevolgen van het archeologiebeleid dat zij voeren. Ik denk dat er op dit moment voldoende geld beschikbaar is. Nu extra, en straks die 1,25 mln., welk bedrag blijft.

Valt het criterium "in redelijkheid" voldoende te objectiveren? Ja, ik denk het wel. In artikel 34a zitten twee redelijkheidsafwegingen. In de eerste plaats moet het bestuursorgaan dat een verplichting oplegt, nagaan of alle kosten die daaruit voortvloeien in redelijkheid voor rekening van de verstoorder moeten komen. Als dat niet het geval is, kan onder andere op grond van artikel 42 de verstoorder in aanmerking komen voor die nadeelcompensatie. Daarbij wordt uitgegaan van de daarbij gebruikelijke casuïstiek, waar de draagkracht onderdeel van uit kan maken. Dat is dus in die zin voldoende te objectiveren. In de tweede plaats kan het verplichtende bestuur in aanmerking komen voor die specifieke uitkering als de kosten ten gevolge van die nadeelcompensatie niet in redelijkheid voor rekening moeten blijven van het bestuursorgaan. In het Besluit op de archeologische monumentenzorg zijn objectieve rekenregels opgenomen, waarbij de draagkracht van de gemeente wordt gerelateerd aan het inwoneraantal, en niet aan het feit of een gemeente al dan niet een begrotingstekort heeft, of iets dergelijks. Dan zou namelijk gebeuren waarvoor terecht wordt gewaarschuwd, namelijk dat de gemeenten die in een financieel moeilijke situatie zitten, gemakkelijker voor die excessievelkostenregeling in aanmerking komen dan andere gemeenten die niet in zo'n financieel moeilijke situatie zitten, maar waarop wel de excessievelkostenregeling van toepassing is. Op die manier wordt dat voorkomen.

Er is gevraagd of de 1%-norm van RWS de verstoordersnorm is. Het is waar dat bij projecten van RWS vaak dat percentage van 1 voor archeologiekosten wordt gehanteerd. Dat beleid wordt verlaten, want ook voor RWS geldt dat de veroorzaker betaalt. Het kan niet zo zijn dat de rijksoverheid nu of straks goedkoper af is dan andere verstoorders. Ik ben daar uitgebreid op ingegaan in mijn brief aan de Tweede Kamer over de concept-AMvB.

Mevrouw Van den Broek vroeg hoe het zit met de uitvoering van de regeling voor excessieve kosten. Is daar geen sprake van een machtsmiddel, en van een pettenproblematiek?

Die regeling maakt het mogelijk dat specifieke uitkeringen worden verstrekt aan een gemeente of een provincie. Het is sinds jaar en dag beleid dat het Rijk daarbij afstandelijk optreedt. Dat is goed, want het is niet de bedoeling dat de decentralisatieuitgangspunten door dergelijke financiële impulsen worden verstoord. Het is zodanig ingericht dat in ieder geval voor de minister heel weinig te sturen valt, en dat moet ook zo. Er is wel een

aantal vangnetbepalingen, die het mogelijk maken om een marginale toets uit te voeren op de besluitvorming van de andere overheden. Van die vangnetbepalingen zal ik in bijzondere gevallen zeer voorzichtig gebruik maken. Het is van belang dat wij ons gewoon houden aan datgene, wat wij met elkaar hebben afgesproken.

Ik zie best in dat die archeologische vakgroep binnen het huidige archeologiebestel een probleem heeft. Ik ga ook praten met de vijf archeologie-universiteiten, maar dan wil ik wel een document van de universiteiten hebben, waarin zij mij met getallen duidelijk maken hoe de financiële situatie bij de vakgroepen de afgelopen tien jaar is veranderd, en waardoor. Als dat een gevolg is van intern beleid van de universiteiten, hangt er een verhaal aan, dat ik wil weten. Op basis daarvan ben ik bereid overleg te voeren met de voorzitters van de colleges van bestuur. Ik wil ook graag weten hoe de universiteiten zelf de financiële situatie van de vakgroepen zien. Ik zal zeker de voorzitters aanspreken op hun eigen verantwoordelijkheid dat die vakgroepen in staat moeten zijn, een volwaardige plaats in te nemen in het Nederlandse archeologiebestel. Ik informeer de Kamer zodra ik dat gesprek heb gehad.

Mevrouw Witteman heeft gelijk met wat zij heeft gezegd over artikel 22. Daaraan moet inderdaad worden toegevoegd "en onderzoek". De AMvB zal op dat punt worden aangepast.

De heel interessante vraag is gesteld, hoe het zit met de toevalsvondsten. De kosten daarvoor zijn inderdaad niet vastgelegd in de wet, want die zijn niet aan een verstoorder toe te schrijven. Die heeft keurig aan zijn wettelijke verplichtingen voldaan om de archeologische waarden in de grond te laten opsporen, en dan wordt er toch nog iets gevonden. In het afgelopen decennium is er een prima praktijk opgebouwd, waarin de kosten voor deze toevalsfondsen per geval worden bekeken. Zij worden in onderling overleg verdeeld tussen Rijk en andere overheden, dus provincies of gemeenten. Het Romeinse schip in Leidsche Rijn was een voorbeeld, en toen is de financiering tussen OCW en de provincie Utrecht in goed overleg geregeld.

De heer Van Middelkoop heeft refererend aan aanwijzing 184 gezegd dat een wijzigingsregeling slechts in bijzondere gevallen een citeertitel mag hebben. Uit de toelichting van aanwijzing 108 maakt hij op dat in citeertitels van wijzigingsregelingen niet het begrip "wet" mag worden opgenomen. Dat ben ik toch niet met de heer Van Middelkoop eens. Ik vind namelijk dat het tweede lid van aanwijzing 184 juist van toepassing is. Het belang en de complexiteit van dit wetsvoorstel dat de opgravingsmarkt liberaliseert -- zijnde een beleidswijziging die van een zeer majeur karakter is -- en de nieuwe zelfstandige bepalingen in het wetsvoorstel rechtvaardigen mijns inziens in ieder geval een citeertitel. Ik lees niet in de toelichting bij aanwijzing 108 dat het begrip "wet" in de citeertitel bij een wijzigingswet niet mag. Die aanwijzing gaat slechts over het opnemen van het onderwerp van de wijziging in het opschrift, maar het opnemen van dit onderwerp maakt van het opschrift nog geen citeertitel. Het begrip "wet" mag dus niet gezet worden bij het onderwerp in het opschrift. In de toelichting bij aanwijzing 184 zijn voorbeelden opgenomen van citeertitels van wijzigingswetten, waarbij wel degelijk het

begrip "wet" voorkomt, zoals de Wet beursgang KPN en de Wet afschaffing adviesverplichtingen.

Vervolgens kom ik bij de pot met gouden munten waarover de heer Van Middelkoop sprak. Op blz. 5 van de memorie van antwoord geef ik inderdaad aan dat het vernietigen van waardevolle artefacten, voor zover ze beschermd zijn, verboden is. In de definitie zoals opgenomen in artikel 3 van de Monumentenwet 1988 gaat het om een monument dat door de minister is aangewezen en onroerend is. Welnu, die pot met gouden munten is niet door de minister aangewezen en is ook niet onroerend. Artikel 50 ziet inderdaad op roerende monumenten. De heer Van Middelkoop mag echter niet aannemen dat die pot met gouden munten aangemerkt kan worden als een beschermd monument. Verder vroeg hij van wie die roerende monumenten eigenlijk zijn. Roerende monumenten die zijn gevonden bij het doen van opgravingen waarop niemand zijn recht op eigendom kan bewijzen, vallen volgens artikel 50 toe aan de provincie, de gemeente of het Rijk. In die zin wordt een van de drie eigenaar van de pot met gouden munten, waarbij het uitgangspunt is dat de toekomstige beheerder, dus ook de overheid die verantwoordelijk is voor een goede opslag, tevens de eigenaar is van de opgegraven vondsten. Op die manier wordt dat probleem dus opgelost.

De heer Van Middelkoop vroeg verder of artikel 43 ten onrechte niet verwijst naar het rapport dat kan worden verlangd bij een sloopvergunning als bedoeld in artikel 37 van de wet. Hij vroeg zich dan ook af of er in dezen niet sprake is van een wettelijke omissie. Ik ben bang dat hij daarin gelijk heeft.

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Ah, een novelle!

Minister **Van der Hoeven**: Nee, geen novelle. Ik laat het onderzoeken en indien nodig, passen wij artikel 43 zo spoedig mogelijk aan. Als het een novelle zou zijn, kunnen wij er niet over stemmen vandaag. En dan hebben wij een probleem en blijft de onzekerheid voor het veld nog langer voortbestaan. Nogmaals, ik onderzoek het en laat de Kamer de uitkomst ervan weten. Dan is het altijd mogelijk om het zo snel mogelijk aan te passen.

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Ik begin er ondertussen aardigheid in te krijgen, want dit is deze maand mijn tweede kans op een novelle. De andere had betrekking op het wetsvoorstel Werken aan winst. Maar hoe gaat u het verder uitvoeren? Ik ben de welwillendheid zelf en wij zullen vandaag ook stemmen over de wet, geen misverstand daarover, maar, naar ik aanneem, kunt u dit alleen maar bij wijziging van wet repareren.

Minister **Van der Hoeven**: Ik denk dat u gelijk heeft, maar ik wil het eerst uitzoeken. Ik laat de Kamer de uitkomst ervan weten. Dan geef ik ook aan op welke manier ik ermee omga.

De heer Van Middelkoop vroeg verder waarom de bijzondere rapportageverplichting alleen van toepassing is op aangewezen stads- en dorpsgezichten. Hij voegde er de vraag aan toe wat er op tegen is om buiten de aangewezen stads- en dorpsgezichten een rapportageverplichting ex

artikel 37 te kunnen opleggen. Hij heeft gelijk; het geldt alleen bij sloop binnen een aangewezen stads- en dorpsgezicht. Er is daar over het algemeen sprake van een grotere trefkans op archeologische waarde. De betekenis van het verbinden van een archeologievoorschrift aan een sloopvergunning is daarin gelegen dat al in een eerder stadium dan in het kader van de bouwvergunning, archeologisch onderzoek kan worden afgedwongen.

Dan de introductie van de "fast trackprocedure" in de ruimtelijke ordening. Er mag inderdaad geen zand worden gestrooid in de raderen van de archeologische procedures. Ik zeg dan ook graag toe dat ik samen met de minister van VROM dit punt in het kader van de invoering van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening zal bekijken.

Mevrouw Witteman vroeg waarom niet is gekozen voor een actiever instandhoudingsbeleid.

Veel factoren die de kwaliteit van een archeologisch monument beïnvloeden, zijn inderdaad nog niet in kaart gebracht. Het in conditie houden van een archeologisch monument in natte gronden vergt ook een heel andere aanpak dan het goed conserveren van archeologische sites op droge zandgronden of in de Löss in Limburg. Er moet nog veel kennis vergaard worden, met name omtrent het treffen van de juiste en de meest adequate maatregelen, afhankelijk van de regionale verschillen die er zijn. Dat is de reden waarom de RACM, overigens vaak in samenwerking met anderen, zoals de provincie, nu een aantal pilots uitvoert om juist die kennis te vergroten. Dat kan ertoe bijdragen dat men wel beter beleid kan voeren. Pas als die kennis er is en is uitgekristalliseerd, kun je een inschatting maken van de financiële consequenties en de consequenties wat betreft het instandhoudingsbeleid.

Mevrouw Van den Broek vroeg waarom RACM-onderzoek voor de aanwijzingstaak niet op contractbasis kan worden uitgevoerd. Het betreft een overheidstaak maar het verzamelen van de daartoe benodigde gegevens kan toch ook door het bedrijfsleven worden uitgevoerd?

Ja, dat klopt. Dat kan door bedrijven worden uitgevoerd. Het is zeer wel denkbaar dat de RACM voor bepaalde opgravingen het bedrijfsleven inschakelt. Ik kan mij echter ook voorstellen dat de RACM als kennisinstituut voeling blijft houden met de opgravingspraktijk, en wel door af en toe zelf opgravingen te verrichten, zodat de kennis die deze dienst heeft niet een papieren kennis wordt.

Verder vroeg mevrouw Van den Broek of dit wetsvoorstel geen rompslomp met zich zal brengen en of het wel de toets van minder regelgeving kan doorstaan. Het gaat inderdaad om zo min mogelijk regeldruk. Dat is de reden waarom er is aangesloten bij de bestaande regels op het terrein van de ruimtelijke ordening. Als alles goed gaat -- en daar gaan wij van uit -- zal dit wetsvoorstel geen extra formulieren tot gevolg hebben. Daar zitten wij namelijk niet op te wachten, u niet, ik niet, en de boeren, de burgers en de bouwers ook niet. De afweging van het archeologisch belang is volledig geïntegreerd in bestaande besluiten: de bouwvergunningen, de ontgrondingsvergunning en wat dies meer zij. Er is dus geen sprake van bureaucratische rompslomp. Tegelijkertijd mogen de implicaties van dit wetsvoorstel niet worden

ontkend of onderschat. Meer dan in het verleden zal het archeologisch belang moeten worden meegewogen in de besluitvorming over bodemingrepen. Wij dienen het archeologisch belang. Wij leggen het met zo weinig mogelijk regels vast, maar er zal wel iets veranderen in de besluitvorming over het bodemgebruik. Dat is ook nodig, willen wij voorkomen dat het bodemarchief, dat deel is van onze niet beschreven canon, in een hoog tempo verdwijnt. Dat willen wij natuurlijk niet.

Het wetsvoorstel heeft de dereguleringsstoets ondergaan. Het ministerie van Justitie en het ministerie van Economische Zaken kijken ook mee. EZ let daarbij met name op de administratieve lasten voor het bedrijfsleven. Zowel het wetsvoorstel als de concept-AMvB is op die aspecten kritisch bekeken en aan de maat bevonden.

Mevrouw Witteman vroeg of het streven naar het behoud in situ niet illusionair is. Het is waar dat het niet altijd te realiseren valt. Dat is precies de reden waarom het behoud in situ niet is voorgeschreven in de wet. Als dat zou zijn gebeurd, zou mevrouw Witteman naar mijn mening volkomen gelijk hebben en zou iedereen op zijn achterste benen staan, want dan ga je een slot op Nederland zetten. Dat moet je dus niet doen. Het wetsvoorstel laat de overheid bij elke besluitvorming zelf bepalen hoe men wil omgaan met de geïnventariseerde archeologische waarden. Dat kan behoud in situ betekenen, maar het kan ook inhouden dat wordt verplicht tot het laten verrichten van een opgraving. Of men kan de opgespoorde waarden negeren. Dan laat men dus andere belangen prevaleren. Ook dat is mogelijk. Ik zeg het opnieuw: het is geen opgravingswet. Dat kan ook niet, want een van de belangrijkste doelstellingen uit het verdrag was juist het behoud van het bodemarchief. Dat kun je niet negeren. Je kunt er dus geen opgravingswet van maken.

Ik ben het ook niet eens met de opvatting van mevrouw Witteman dat al het erfgoed in Nederland vaak beter bewaard is in een museum dan in de bodem. Dan zetten wij de klok van de archeologische monumentenzorg echt zo'n dertig of veertig jaar terug. Dan komen wij weer terecht in het tijdperk van de "pretopgravingen". Ik heb mij laten vertellen dat deze opgravingen zo worden genoemd. De essentie is: je graaft op als het werkelijk noodzakelijk is, maar daar heb je wel kennis en kaartmateriaal voor nodig. Hierover is door een aantal Kamerleden vragen gesteld. Investeren in kennis en onderzoek is een reguliere OCW-verantwoordelijkheid. Archeologische monumentenzorg is inderdaad bijzonder. Zonder kennis is immers geen goede zorg mogelijk. Als de bestuurder niet weet waar zich archeologisch relevante terreinen bevinden, kan hij ook geen onderzoeksplichten opleggen. Zo simpel is dat. Kennis, onder meer in de vorm van goed kaartmateriaal, is dus onontbeerlijk.

In het wetsvoorstel is voorzien in een archeologisch kenniscentrum. Dat heeft al bij de RACM vorm gekregen in een databank, Archis. Op die databank wil ik mijn financiële inzet richten. Dat is naar mijn mening van belang omdat je op die manier informatie verzamelt die toegankelijk wordt. Wij kunnen natuurlijk niet wachten met archeologische monumentenzorg tot heel Nederland in archeologisch opzicht in kaart is gebracht. Dat lukt niet. Om die reden hebben wij de verantwoordelijkheid voor het ontwikkelen van het goede

kaartmateriaal over een aantal partijen verdeeld. De verantwoordelijkheid ligt deels, namelijk voor Archis, bij het Rijk, maar ook bij gemeenten, want zij worden verplicht om al hun nieuw vast te stellen bestemmingsplannen archeologisch te onderbouwen. Dat levert informatie op. Die verantwoordelijkheid ligt ook bij de bodemverstoorders, die door gemeenten en provincie verplicht kunnen worden om bij de vergunningaanvraag voor hun bodemverstorende projecten een archeologisch rapport te overleggen. Op die manier komt de informatie dus van drie verschillende kanten binnen.

Heb je een archeologische waarde vastgelegd, dan is het van belang dat deze waarde ergens aan wordt gekoppeld. Die kan immers een juridische beperking gaan inhouden, bijvoorbeeld omdat er een beschermd monument van wordt gemaakt. Zodra die archeologische waarde inderdaad die juridische beperking gaat inhouden, moet deze beperking kenbaar worden gemaakt via inschrijving in de kadasters. Ik meen dat het wezenlijk is dat wij dat doen. Verder vind ik het van belang dat de informatie die er is, ook informatie met een andere status, zoveel mogelijk via internet raadpleegbaar is. Daarvoor is de website www.kich.nl in het leven geroepen.

Mevrouw Witteman heeft naar de achterstand bij de opgravingen gevraagd. Wij hebben een achterstand bij het uitwerken van de reeds eerder uitgevoerde opgravingen. De Stichting voor de Nederlandse archeologie heeft dit vraagstuk voor mij in kaart gebracht en een rapport opgesteld onder de naam Odyssee. Op dit moment spreken wij met de Stichting voor de Nederlandse archeologie over een pilot waaruit kan blijken hoe wij deze achterstand het best kunnen wegwerken. Als men een dergelijk voorstel doet, sta ik in ieder geval positief tegenover de uitvoering van die pilot en dat heeft dan ook betrekking op het geld. Voor alle duidelijkheid: dit wetsvoorstel is niet bedoeld voor het wegwerken van oud archeologisch onderzoek.

De heer Schouw heeft gevraagd waarom geen rechtsgevolgen zijn verbonden aan het beroepsregister. Het beroepsregister is van de sector. De Nederlandse Vereniging van Archeologen onderhoudt dat register en ziet toe op de juiste kwalificatie van degenen die zich in het register inschrijven. De eisen die aan de functionarissen bij de opgravende instanties worden gesteld, zijn terug te vinden in de wet. Derden kunnen te weten komen of daaraan wordt voldaan door het beroepsregister te raadplegen. Daarin schrijft men zich immers in. De inschrijving wordt geweigerd als iemand niet aan de voorwaarden voldoet. Nogmaals, dit is iets wat de sector zelf in handen heeft en ook doet.

De heer Wagemakers vroeg waarom niet ook het bouwhistorisch onderzoek in dit wetsvoorstel is geregeld. Zijn veronderstelling dat wij eerst de achterstandspositie van de archeologie willen rechtzetten, is juist. Ik zeg hem graag toe dat ik de RACM zal laten onderzoeken of een bouwhistorisch onderzoek kan worden geregeld dat vergelijkbaar is met het archeologisch onderzoek. Dat hoeft zeker niet te betekenen dat wij aanvullende regelgeving nodig hebben, maar ik wil dat graag op deze manier eerst onderzocht hebben.

Leuk vond ik de vraag van de heer Schouw over de toekomst en de positie van de amateurarcheologen. Er

zijn inderdaad heel veel mensen die in hun vrije tijd betrokken zijn bij de geschiedenis en in het bijzonder bij de archeologie. Soms gaan zij kijken. De opgraving op dit moment in Eindhoven trekt inderdaad duizenden bezoekers, maar daar moet men wel met de vingers van afblijven, alhoewel men soms wel mag meedoen. Veel mensen willen in hun vrije tijd ook zelf iets doen. Het is niet toegestaan dat amateurarcheologen zelf een opgraving uitvoeren, maar het komt wel voor dat men individueel of en groepsverband meegraaft bij een professionele opgraving. Dat heb ik ook in Eindhoven gezien. Ik wil graag de bestaande mogelijkheid openhouden dat de verenigingen van amateurarcheologen zelfstandig kunnen opgraven op locaties waar de archeologie niet behoudenswaardig is. Die mogelijkheid hebben wij en die moeten wij ook houden.

Er zijn natuurlijk ook nog andere activiteiten dan opgravingen waarbij amateurarcheologen een rol spelen. Zij beschikken dan vaak over regio-specifieke kennis en informatie. Daardoor zijn zij in feite een bron van informatie voor de gemeentelijke overheid. Laten wij ook dat soort zaken vooral behouden. Ook is het niet te versmaden dat juist de amateurarcheologen door hun enthousiasme een bijdrage leveren aan het draagvlak voor de archeologie.

De heer Schouw had nog een vraag over de evaluatie. Op een aantal punten ben ik al op de evaluatie ingegaan. De vraag is nu hoe gemeenten het archeologische belang serieus gaan oppakken. In 2007 laat ik de RACM een uitgebreide steekproef doen naar de manier waarop gemeenten het archeologisch aspect betrekken in hun ruimtelijk beleid, met name bij bestemmingsplannen. Dan heb je in feite een nulmeting. Die nulmeting lijkt mij van belang omdat het onderzoek dan bij de evaluatie kan worden herhaald en op die manier grip kan worden verkregen op de ontwikkelingen.

Ik ben twee vragen vergeten te beantwoorden. De eerste vraag was van mevrouw Witteman en de heer Schouw over de precieze waardekaarten en de kennisatlassen. De vraag was eigenlijk of onderzoeksprojecten van universiteiten voor het maken van dergelijke kaarten en atlassen niet gefaciliteerd kunnen worden. De heer Schouw vroeg hoe wij voor een voorspelbaar proces zorgen. De verbetering van het kaartmateriaal past binnen het onderzoeksprogramma van de RACM. Er wordt bijvoorbeeld gewerkt aan de volgende generaties van de indicatieve waardekaarten. Er wordt gebruik gemaakt van kennis en inzicht van de academische wereld, zowel nationaal als internationaal. Ik wil wel bekijken of het onderzoek een extra impuls behoeft, maar ik zal de universiteiten niet faciliteren om die taak op te pakken, want dat is hun taak al. Ik wil wel naar die extra impuls kijken. Verder zie je dat gemeenten en provincies ook hun eigen cultuurhistorische waardekaarten maken. Ik denk dat dit een prima ontwikkeling is.

De heer Van der Lans vroeg of een buitenlands bedrijf mag opgraven in Nederland, hoe de kwaliteit dan wordt gewaarborgd en hoe de aanbesteding werkt. Een buitenlands bedrijf kan in aanmerking komen voor een opgravingsvergunning. Wij hebben immers een open Europese markt. Voor dat bedrijf gelden uiteraard dezelfde kwaliteitsregels als voor een nationaal bedrijf. Een

nationaal of een buitenlands bedrijf dat een opgravingsvergunning heeft, mag zich inschrijven als het bestuursorgaan de aanbestedingsprocedure start. Of dat bedrijf het haalt, is een tweede. Voor een bedrijf uit een EU-lidstaat dat al een opgravingsvergunning heeft, kent de AMvB ook de clausule van de wederzijdse erkenning. Op grond van het EG-verdrag moet immers rekening worden gehouden met de verplichtingen waaraan de dienstverrichters die afkomstig zijn uit een andere lidstaat mogelijk wel al moeten voldoen in het land van vestiging.

*N

Mevrouw **Witteman** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Ik heb goed gehoord dat de minister opnieuw wil kijken naar artikel 22. De gemeentelijke inperking wordt genuanceerd en de toelichting wordt aangepast wat betreft de samenwerking tussen de gemeenten en de markt. Zij heeft nog een aantal toezeggingen gedaan en veel pilots uitgeschreven. Zij heeft het er erg druk mee gehad. De vraag is alleen wanneer de uitslagen daarvan bekend zijn. Worden wij daar dan ook over geïnformeerd? De minister heeft zojuist toegezegd nog naar de waardekaarten te kijken. Zij wil niets faciliteren, maar zij heeft goed begrepen dat het een belangrijk gegeven is. Ik zal daar straks nog op ingaan. De pilot die zij op dat punt heeft uitgezet, vind ik uitstekend. Zij wil kijken hoe het zit met de achterstanden en met het instandhoudingsbeleid. Men weet nu nog niet zo goed hoe men met terreinen moet omgaan waar die resten zich bevinden, die nu door de erosie vaak ook nog verbrokkelen. De minister zei niet dat die slag nog niet is gemaakt, maar die gaan wij snel maken.

Naar aanleiding van mijn opmerkingen zei de minister een beetje cynisch: wie betaalt, bepaalt. Zij liep daarna het hele proces nog eens door en gaf aan hoe goed het allemaal geregeld is. Zij zei dat er allemaal vergunningen worden gevraagd en dat iedereen gekwalificeerd moet zijn. Daar heeft zij wel gelijk in, maar mijn opmerking kwam voort uit de praktijk. Hoe goed de archeoloog ook is opgeleid, het programma van eisen wordt vaak opgesteld in samenwerking met projectontwikkelaar en archeologische dienst. Het geld is dus weer bepalend. Ik spreek dus niet neerbuigend over de archeoloog, het is meer een aanklacht tegen een dergelijke markt. Tegen de collega van de VVD-fractie zeg ik nog dat dit niet in het algemeen geldt: er zijn ook goede opgravingsdiensten. Je stuit alleen op de punten waar het verkeerd gaat. Dan draait mijn hart zich om. Mijn hart ligt niet per se in de bodem, maar wel in het bodemarchief.

De minister heeft gezegd dat de borging van de opgravingskwaliteiten vooral wordt gezocht in de zelfregulering van de beroepsgroep. Zij heeft het ook over certificering door de beroepsgroep en collegiale beoordeling gehad. Uit de formuleringen van de minister maak ik op dat dit interim-beleid voorlopig het beste is wat wij kunnen bieden. Zij gaf ook toe dat er eigenlijk geen goede normen zijn voor de borging van de onderzoekskwaliteiten. Die normen wil zij halen uit een lopend onderzoek naar het programma van eisen. Dat lijkt mij een uitstekend idee. Daarmee geeft zij echter ook toe

dat dit er niet is. Onze ongerustheid is dus niet geheel van de straat geplukt.

Het idee is om de kwaliteit van de besluitvorming in het begin van het proces te verhogen. Is het niet verstandig om te focussen op de indicatieve waardekaarten en die onder de verantwoordelijkheid van de RACM te laten vallen? De minister voegde eraan toe dat die waardekaarten door drie instanties worden gebruikt: de gemeente, de provincie en de projectontwikkelaar. Waardekaarten worden door een rijksinstituut ontwikkeld en daaraan verlenen archeologen, cultuurhistorici en antropologen hun medewerking. Die kaarten kunnen aan het begin van de besluitvorming staan en kunnen een plaats krijgen in het vergunningstelsel. Dan heb je ook de mogelijkheid om mensen ter verantwoording te roepen. Archis zou dat goed kunnen doen. Die kaart kan een middel zijn voor de particulieren om de gemeente op een nette manier onder druk te zetten. Het kan een middel voor de gemeente zijn om de provincie onder druk te zetten. Die kaart kan ook gebruikt worden om de verstoorders te laten zien dat zij verkeerd of juist goed bezig zijn. Die waardekaarten fungeren dan als een soort bijbel; vergeef mij de vergelijking. Als iedereen daaruit kan putten, dan kunnen er volgens mij geen zaken fout gaan in het proces. Ik pleit er dus voor om daar nog even naar te kijken. Natuurlijk moet er voortgang in zijn en dat het rommelig verloopt, snap ik ook. Extra aandacht voor die waardekaarten lijkt mij echter een goede zaak.

De minister heeft zojuist gezegd dat in situ niets wordt voorgeschreven. Uit de stukken blijkt echter iets anders. In het verdrag zelf staat expliciet dat de voorkeur gegeven wordt aan het beschermen in situ. Dat komt ook naar voren in de stukken over dit wetsvoorstel. Het uitgangspunt is dat archeologische waarden zoveel mogelijk in situ behouden worden. De minister zei zojuist ook nog dat het opgravingsverbod gehandhaafd wordt. Ook heeft zij gezegd dat het erom gaat de zaken in situ te bewaren. Dat is dus het allerbelangrijkste, zij het dat de minister het niet dwingend voorschrijft. Als ik nu denk aan de praktijk in Nederland, de dichtbevolktheid van ons land, de bodemgesteldheid, het klimaat, de erosie, en de noodzaak om vroegere sporen te onderzoeken -- archeologen en historici snakken ernaar om bijvoorbeeld meer kennis te krijgen van vooral de vroege middeleeuwen waar bijna niets meer van over is -- zou het dan niet goed zijn om bijvoorbeeld in een AMvB vast te leggen dat het in situ bewaren gelijkwaardig is aan het opgraven? De minister moet mijn woorden niet helemaal letterlijk nemen, maar ik denk dat het goed zou zijn als het naast elkaar kon worden gezet en niet op de plaatsen 1 en 2. Ik denk dat zo meer aandacht kan worden besteed aan ook het opgraven. Nu wordt vaak opgegraven als het niet anders kan. Als wij in situ bewaren, kunnen de kaarten die wij gaan maken een goede rol spelen, want daarop staat alles wat wij hebben, plus een prioritering, waardoor er goede keuzes kunnen worden gemaakt. Er wordt opgegraven omdat de bouwlocatie nodig is, maar het zou ook moeten kunnen omdat wij kennis nodig hebben om de geschiedenis op papier te krijgen. Ik heb met archeologen gesproken die zeggen dat wij wel van alles in situ kunnen bewaren, maar dat wij dan nog niets weten. Ik heb dit werk zelf ook gedaan en ik weet hoe frustrerend het kan zijn als

je dicht bij een punt van kennis bent maar je toch niet door kunt met het ontwikkelen van het beeld van die vroegere tijden waar je zo hartstochtelijk naar verlangt.

Voorzitter. Ik heb onder andere gevraagd naar de pilots en de nulmetingen en ik hoop dat wij daar te zijner tijd nog iets van horen en het niet jaren gaat duren.

Mijn fractie stemt in met dit wetsvoorstel ondanks haar bezwaren. Aangezien de minister zeer bereidwillig is om mee te bewegen, vertrouwt mijn fractie erop dat wij die vergezichten krijgen waardoor wij toch het venster vanuit de canon kunnen openen naar vooral die vroege middeleeuwen, want daar weten wij zo weinig van af omdat er eigenlijk alleen meer in hout werd gebouwd. Dan krijgt onze vorst er zelfs nog een beetje glans bij en dat is in de kerstsfeer niet zo gek!

*N

De heer **Schouw** (D66): Mevrouw de voorzitter. Ik dank de minister voor haar vlotte en naar mijn waarneming ook zeer volledige beantwoording en in haar dank ik natuurlijk ook de staatssecretaris die dit dossier zo geweldig heeft voorbereid, maar daar waren wij het geloof ik allen wel over eens.

Luisterend naar het antwoord van de minister kwam bij mij de gedachte op dat dit toch wel een majeure operatie is die belangrijke effecten gaat krijgen voor het bedrijfsleven met een doorvertaling in de bestemmingsplannen, terwijl wij eigenlijk niet goed weten wat de effecten van deze wet zijn. Daar is wel een oplossing voor, namelijk een evaluatie, maar ik vroeg mij ook af hoe nu eigenlijk de communicatie in elkaar zit. Oneerbiedig gezegd heb ik niet echt het idee dat implementatie van deze wet in de gemeenten leeft, terwijl het daar toch moet gebeuren. Willen wij de effecten bereiken die wij vandaag zo roerend hebben geformuleerd, terwijl wij ook hebben geconstateerd dat wij eigenlijk niet goed weten of wij die zullen bereiken, dan ligt er natuurlijk ook wel een verantwoordelijkheid voor het Rijk om de wetsuitvoering wat leven in te blazen. Graag wil ik weten hoe de minister dat ziet.

Vervolgens de vergunningen en de kwaliteitseisen. De minister zei dat wetenschappelijke opleiding belangrijk is maar ook, kort samengevat, dat degene die de vergunning aanvraagt ook wel een bewijs van goed gedrag moet hebben, in het verleden niet moet hebben gerommeld. Ik vind dat toch een beetje mager als toetsingscriteria. Wetenschappelijke opleiding is een helder toetsingscriterium, maar dat andere niet. Wellicht dat de minister ook daar nog iets over kan zeggen.

Wij vinden het een prima experiment dat ook bedrijven opgravingen kunnen doen. Ik heb wel een vraag over de doorvertaling van de door opgravingen wetenschappelijk verkregen inzichten. Hoe bed je die nu in in een wetenschappelijke omgeving, hetgeen vervolgens vaak weer tot publicaties, workshops en weet ik wat allemaal leidt? Ik kan mij voorstellen dat die aansluiting tussen bedrijven en die wetenschappelijke omgeving wat anders, wat minder is. Hoe krijg je daar nu toch goede verbindingen tussen?

Als het gaat om excessieve kosten, zijn er naar mijn smaak twee types onevenredigheden. De minister is

vooral ingegaan op een type, namelijk de financiële positie van een gemeente. Als die het niet kan betalen, kan zij een beroep doen op een andere kostendrager. Volgens mij kan naast dat financiële aspect een element van onevenredigheid zijn de waarde of de omvang van de vondst. Het kan iets enorms zijn waardoor het zelfs voor een grote gemeente te weinig financieel draagvlak kan hebben. Zou de minister daarover nog iets kunnen zeggen?

De minister heeft een goede poging gedaan, een 10 daarvoor, maar echt overtuigend vond ik haar niet toen zij sprak over wie nu een beroep kon doen op die excessievelkostenregeling. Kleine gemeenten zei de minister. Kijken wij naar de financiële huishouding? Neen, volgens de minister, want dat betreft lokale autonomie. Ik vind het niet helemaal helder. Zelf denk ik dat het een klein budget is, dat er hoge drempels zijn en dat veel gemeenten het daarom wel uit hun hoofd zullen laten om bij het Rijk aan te kloppen. De administratieve lasten zijn vaak hoger dan het geld dat men krijgt. Daarom zullen de gemeenten, zo is althans mijn hypothese, weinig beroep op die regeling doen, maar zo is het natuurlijk niet bedoeld. Ik verzoek de minister dan ook om dit punt heel expliciet mee te nemen in de evaluatie.

Wat het toevalsfonds betreft, zei de minister dat dit eigenlijk per geval zou moeten worden bekeken en dat dit in principe niet volledig voor rekening van de verstoorder komt.

Mevrouw de voorzitter. Ik ben blij met het grote hart dat de minister heeft getoond voor de amateur-archeologen. Er kwam er net eentje naast mij zitten en die was erg blij met uw beantwoording, maar vroeg mij wel om te proberen van haar los te peuteren dat als er knelpunten ontstaan in de aard en omvang van de werkzaamheden van die amateur-archeologen als gevolg van deze nieuwe wet, waarvan wij de effecten niet weten, zij bereid is om die terstond op te lossen.

*N

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Mevrouw de voorzitter. Ik dank de minister voor de adequate beantwoording van alle vragen, waardoor ik heel kort kan zijn. Een punt begrijp ik nog steeds niet en dat heeft te maken met de excessieve kosten. De minister heeft een uitleg gegeven over de berekening van de draagkracht van de gemeente. Dat gaat via het inwonertal. Maar ik begrijp nog altijd niet goed wat daarvan de betekenis kan zijn voor de oplossing van het probleem. Anders geformuleerd, als een gemeente echt in financiële problemen zit, kan dat ertoe leiden dat er om die reden geen opgravingen plaatsvinden. Dat lijkt mij althans de consequentie van deze redenering. Met het oog op de strekking van de wet, lijkt mij dat een weinig doelmatige aanpak. Misschien kan de minister daarom toch nog eens ingaan op de stelling dat excessieve kosten niet mogen worden afgewezen op grond van de toevallige staat van de financiën van een bepaalde gemeente.

Dat ik een omissie heb ontdekt in het wetsvoorstel, stemt mij tevreden. Ik wacht af wat de minister gaat doen, maar zij zal het mij vergeven dat ik zeg dat er geen groter genoegen is voor een Kamerlid dan een departement betrappen op kleine wetstechnische foutjes.

Op het gevaar af meer zout in de wonden te strooien, wijs ik er ook maar op dat deze omissie het gevolg is van een nota van wijziging en niet van een amendement. Ik sluit het parlementaire jaar dus tevreden af, maar ik kan de minister wellicht laten delen in mijn tevredenheid door haar mede te delen dat de fracties voor welke ik spreek, het wetsvoorstel met overtuiging zullen steunen.

Voorzitter: Jurgens

*N

De heer **Wagemakers** (CDA): Voorzitter. De minister zei in het begin van haar betoog dat er tot nu toe voor de archeologie niets is geregeld. Ik begrijp die opmerking, maar dat laat onverlet dat zij niet helemaal correct is. De Monumentenwet kent namelijk al archeologische monumenten, ook al zijn dat terreinen die moeten worden aangewezen. Wat is de essentie van het voorliggende wetsvoorstel? Dat is het besef dat het voor de bescherming van de archeologie niet genoeg is om specifieke terreinen aan te wijzen doch dat hierbij een veel bredere dimensie aan de orde is, een dimensie die het hele ruimtelijkeordeningsbeleid doortrekt. Dat is ook de reden voor mijn opmerkingen over de bouwhistorie.

De Monumentenwet kent de mogelijkheid om monumenten aan te wijzen. De cultuurhistorische waarde van bebouwing is echter niet beperkt tot die aangewezen categorie. Die waarde kent namelijk, net zoals bij archeologie, een meer algemene bovengrondse dimensie die het ruimtelijkeordeningsbeleid en het bouwbeleid dient te doortrekken. Ik heb goede nota genomen van de opmerking van de minister dat zij het een aardige suggestie vindt en dat zij hierover advies zal inwinnen. Mogen wij van dat advies kennis nemen? Ik vraag dat niet om te kunnen controleren of zij dat advies echt heeft ingewonnen, maar omdat ik zo geïnteresseerd ben in de inhoud ervan.

In eerste termijn heb ik erop gewezen dat de verregaande bevoegdheden in het wetsvoorstel betrekking hebben op een terrein met veel beleidsvrijheid. Ik begrijp waarom de minister zei dat zij ervan uitgaat dat de medeoverheden zorgvuldig te werk zullen gaan. Ik heb overigens een bewindspersoon nooit het tegendeel horen beweren: dat geld komt daar vast verkeerd terecht en het zal natuurlijk een grote puinhoop worden. Ik vertrouw er natuurlijk op dat het geld in verreweg de meeste gevallen zorgvuldig zal worden besteed, echter: vertrouwen is goed, maar controle is beter. Bij de controle doet zich evenwel het probleem voor dat er weinig aanknopingspunten zijn om het beleid te meten. Daarvoor ontbreekt het kaartmateriaal. Een en ander is de reden dat mijn fractie grote verwachtingen heeft van de nog te ontwikkelen databank. Daarbij erken ik natuurlijk ook dat wij niet eerst in abstracto kaarten en normen moeten gaan ontwikkelen en daarna pas het concrete beleid. Dat zal gelijk op moeten gaan, met als resultaat dat door het beleid in de praktijk toe te passen gegevens beschikbaar komen voor de databank. Voordeel daarvan is dat en de centrale overheid kan sturen bij de manier waarop de lagere overheden hun beleid invullen en dat er vaste aanknopingspunten komen voor burgers die met dit beleid te maken krijgen. Burgers die

zich niet fair behandeld voelen, kunnen daar een aanknopingspunt in vinden om hun verhaal te kunnen doen, in laatste instantie bij een administratieve rechter.

Mijn fractie is overtuigd door het betoog van mevrouw Witteman over de door haar beleden twijfel over het vooropstellen van het behoud in situ. Dat moge in het verdrag staan en dat moge een juiste keuze zijn voor heel Europa, het is en blijft de vraag of het ook voor Nederland de juiste keuze is. Ik ben dan ook blij dat in het wetsvoorstel geen keuze wordt gemaakt voor een bepaald instrumentarium. Desondanks neem ik met mevrouw Witteman afstand van de toelichting waarin al te stellig staat dat behoud in situ het uitgangspunt is. Ik ben geen deskundige, maar het zou mij niet verrassen als de bodemstructuren in Nederland zo zijn dat behoud in situ en opgraven gelijkwaardig zijn.

Hoe krijgen wij vat op gemeentelijke bedrijven? Ik ben het eens met het beleid van de minister, maar ik herhaal wel dat door gebruik te maken van AMvB's, vergunningen en voorschriften die gebaseerd zijn op de Monumentenwet, het gevaar bestaat dat het bereik van de Monumentenwet wordt overschreden. Maar goed: soms loop je op dun ijs en bereik je toch de overkant! Ik hoop dat dat hier ook het geval is, totdat er een betere voorziening beschikbaar is.

De verstoorder heeft recht op nadeelscompensatie. In de jurisprudentie over nadeelscompensatie is de belangrijkste vraag wat de peildatum is. Of nadeelscompensatie kan worden toegekend, is namelijk afhankelijk van de voorzienbaarheid en de weging van het maatschappelijk risico. Met andere woorden: voor wie is het voorzienbaar en vanaf welk moment is het voorzienbaar? Ik denk al met al dat het begrip nadeelscompensatie nader kan worden gedefinieerd voor dit terrein al naar gelang er meer aanwijzingen beschikbaar zijn voor de aanwezigheid van archeologisch materiaal in de bodem. Als daarover gegevens opgenomen zijn op een kaart, weet een projectontwikkelaar dat hij niet snel in aanmerking komt voor nadeelscompensatie. Hij heeft dan immers bewust de keuze gemaakt om daar aan de slag te gaan en hij kan weten dat hij dan de prijs moet betalen die het gevolg is van het wetsvoorstel. Ook dit is een appel om zo snel mogelijk goed materiaal te verzamelen.

Ik ben de minister erkentelijk voor haar beantwoording, maar op één vraag is zij niet ingegaan. Dat is mijn vraag over de fout in artikel 50. Die fout bestaat eruit dat men het eigendom van roerende monumenten apart heeft gedefinieerd voor gemeenten, provincies en Staat. Dat is een foute keuze. Men had er namelijk voor moeten kiezen om het voor gemeenten te definiëren: de plaats waar het gevonden is, voor provincies: evenzo en voor de Staat: alle overige gevallen. Als je drie partijen voorziet die afhankelijk van de omstandigheden eigendom kunnen hebben van een bepaald goed, dan moet je de eerste twee definiëren en de laatste, in dit geval de Staat, gebruiken als restcategorie. Dat is in het wetsvoorstel nagelaten, ook al is het in artikel 43 van de huidige Monumentenwet wel zo geregeld. Het is geen halszaak, maar wel een zaak die het verdient om later, samen met het probleempje van de heer Van Middelkoop, geregeld te worden.

*N

Mevrouw **Van den Broek-Laman Trip** (VVD):

Voorzitter. Ik bedank de minister heel hartelijk voor haar consciëntieuze beantwoording van mijn vragen. Ik zou nu kunnen gaan zitten, ware het niet dat mij nog enkele opmerkingen van het hart moeten.

Ik schrok van de opmerking van de minister dat zij artikel 21 een beetje heeft opgerekt door te stellen dat een gemeenschappelijke regeling ook onder dit artikel kan vallen. Ik hoop maar dat zij niet onder druk wordt of is gezet, dan wel in de verleiding is gekomen om dit artikel nog verder op te rekken.

De minister legde mij het woord rompslomp in de mond. Dat woord heb ik niet gebruikt, want ik sprak neutraal over wat men tegenwoordig bestuurlijke druk en het teveel aan regeldruk noemt. Ik bedank haar voor haar beantwoording van mijn vragen hierover. Verder vind ik het een goede zaak dat het wetsvoorstel de dereguleringsstoets heeft doorstaan.

Mevrouw Witteman wordt heel verdrietig wanneer iemand verkeerd omgaat met de bodemarchieven. Ik kan dat goed invoelen en ik zou hierover ook heel verdrietig kunnen worden, maar ik zal niet, zoals zij wel zegt te zullen doen, mijn hoofd in de grond stoppen. Ik wacht met belangstelling op het onderzoek waaruit zou blijken dat marktarcheologen het slechter doen dan overheidsdiensten. Iedereen kan het op een zeker moment slecht doen en iedereen kan het goed doen. De veronderstelling dat marktarcheologen het slechter zouden doen dan wie dan ook, zint mij helemaal niet.

Aan het eind van de discussie is door een aantal sprekers nogal intensief gesproken over de indicatiekaart archeologische waarden die wordt gemaakt door de RACM. Ik word daar wat onrustig van. Waar zit de vrijheid van gemeenten en provincies als de RACM die prachtige precieze waardekaarten gaat maken die over het hele land worden uitgelegd? Ik vraag de minister met klem om erop toe te zien dat de vrijheid voor provincies en gemeenten om eigen afwegingen te maken, blijft bestaan. Het is prachtig als dingen in kaart zijn gebracht, maar het is een indicatiekaart en zo zal deze ook moeten worden gebruikt.

Ik ben blij met hetgeen in de memorie van toelichting staat over het in principe in situ bewaren. Het staat niet in de wet dat dit het plan is, maar wel in de memorie van toelichting. Toen ik die voor het eerst las, viel mij een opmerking op die ik zeer wijs vond. Er werd opgemerkt dat latere generaties het misschien nog beter bewaren dan wij nu kunnen. Wat een bescheidenheid! Ik wil de minister, of misschien de voormalige staatssecretaris, ermee complimenteren dat dit op deze wijze aan ons is voorgelegd. Ik ben het er dus van harte mee eens.

*N

Mevrouw **Meulenbelt** (SP): Voorzitter. Ook ik wil heel graag mijn waardering uiten voor de wijze waarop de minister dit vraagstuk behandelt. Het is mij opgevallen dat de minister zich absoluut bezig wil houden met het gehele traject vanaf het moment dat wordt vermoed dat ergens iets

ziet tot en met de vraag wat er met het gevondene moet gebeuren op een wijze dat de waarde ervan voor onze geschiedenis kan worden ingeschat.

Uiteraard is een aantal wensen van mijn fractie niet gehonoreerd. Er zijn ook punten waar wij het niet over eens zullen worden. Marktwerving zal zo lang mijn fractie nog bestaat en deze minister er nog zit nog wel een punt van discussie blijven. Ik ga mijn opmerkingen hierover dus niet herhalen. Ik heb een aantal zaken gehoord waar mijn fractie tevreden over is. Het is belangrijk dat het kwaliteitsonderzoek er komt en ik ben heel benieuwd naar wat daar uit zal komen. De inspectie voor de PvE's wordt versterkt.

Wij verschillen nog iets van mening over de consultatie. Ik zou dat liever verplicht hebben gezien. Ik ben benieuwd of een collegiale intervisie op basis van vrijwilligheid zal gaan functioneren. Als dit systeem onvoldoende functioneert, vertrouw ik erop dat er alsnog kan worden nagedacht over iets meer verplichting dan nu in de wet zit. Wat op basis van vrijwilligheid kan functioneren, is uiteraard ook prima. Het is een goed idee dat er wordt gepraat met de universiteiten om uit te zoeken wat daar nu werkelijk de problemen zijn, om ertoe te komen dat zij beter gaan functioneren. Ik vertrouw erop dat de Kamer op de hoogte zal worden gehouden over wat eraan schort zodat er kan worden meegedacht over oplossingen.

Ik reken erop dat, zoals de minister heeft toegezegd, een goede evaluatie zal plaatsvinden van het gehele traject of misschien zelfs evaluaties van tussenstappen. Er zijn verschillende onderdelen van dit traject waarop wordt gewerkt en waarover nog onderzoek plaatsvindt. Het zou kunnen dat er gaten vallen in het traject, dat er schakels niet goed kunnen functioneren. Het is immers een keten waarbij de zwakste schakel de doorslag kan geven voor het succes ervan. Als er dingen niet goed gaan, ga ik ervan uit dat er bijstelling zal volgen. Ik heb goed gehoord welke toezeggingen er zijn gedaan. Ik zal de minister, of haar opvolger, op de voet volgen om te zien hoe dit verhaal verder gaat.

Ik dank de minister voor haar uitvoerige en ook prettig te beluisteren beantwoording. Dat laatste is immers ook niet altijd het geval.

*N

Minister **Van der Hoeven**: Voorzitter. Ik dank de Kamer voor de opmerkingen en de gestelde vragen in de tweede termijn. Ik dank de Kamer ook voor de complimenten. Die zijn uiteraard niet alleen aan mijn adres gericht, maar ook aan de voormalige staatssecretaris Medy van der Laan. Zij mag ook worden genoemd, ere wie ere toekomt.

De Wet gemeenschappelijke regelingen is er en die moet worden gebruikt. De eerste interpretatie ervan was heel eng. Het ging niet om het gebruik van de hele wet, maar één deel ervan. Dat levert onnodige beperkingen op. Daar houdt het ook meer op. Het moet iets zijn dat past binnen de Wet gemeenschappelijke regelingen, anders gaat het feest niet door. Als er iets anders komt dat daar niet aan voldoet, gaat het niet door.

Ik heb gezegd dat ik de Kamer over een aantal zaken zal informeren. Ik zal kijken of dat in gebundelde

vorm kan gebeuren, zodat zij niet steeds weer brieven krijgt. De onderwerpen waarover de Kamer nog zal worden geïnformeerd, zijn onder andere de pilots, de uitkomsten van een gesprek met de universiteiten, het onderzoek nog gaande is en andere zaken die ik net heb toegezegd.

Mevrouw Witteman stelt dat de markt het PvE bepaalt. Wie betaalt, bepaalt of meer: wie verstoort, betaalt. Dat is waar. Het programma van eisen wordt echter opgesteld door de archeologen en niet door een projectontwikkelaar. Ik heb al gezegd dat de projectontwikkelaar niet alles voor het zeggen heeft, integendeel. De beroepsgroep moet een grote stem hebben. Er is ook een bestuurlijk element, want het PvE moet worden bekeken door een overheid. Als dat niet het geval zou zijn, had mevrouw Witteman gelijk. Het is echter niet wat wij van plan zijn.

Wij blijven kijken naar de reikwijdte van de zelfregulering, waarvoor is gekozen in het wetsvoorstel. Het is één aspect van het kwaliteitssysteem. De basis is natuurlijk het opgravingsverbod in combinatie met een vergunningstelsel en dat is overheidsregulering, hoe wij het ook wenden of keren. Wij moeten de beroepsgroep aanspreken op deze zelfregulering, op de certificering en intercollegiale visitatie. De waardekaarten zijn indicatief en moeten dat blijven. Wij hebben geen volledig overzicht van de indicatieve waardekaarten. Daarom heb ik gezegd dat de kennis daarover moet worden verzameld. Ook is de bedoeling dat zij geschikt zijn voor gebruik aan het begin van een besluitvormingsproces. Daarover ben ik het mevrouw Van den Broek-Laman Trip eens. Zij kunnen alleen niet in de grond kijken. Ze blijven dus indicatief. Daarom moet ruimte worden overgehouden, anders moet er een extra overheidsregeling worden ingebracht. Dat is niet de bedoeling. De kern van het Verdrag van Malta is namelijk het in-situbeleid.

Aan de andere kant weet ik ook wel dat archeologen willen graven en opgraven. Zij willen hun kennis vergroten. Hierbij gaat het er echter om dat beide mogelijkheden tegen elkaar worden afgewogen. Die afweging is dat je in situ doet wat kan. Als je besluit om dat niet te doen, maar te gaan opgraven, kan dat ook. Het is ook mogelijk, te besluiten met een bepaalde waarde niets te doen, omdat die irrelevant is. Mij lijkt het goed dat er geen sprake van een rangorde is, maar dat de mogelijkheden tegen elkaar worden afgewogen. Ik wil dus vasthouden aan de kern van het Verdrag van Malta. Dat kan niet anders. De kwaliteit van opgravingen moet natuurlijk wel worden gewaarborgd. Mij sprak de opmerking aan over dingen die dreigen te vergaan. Natuurlijk moeten die worden opgegraven. Als die onder de grond worden gehouden, verteren ze. Andere zaken moet je juist laten zitten, zeker als je nog niet over de middelen beschikt om ze op te graven. Dit waren de vragen van mevrouw Witteman.

De heer Schouw heeft volledig gelijk als hij zegt dat het een majeure operatie is, die je niet op een achternamiddag uitvoert. Met name het communicatietraject is van belang. Daar ben ik het mee eens. Er is een aantal informatiebijeenkomsten georganiseerd, gedeeltelijk door Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, gedeeltelijk door particulieren, bijvoorbeeld

adviesbureaus. Namens Onderwijs, Cultuur en Wetenschap wordt voorts het Maltamagazine uitgebracht. Ook de provincies spelen een rol via het toetsen van de bestemmingsplannen. Daarin schuilt een voorlichtend aspect. Natuurlijk speelt de RACM een rol in het informeren van de gemeente. Mij lijkt het erg belangrijk dat wij doen wat wij zeggen en dat wij op de een of andere manier in de gaten houden of het effect heeft. Daar gaat het om. Zodra u deze wet hebt aangenomen en de AMvB aan de overkant van dit plein is geaccordeerd, lijkt het mij goed dat wij zorgen voor een extra publicatie in de juiste tijdschriften. Ik kijk hierbij even naar mijn ambtenaren op de tribune. Dit moet gebeuren, want het is erg belangrijk dat wij juist de totstandkoming van deze wet als een nieuwsmoment gebruiken. Daar kan iedereen vast wel iets mee.

Gevraagd is of de waarde of de omvang van een vondst wordt betrokken bij het begrip van de excessieve kosten. Het antwoord daarop is nee, want het is van tevoren altijd onbekend wat de archeologische waarde van een vondst is. Ook is de omvang van een vondst nooit van tevoren bekend. Je weet nooit hoeveel hectare die beslaat en hoeveel je moet opgraven. Dat is lastig. De omvang van de vondst, uitgedrukt in hectares, kan de omvang van de opgraving wel beïnvloeden. Die kan dus ook van invloed zijn op de kosten. Ik vind het dus lastig om te spreken van archeologische waarden. De omvang van het gebied dat moet worden opgegraven, is wel degelijk van invloed op de kosten.

De heer Schouw zegt dat het wel mooi is allemaal, maar dat het toetsingscriterium voor de verlening van een vergunning vaag blijft. Dat is voor een deel inderdaad zo. Ik kan wel zeggen dat het niet waar is, maar u weet zelf net zo goed als ik dat dit niet zou kloppen. Het is voor een deel waar. Woorden met een zekere mate van abstractie worden vaak gebruikt. Aan de andere kant lijkt het mij goed dat de kwaliteitseisen in combinatie met wat er in de komende periode wordt ontwikkeld -- er ontstaan precedents en er zullen zaken worden toegevoegd aan het begrip kwaliteit -- in de evaluatie worden betrokken. Wij zullen de laatste zijn die niet meewerken aan een nadere definitie van vooral de wat vagere begrippen in samenspraak met de beroepsgroep. Dat moeten wij gewoon doen.

Er bestaat geen helder toetsingscriterium om vast te stellen of iemand voldoet aan de eis van goed gedrag. Dat is een mooi voorbeeld, al vind ik niet dat het helemaal opgaat. De wet bepaalt dat een verklaring omtrent het gedrag wordt afgegeven, afhankelijk van het doel waarvoor die wordt gevraagd. Een helder criterium lijkt mij wel dat een leidinggevende in de vijf jaar voor de vergunningsaanvraag niet mag zijn veroordeeld wegens een strafrechtelijke overtreding van de Monumentenwet. Ik vind dit wel degelijk een strak criterium.

Zeer interessant vond ik de opmerking van de heer Schouw over de aansluiting van de opgravingsresultaten op de bedrijven en de academische wereld. Het mbo-programma Oogst van Malta kan daar juist een bijdrage aan leveren. Ik ga na of er in de komende jaren een vervolg van mogelijk of nodig is. Hij heeft gelijk dat dit een belangrijk punt is. Juist op die manier leiden de opgravingsresultaten tot meer kennis.

De excessievekostenregeling blijft u bezighouden. De gemeenten of provincies kunnen er een beroep op doen, maar dan ook alleen gemeenten of provincies. Een beroep wordt volgens een van de regels alleen gehonoreerd indien de kosten van nadeelcompensatie de draagkracht van de provincies en gemeenten overstijgen. Draagkracht is een bedrag maal het inwonersaantal. Al staat een gemeente er slecht voor en al is een gemeente een artikel 12-gemeente, zij kan geen beroep op de excessievekostenregeling doen. Anders zou het ook vreemd zijn.

Ik weet dat de RACM regelmatig met het bestuur van de AWN overlegt over mogelijke knelpunten in de amateur-archeologie. Zij proberen daar samen oplossingen voor te vinden. Dit waren de vragen van de heer Schouw.

De heer Van Middelkoop was ook zeer geïnteresseerd in de excessieve kosten. Als een gemeente haar huishoudboekje op orde heeft, wordt zij gestraft, omdat zij in feite geen probleem heeft. Als een gemeente dat niet heeft, krijgt zij extra geld, terwijl het juist om iets anders gaat. Het gaat om de vraag of het in objectieve en niet in subjectieve zin onredelijk is. De heer Van Middelkoop zei ook: pas op de toevallige financiële positie van gemeenten. Ja, maar het is het een of het ander. Of de toevallige financiële positie van een gemeente leidt tot een toekenning van excessieve kosten -- dan ben je in mijn ogen verdraaid subjectief bezig -- of niet. Zo moet het zijn. Je kijkt niet naar de financiële positie van een gemeente. Het is het een of het ander; het kan niet een beetje van het een en een beetje van het ander zijn.

De heer **Van Middelkoop** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik begrijp de redenering heel goed, maar laten wij ervan uitgaan dat in geen geval de financiële situatie van een gemeente te maken heeft met de archeologie ter plekke. Die heeft met allerlei andere zaken te maken. Ik ontken de redelijkheid van het antwoord van de minister niet, maar mij gaat het erom dat de wet er niet bij gebaat is als een armlastige gemeente, armlastig om heel andere redenen, niet tot opgravingen overgaat, terwijl dat wenselijk is met het oog op het doel van die wet.

Minister **Van der Hoeven**: Ik stel voor dat wij dit soort zaken wel monitoren om vast te stellen of zij zich voordoen. Dat weten wij op dit moment natuurlijk niet. Het principe is dat de toevallige financiële situatie niet mag meewegen bij het al dan niet toekennen van compensatie voor excessieve kosten.

Dat brengt mij bij de vragen van de heer Wagemakers. Ik ben het met hem eens dat het om de bredere dimensie gaat en niet alleen om het aanwijzen. Daarom moet je de bouwhistorie benaderen op de manier zoals je ook de archeologie benadert. De toezegging die ik op dit punt heb gedaan, hoort tot het rijtje toezeggingen dat ik al in een eerder stadium heb gedaan. Ik doe dat in een soort bundelbrief, want anders krijgt de Kamer de ene na de andere brief. Ik informeer de Kamer daar uiteraard over.

Dan het kaartmateriaal. Dat is om diverse redenen van belang. Daarom moet het ook verder worden ontwikkeld. De aanpak via Archis is prima, maar het materiaal moet inderdaad ook door anderen dan alleen de overheid kunnen worden geraadpleegd. Het materiaal dient

ook ter onderbouwing van het gemeentelijke beleid. Dat betekent dat het openbaar behoort te zijn, zodat het ook kan worden gebruikt door bedrijven, burgers of de gemeenteraad die het beleid van de uitvoerende overheid controleert. Het lijkt mij goed dat wij dat nog eens op deze manier vastleggen.

De heer Wagemakers sprak ook over de wettekst over de toewijzing van het eigendom van vondsten. Hij stelde de volgende handelwijze voor. Als iets wordt gevonden in een gemeente, dan is het van de gemeente. Als het in een depot zit, is het van de provincie. De rest valt toe aan het Rijk. De heer Wagemakers had daar een bepaald tekstvoorstel voor. Dat komt erop neer dat de Staat eigenaar is in alle gevallen waarin niet kan worden vastgesteld in welke provincie of gemeente iets is gevonden, alsmede indien monumenten buiten het grondgebied van enige gemeente zijn gevonden. Ik heb daar in de memorie van antwoord al een aantal opmerkingen over gemaakt. De voorgestelde formulering lost het gesignaleerde probleem op, maar mogelijk wordt wel een andere onduidelijkheid in het leven geroepen. Ik wil hier echter naar kijken. Ik heb in de richting van de heer Van Middelkoop aangegeven wat ik doe met de omissie waar hij de vinger op denkt te hebben gelegd. Ik ga kijken of dat daadwerkelijk een omissie is en vervolgens informeer ik de Kamer daarover. Ik zeg de heer Wagemakers toe dat ik zijn suggestie in dezelfde brief beantwoord. Daarin zal ik ook aangeven waarom zijn suggestie wellicht een andere onduidelijkheid in het leven kan roepen. Verder kan ik niet gaan, gelet op de toezegging die ik de heer Van Middelkoop heb gedaan.

De heer **Wagemakers** (CDA): Dat begrijp ik. Er gaat nog een brief komen, waarin de minister op mijn suggestie ingaat. Om ervoor te zorgen dat daarin de goede reactie wordt gegeven, geef ik nog een simpel voorbeeld. Stel dat je bij iemand binnenvaalt die illegaal opgraft. In schuur van die persoon bevinden zich een heleboel opgegraven roerende monumenten, voorwerpen. De huidige redactie van het betreffende artikel leidt tot de noodzaak om aan te tonen in welke gemeente of provincie het spul is opgegraven, want anders kan de minister niets doen. Dat is gedefinieerd. De provincie waar de zaak is gevonden, is eigenaar. Als de desbetreffende persoon, die inmiddels een strafbaar feit heeft begaan, ervoor kiest om niets te zeggen -- dat doen veel mensen die strafbare feiten hebben begaan -- treft men een schuur met goederen aan, waarvan vaststaat dat deze persoon daarvan geen eigenaar is. De redactie van dit artikel laat echter niet toe om te bepalen wie dan wel de eigenaar is. Dat plaatst je voor de noodzaak om uit te zoeken uit welke provincie of gemeente het goed komt. Dat probleem is opgelost als in bijvoorbeeld lid c zou worden gedefinieerd dat, als niet is vast te stellen uit welke provincie of gemeente het spul komt, de Staat eigenaar is. Dan sluit je het systeem en kun je de zaken altijd meenemen. Als niet kan worden aangetoond dat de zaak van een lagere overheid is, valt het de Staat toe. Dat zou volgens mij de goede redactie zijn geweest.

Minister **Van der Hoeven**: Ik begrijp dit betoog. Ik zal op dezelfde manier handelen met deze suggestie als ik doe met de suggestie van de heer Van Middelkoop.

Mevrouw Van den Broek heeft gesproken over de indicatieve waardekaart. Ik ben het ermee eens dat dit een hulpmiddel is, maar geen beleidsplan. Deze kaart moet ook niet informeel die status krijgen, want dan zijn wij niet op de goede weg.

Mevrouw Meulenbelt en ik zijn het niet altijd met elkaar eens. Dat klopt, maar anderzijds vormt dit wetsvoorstel een zeer goede vertaling van het Verdrag van Malta, zoals wij dat met elkaar hebben bekeken. Mevrouw Meulenbelt probeert mij zover te krijgen dat ik nog iets meer ga verplichten, bijvoorbeeld op het punt van de intervisie of de collegiale toetsing, maar dat doe ik niet. Dan ga ik namelijk morrelen aan een van de uitgangspunten van dit wetsvoorstel. Ik zeg wel toe, mocht de kwaliteitsborging in de toekomst onvoldoende blijken te zijn, dat dan een bijstelling zal volgen. Wij hebben er allemaal belang bij dat dit goed gebeurt.

Mocht de Kamer positief besluiten over het wetsvoorstel, dan hebben wij met elkaar een stukje geschiedenis geschreven. Dan kunnen wij ook een punt zetten achter een heel lang durend proces, zij het dat nog een aantal zaken verder wordt uitgezocht, maar dat is voor de toekomst.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: De Kamer zal wellicht geschiedenis schrijven, maar dan hopelijk bovengronds.

**

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Ik constateer dat of het vergaderschema briljant is opgesteld, want wij sluiten af op het juiste moment, of dat de minister grote terughoudendheid heeft betracht. Tijdens het kerstdiner wordt de mogelijkheid geopend voor de echte voorzitter om nog enige warme woorden te spreken in verband met de komende feestdagen.

**

Sluiting 19.35 uur.

!Lijst van besluiten!

*N

Lijst van besluiten:

De voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de plenaire behandeling van het volgende wetsvoorstel en pkb te doen plaatsvinden op 19 december 2006 als hamerstuk:

Wijziging van de Woningwet en enkele andere wetten (verbetering naleving, handhaafbaarheid en handhaving bouwregelgeving) (29392);

Planologische Kernbeslissing Derde Nota
Waddenzee (26431, nrs. 93 en 94);

b. de plenaire behandeling van het Europadebat te doen
plaatsvinden op 13 maart 2007.